41

:	Antyeshti Paddhati	: Title
:	:	: Author
:	:	: Editor
:	: Shaka 1718	: Year, Vols.
:	:	: Publisher
41 :	: (कर्मकांड)	: Remarks

ब्रूसाद्गूत्वमन्यद्गुपर्षदोनुमतंनिवेदितप्रायश्चित्तंभवदनुज्ञयागृहीतंत्यंगकृत्यसन्मानपूर्व
केप्रणम्यविसर्जयेत्॥तस्मिन्नहनिशक्तेनउपवासःकार्यः॥इतरेणहविष्याशनं॥अथ
प्रत्याम्नायाःवक्ष्यन्ते॥प्रतिप्राजापत्यंगायत्र्ययुतजपेतिलहोमसाहस्रेद्वादशब्राह्मणभो
जनेतीर्थयोजनयात्रायामेकगोदानेसुवर्णरौप्यनिष्कतदर्द्धतदर्द्धानांगोमौल्यानांशक्त्या
दानेशुष्कैकेनास्यद्वादशस्तानेषुद्विगुणद्वादशमासान्नदानादौचैकःप्राजापत्यइति॥तत्र
शक्तस्यामान्नंद्विगुणंद्रव्यंचतुर्गुणमित्यादियोज्यं॥अथनिष्कलक्षणं॥अष्टरक्तिकोमा
षः॥माषदशकंसुवर्णःसुवर्णचतुष्टयेनिष्कः॥एवंचगणनायांक्रियमाणायांविंश
दधिकशततत्रयंरक्तिकाभवतिइतिलोके॥शास्त्रेतुपंचरक्तिमाषः॥माषदशकंसुवर्ण
ः॥सुवर्णचतुष्टयंनिष्कः॥अत्रापिविंशत्यधिकंशततत्रयरक्तिकाभवति॥१॥लोकेशा
ऽस्त्रयोरकवाक्यतायांमाषा॥४०॥अशक्तौतदर्द्धं॥२०॥तदर्द्धंवा॥१०॥मुख्यस्वर्णंतद
शक्तोरजतमपिग्राह्यं॥मुख्यपक्षस्तु॥अहंप्रातस्त्र्यहंसायंत्र्यहमद्यादयाचितं॥त्र्यहंपरं
तुनाश्नीयात्प्राजापत्योऽथचोच्यते॥तदशक्तौएकभक्तेननक्तेनतथैवायाचितेनच॥उप

२

वासेनचैकेनपादकृच्छ्रउदाहृतः॥त्रिरभ्यासेप्राजापत्यः॥ततःकस्यांचिद्विहितायांतिथौअ
थवातस्मिन्नेवदिनेकृतमाध्याह्निकःसायाह्नेगंगादौदेशकालौसंकीर्त्यामुकशर्मणोमम
जन्मप्रभृतिअद्ययावत्ज्ञानाज्ञानकामाकामसकृदसकृत्कृतकायिकवाचिकमानसि
कसांसर्गिकस्पृष्टास्पृष्टभुक्ताभुक्तपीतापीतसकलपातकातिपातकोपपातकलघुपात
कसत्लीकरणमलिनीकरणपात्रीकरणजातिभ्रंशकरणप्रकीर्णकपातकानांनिरासे
नमरणकालेशुध्यर्थंपरमेश्वरप्रीत्यर्थंचामुकप्रायश्चित्तंअमुकप्रत्याम्नायेनप्राच्योदीच्या
गसहितंयथाशक्तिकरिष्यइतिसंकल्प्य॥ ॥ततोवपनंकार्यं॥ ॥देशकालौसंकीर्त्यप्राय
श्चित्तांगत्वेनक्षौरंकरिष्ये॥ ॥आत्मनःशुद्धिकामोवापितृणांमुक्तिहेतवे॥वपनंकार
यिष्यामितीरेहंतवगौतमी॥यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच॥केशानाश्रित्यतिष्ठं
तितस्मात्केशान्वपाम्यहं॥मितिमंत्रेणशिखाकक्षोपस्थवर्जनखरोमादिवापयित्वाप्राङ्मु
खोद्वादशांगुलंदंतकाष्ठंकुर्यात्॥आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच॥ब्रह्मप्रज्ञांच
मेधांचत्वंनोदेहिवनस्पते॥इतिमंत्रेणदंतकाष्ठंगृहीत्वा॥अन्नाद्यायव्यूहध्वं सोमो

राजायमागमत्॥ समेमुखंप्रमाक्ष्यतेपशुसाश्वमगेनच॥ इतिमंत्रेणदंतानूशोधयेत्॥
द्वादशांगैउत्तंत्यत्का॥ ततस्तूष्णींस्नात्वा॥ मंत्रतः भस्मादिदशस्नानानिकुर्यात्॥ तत्रादौ
भस्मस्नानं॥ ॥ईशानेभस्मगृहीत्वा॥ ईशानायनमइतिशिरसि॥ तत्पुरुषायनमइतिमु
खे॥ अघोरायनमइतिहृदये वामदेवायनमइतिगुह्ये॥ सद्योजातायनमइतिपादयोः
प्रणवेनसर्वांगे॥ अथगोमयस्नानं॥ गंधद्वारामितिगोमयस्नानं॥ अथवा॥ अग्रमग्र
श्चरंतीनांओषधीनांवसुंधरे॥ तासांमूत्रभपत्तीनांपवित्रंकायशोधने॥ यन्मेरोगांश्च
शोकांश्चपापंमेहरगोमय॥ इतिवागोमयस्नानं॥ अथमृत्तिकास्नानं॥ भूरसीतिभू
मिंप्रार्थ्य॥ मावोरिखत्खनिखेनिनिरखनित्वा॥ गायत्र्याकुशोदकेनाभ्युक्ष्य॥ स्योनापृ
थिवीतिमृदमादाय॥ त्रातारमिंद्रमितिपूर्वस्यांदिशिक्षिपेत्॥ यमायत्वेतिदक्षिणतक्षिपे
त्॥ तत्वायामीतिपश्चात्॥ व्रयं५सोमेत्युत्तरतः॥ तन्स्तूर्यस्पस्कपरिष्टात्॥ इदंविष्णुरिति
वा॥ ततोंगेषु॥ सहस्रशीर्षेतिशीर्षे॥ मुखं५सिरस्यमुखे॥ नीलग्रीवाइतिग्रीवायां॥ औं ३

त्राणिस्थालीत्हृदये॥ नाभिर्मेतिनाभौ॥ बाहूमेबलमितिबाह्वोः॥ सोमानं५स्वरणमितिक
क्षयोः॥ पृष्ठीमेइति॥ ऊर्वोः॥ बह्वीनांपितेतिपृष्ठदेशे॥ पुनः पृष्ठीमेतिजानुभ्यां॥ एतावान
स्येतिपादयोः॥ पुरुषसूक्तेनसर्वांगे॥ एतावनात्राक्रौ॥ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांते
वसुंधरे॥ शिरसाधारयिष्यामिरक्षस्वमांपदेपदे॥ भूमिर्धेनुर्धरणीलोकधारिणी॥ उद्धृ
तासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुःकृतंकृतं॥ प्रमृत्तिकेब्र
ह्मदत्तासिकाश्यपेनाभिमंत्रिता॥ मृत्तिकेदेहिमेपुष्टिंत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितं॥ मृत्तिकेप्रतिष्ठि
तेसर्वंतन्मेनिर्णुदमृत्तिके॥ त्वयाहतेनपापेनगच्छामिपरमांगतिं॥ इतिमंत्रैरंगोद्वर्त्तनमा
नं॥ कांडात्कांडादितिदूर्वास्नानं॥ आपोहिष्ठेतिशुद्धोदकस्नानं॥ अथपंचगव्यस्नानं॥
गायत्रीमंत्रेणगोमूत्रस्नानं॥ गंधद्वारामितिगोमयस्नानं॥ आप्यायस्वेतिक्षीरस्नानं॥ द
धिक्राव्णोतिदधिस्नानं॥ घृतंमिमिक्षेतिघृतस्नानं॥ देवस्यत्वेतिकुशोदकं॥ एवंदशस्ना
नानिविधाय॥ स्वसूत्रोक्तविधिनामंत्रस्नानंकुर्यात्॥ स्त्रीशूद्राणाममंत्रकाणिस्नानानिपु
राणमंत्रैर्वातत्रब्राह्मणैर्मंत्राःपठनीयाः॥ नस्वयं॥ तथाचोक्तंभविष्ये॥ श्रोतव्यमेवशू

डेणानाड्योतव्यं कदाचनेति ॥ अथाः स्त्रीशूद्राणां स्नानविधिर्लिख्यते ॥ तत्रादौ भस्मस्ना
नं ॥ ईशानायनमः ॥ शिरसि ॥ तत्पुरुषायनमः इति मुखे ॥ अघोरायनमः इति हृदये ॥ वा
मदेवायनमः इति गुह्ये ॥ सद्योजातायनमः इति पादयो ॥ ॐकारायनमः इति सर्वांगे ॥ अ
ग्रमग्रश्चरंतीनामिति मंत्रेण गोमयस्नानं ॥ अथ मृत्तिकास्नानं ॥ अश्वक्रांते इति मंत्रे
ण मृदा सर्वांगं लेपयेत् ॥ अथ दूर्वास्नानं ॥ दूर्वेऽमृतसंपन्ने शतमूले शतांकुरे ॥
शतं मे हर पापानि शतमायुष्यवर्द्धनी ॥ अनेन मंत्रेण दूर्वास्नानं ॥ गंगे च यमुने चै
व गोदावरि सरस्वति ॥ नर्मदे सिंधु कावेरि स्नानेस्मिन् सन्निधो भव ॥ इत्यनेन शुद्धो
दकस्नानं ॥ गंगायै नमः ॥ गोमूत्रस्नानं ॥ यमुनायै नमः ॥ गोमयस्नानं ॥ सरस्वत्यै न
मः ॥ क्षीरस्नानं ॥ नर्मदायै नमः ॥ दधिस्नानं ॥ वह्नये नमः इति घृतस्नानं ॥ नुदपापा
नि सर्वाणि दर्भस्वस्तिकरो भवेत् ॥ इति मंत्रेण कुशोदकस्नानं ॥ गंगा गंगेति यो ब्रूया
द्योजनानां शतैरपि ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ॥ इति मंत्रेण शु ४

द्धोदकस्नानं ॥ एवं दश स्नानानि कृत्वा स्नानांगतर्पणं कुर्यात् ॥ ततो धौते वाससी
परिधाय तिलकं कृत्वा द्विराचम्य ॥ प्रातःसंध्यां कृत्वा षोडशोपचारैः विष्णुपूजनं कार्यं
॥ विष्णूद्देशेन त्रिंशद्धिकारान् ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥ अशक्तश्चेत् आपान्नवा हिरण्यं
दद्यात् ॥ कृते स्नाय श्चित्तांग विष्णुस्वरूप प्रत्याम्नायभूतं यथाशक्ति हिरण्यं दातुमहमु
त्सृजेत् ॥ तेनेशौ पापाद्महा विष्णुः प्रीयतां न मम ॥ अथ गोदानप्रयोगः ॥ आचम्य प्राणा
नायम्य देशकालौ स्मृत्वा ॥ कुशतिलसहितं हस्ते जलं गृहीत्वा ॥ एवंगुण ॥ ॥ तिथौ आ
त्मनः सदैकविंशतिपुरुषतारणार्थं सर्वपापक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरः प्रीत्यर्थं ब्राह्म
णाय गोप्रदानमहं करिष्ये ॥ तदंगत्वेन ब्राह्मणवरणं गोपूजनमहं करिष्ये ॥ अमुक
गोत्रः अमुकनामाहं अमुकगोत्रं अमुकप्रवरान्वितं अमुकनामशर्माणं गोप्रदानार्थं
त्वामहं वृणे ॥ वृतोस्मीति तेन वाच्यं ॥ ततो यथाविभवं ब्राह्मणं पूजयित्वा ॥ गोपूजये
त् ॥ गवामंगेषु तिष्ठंति भुवनानि चतुर्दश ॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्यादिह लोके परत्र चे
ति मंत्रेण षोडशोपचारैः गां सवत्सां संपूज्य गोदेहेक्षतपुच्छे देवानावाहयेत् ॥ ॐगम

लयोर्ब्रह्माविष्णुभ्यांनमः॥ब्रह्माविष्णुभ्यामावाहयामि॥एवमग्रेपि॥शृंगाग्रेसर्वतीर्थेभ्यः
॥शिरोमध्येमहादेवायनमः॥ललाटेगौर्यैन०॥नासावंशेषण्मुखायनमः॥नासापुटयोः
कंबलाश्वतराभ्यांनमः॥कर्णयोरश्विभ्यांनमः॥नेत्रयोःशशिसूर्याभ्यांनमः॥दंतेषुवा
युभ्योनमः॥जिह्वायांवरुणायनमः॥हुंकारेसरस्वत्यैनमः॥गल्लयोर्मासपक्षाभ्यांन
मः॥ओष्ठयोःसंध्याद्वयायै॥ग्रीवायामिंद्रायनमः॥कुक्षौरक्षेभ्योनमः॥उरसिसाध्य
भ्योनमः॥जंघासुचतुष्पदयुतधर्मायन०॥खुरमध्येषुगंधर्वेभ्योनमः॥खुराग्रेषुपन्न
गेभ्योनमः॥खुरपश्चिमाग्रेषुअप्सरेभ्योनमः॥पृष्ठेएकादशरुद्रेभ्योनः॥सर्वसंधिषु
वसुभ्योनमः॥श्रोणीःपितृभ्यांन०॥पुच्छेसोमाय०॥केशेषुसूर्यरश्मिभ्यांनमः॥मूत्रेगंगा
यै०॥गोमयेयमुनायैनमः॥क्षीरेसरस्वत्यैन०॥दधिनिनर्मदायैन०॥घृतेचवह्नयेन०॥रोम
सुअष्टाविंशतिदेवकोटिभ्योन०॥उदरेपृथिव्यैनमः॥स्तनेषुचतुःसागरेभ्योनमः॥इत्या
वाह्य॥आसनाद्यैरुपचारैःसंपूज्य॥ततःप्राङ्मुखोदाताकांस्यपात्रंताम्रमयंवाऽप्यपा
त्रेघृतदिग्धंकुशतिलयुतंपुच्छंकुशतिलयुतमुदङ्मुखविप्रकरंपरिगृह्यतस्मिन्सजलं ५

शुक्लंदद्यात्॥तत्रमंत्रः॥यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्याघप्रणाशिनी॥विश्वरूपधरोदेवःप्री
यतामनयागवा॥इतिपठित्वा॥ततःइमांगांरुद्रदेवत्यांसवत्सांसवस्त्रांदद्यात्सौवर्णनिर्मि
तस्वर्णशृंगयुतांपंचपलारजतनिर्मितखुरसमेतांपंचाशत्पलनिर्मितकांस्यदोहनपा
त्रसहितांताम्रपृष्ठांमुक्तालांगूलसहितांतुभ्यंसंप्रददे॥इतिविप्रकरेदद्यात्॥देवस्य
त्वेतिमंत्रेणजलंक्षिपेत्॥प्रतीगृहीतांइतिदातावदेत्॥प्रतिगृह्णामीतिप्रतीगृही
ताब्रूयात्॥ततोदाताकोदात्कस्मादितिकामस्तुतिंपठेत्॥द्यौस्त्वाददातुपृथिवीत्वा
प्रतिगृह्णातितिप्रतिगृहीतावदेत्॥कृतैतत्गोदानसांगतासिध्यर्थंयथाशक्तिहिरण्यं
तुभ्यमहंसंप्रददे॥तेनश्रीपापहामहाविष्णुःप्रीयतां॥ ॥ततःप्रार्थना॥घृतक्षीरप्रदा
गावोघृतयोन्योघृतोद्भवाः॥घृतनद्योघृतावर्तास्तामेसंतुसदागृहे॥घृतंमेहृदयेनित्यंघृ
तंनाभ्यांप्रतिष्ठितं॥घृतंमेसर्वतश्चैवघृतंमनसिवेघृतं॥गावोममाग्रतोनित्यंगावःपृष्ठत
एवच॥गावोमेसर्वतश्चैवगवांमध्येवसाम्यहं॥इतिपठित्वा॥ ॥ब्राह्मणसहितोमामनु
व्रज्यगोमतींजपेत्॥गावोमामुपतिष्ठंतुहेमशृंग्यःपयोमुचः॥गावःसुरभयोनित्यंगावो

गुग्गुलसंन्निभाः॥ गावः सत्स्वपनं मदत्त॥ अन्नमेव परं गावो देवानां हविरुत्तमं॥ या
वनं सर्वभूतानां रक्षंति च वहंति च॥ हविषा मंत्रपूतेन तर्पयंति त्रिदशान्दिवि॥ ऋषीणाम
पि होत्रणां गावो होमे प्रतिष्ठिताः॥ गावो मपि च होतृणां गावः शरणमुत्तमं॥ गावः पवि
त्रं परमं गावो मंगलमुत्तमं॥ गावः सर्वस्य लोकस्य गावो धन्याः सनातनाः॥ नमो गो
भ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभीयीभ्यः एव च॥ नमो ब्रह्मसुताभ्यश्च पवित्राभ्यो नमो नमः॥
ब्राह्मण्याश्चैव गावश्च कुलमेकं द्विधा कृतं॥ एकत्र मंत्रास्तिष्ठंति हविरेकत्र तिष्ठति॥
इति जपित्वाभ्यसीं दक्षिणां दद्यात्॥ कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात्॥ इति गोदानविधिः॥ ॥
गोदानाभावे निष्क्रयद्वारा कुर्यात्॥ ततो स्वगृह्योक्त विधिना अग्निस्थापना द्याज्यभागा
नं विधाय आज्येन महाव्याहृतिरष्टोत्तरशतानमष्टाविंशतिं वावदानानि स्रुवेण जुहुया
त्पापमहाविसृष्टेन॥ ततो नवा कुत्यादि॥ प्रणीता विमोकांतं सर्वकर्म कुर्यात्॥ अथ
पंचगव्यविधिः॥ सुवर्णादिपात्रेष प्रादिपात्रे वा रक्तायाः गोर्गायत्र्या प्रणवेन वा त्रिपलं गो
मूत्रमादायांगुष्ठपरिमितं श्वेतायाः गंधद्वारेति गोमयं चादायैव कपिलायाः सप्तपलमा ६

प्यायस्वेति क्षीरमादाय नमः नीलायाः सप्तपद पलमेव दधिक्राव्ण इति दध्यादाय ततः
कृष्णायाः एकपलं घृतं तेजोसीति सारादायेकं पलं कुशोदकमापो हिष्टेत्यादाय प्रणवेना
लोड्य प्रणवेनैव यज्ञियकाष्ठेन निर्मथ्य प्रणवेनैवाभिमंत्र्य हरितैः सप्तपत्रैरछिंनाग्रैर्हरि
तैः कुशैः स्रुवस्थानभूतैः पंचगव्याहुतीर्जुहुयात्॥ तत्समायां मंत्रैः॥ ॐ इरावती धेनु
मती०॥ मयूखैः स्वाहा॥ इदं पृथिव्यै न मम॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे०॥ सुरे स्वाहा॥ इदं वि
ष्णवे न मम॥ ॐ मानस्तोके तनु०॥ मदे स्वाहा॥ इदं रुद्राय न मम॥ ॐ ब्रह्मयज्ञानं प्र०॥ वि
वः स्वाहा॥ इदं ब्रह्मणे न मम॥ ॐ अग्नये स्वाहा॥ इदमग्नये न मम॥ ॐ सोमाय स्वाहा॥
इदं सोमाय न मम॥ ॐ तत्सवितुर्वरेण्य०॥ द्यात् स्वाहा॥ इदं सवित्रे न मम॥ ततः प्रण
वेन॥ ॐ स्वाहा॥ इदं प्रजापतये न मम॥ ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा॥ इदं प्रजापतये न मम॥
ॐ अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा॥ इदमग्नये स्विष्टकृते न मम॥ एवं दशाहुतीर्हुत्वा व्रत
ग्रहणं करिष्ये इति ब्राह्मणाननुज्ञाकुरुष्वेति तैरनुज्ञातः॥ प्रणवेन सवेन सर्वं पिबे
त्॥ पानं च पलाशमध्यमपर्णेन पद्मपत्रेण सुवर्णपात्रेण ब्रह्मतीर्थेन वा कुर्यात्

एतच्च ग्रामाद्बहिर्नद्यास्तीरे नक्षत्रदर्शने कार्यं॥ अशक्तौ तु गोमूत्रादिस्वल्पं वा ग्राह्यं॥
सर्वस्यापेयत्वात्॥ सर्वकापिलमथवेति लिंगे॥ पराशरः॥ स्त्रीशूद्रस्य पशुध्यर्थं प्राजा
पत्यं समाचरेत्॥ पंचगव्यं च कुर्वीत स्नात्वा पीत्वा शुचिर्भवेत् इति॥ आरंभे सर्वकृ
च्छ्राणां समाप्तौ च विशेषतः॥ आज्येन वृद्धिश्राद्धं लग्नो जुहुयाद्व्याहृतीः पृथक्॥
श्राद्धं कुर्याद्व्रतान्ते च गोहिरण्यादिभिर्दक्षिणां॥ स्त्रीणां होमो न दातव्यः पंचगव्ये
तथैव च चेति वचनात्स्त्रीशूद्राणां पंचगव्यहोमप्राशनयोर्विकल्पः॥ होमकरण
पक्षे लौकिकेग्नौ ब्राह्मणद्वारा कार्यः॥ प्रायश्चित्तप्रदातव्यं जपहोमविवर्जित
मिति वचनाच्छूद्रस्य ब्राह्मणद्वारापि होमो भवत्येव॥ ततो गृहमागत्य॥ विष्णुस्म
रन्॥ मौनी निर्गाममतिवाह्य॥ प्रक्रांतप्रायश्चित्तसंकल्पानुसारेण प्रत्याम्नायद्वा
रा कृत्वोत्तराणि कुर्यात्॥ अग्निस्थापनादिव्याहृतीभिराज्यहोमं च पूर्ववत्कृ
त्वा॥ विष्णुश्राद्धमुत्तरंगे दानं च पूर्ववच्चरेत्॥ एवं प्रायश्चित्तं कृत्वा॥ वैतरणीं द
द्यात्॥ तद्यथा॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ मम समस्तपापक्षयार्थं यमद्वारस्थितवैतर ७

ण्याख्यनद्युत्तारणार्थं वैतरणीधेनुदानं करिष्ये॥ तदंगत्वेन ब्राह्मणवरणं गोःपूजनं करिष्ये॥ इति
संकल्प्य॥ ब्राह्मणवरणं कुर्यात्॥ अमुकगोत्रः अमुकप्रवरान्वितः अमुकशर्माहं अमुक
गोत्रं अमुकप्रवरान्वितं अमुकशर्माणं वैतरणीधेनुदानार्थं त्वामहं वृणे॥ वृतोस्मीति तेन वा
च्यं॥ तथा विप्रं च ब्राह्मणं पूजयित्वा प्रार्थयेत्॥ विष्णुरूपद्विजश्रेष्ठ भूदेव पंक्तिपावन॥ तत्तुका
मो प्रदास्यामि तुभ्यं वैतरणीं तु गामिति॥ ददामीति प्रतिवचनं वदेत्॥ पुत्रकर्तृकं चेत्तत्तुमस्येति
प्रयोगः॥ ततो धेनुपूजनपूर्वकं प्रार्थयेत्॥ धेनुके त्वं प्रतीक्षस्व यमद्वारे महापथे॥ उत्ति
तीर्षुरहं देवि वैतरण्यै नमोस्तु ते॥ पुत्रपक्षे उत्तितीर्षुरयमिति पठेत्॥ ततो तिलकुशाज
लमादाय तस्याः॥ पुच्छहस्ते धृत्वा इमां वैतरणीसंज्ञकां गां सवत्सां विष्णुदेवतां स्वर्णशृं
गीं रौप्यखुरीं ताम्रपृष्ठां कांस्यदोहनां कृष्णवस्त्रयुग्मच्छन्नां सप्तधान्यसहितां पट्टवस्त्रबद्धेक्षु
मयोडुपोपरिस्थितां छत्रोपानत्कांस्यघंटोपवीतसंयुक्तां कार्पासद्रोणस्थितां ताम्रभाजनोप
रिस्थितलोहदंडहस्तमहिषारूढयमसहितां गंधाद्यर्चितां अमुकशर्मणे तुभ्यमहं संप्र
ददे तेन श्रीपापापहमहाविष्णुः प्रीयतां॥ एतत्वैतरणीदानसांगतासिद्ध्यर्थं यथाशक्ति सुव

र्णवस्त्रयुग्मं वा दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥ ततः प्रार्थयेत् ॥ ॥ विष्णुरूपद्विजश्रेष्ठ भूदेवपंक्तिपावन
॥ सदक्षिणा मया दत्ता तुभ्यं वैतरणिं च गौः ॥ धेनुके त्वं प्रतीक्ष स्व यावद्दागमनं मम ॥ वैतरणी नदी
घोरां पुच्छलग्नस्तराम्यहमिति ॥ पुत्रादिश्चेत् तदा पुच्छलग्नस्तरोतु पः ॥ इति प्रयोगः ॥ या ल-
क्ष्मीः सर्वभूतानां या च देवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपेण सा देवी मम पापं व्यपोहतु ॥ इति संप्रार्थ्य
विसर्जयेत् ॥ ॥ अनेन वैतरणीदानेन श्रीमहाविष्णुः प्रियतां न मम ॥ स्वयं दानाशक्तौ पु
त्रेण दत्वा तस्य श्रेयो दद्यात् ॥ ॥ ततो दशदानानि ॥ देशकालौ संस्मृत्वा मम जन्मप्रभृति म
रणं यावत् अनेकपापक्षयार्थं दशदानानि करिष्ये इति संकल्प्य ॥ तत्रादौ भूमिदानं ॥ दश
दानांतर्गतभूमिदानं करिष्ये ॥ ॥ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यगुडानि च ॥ रौप्यं लव
णमित्याहुर्दशदानानि पंडितः इति ॥ उक्तानि तत्र गवामंगेषु तिष्ठंति ॥ गावो मे अग्रतः सति
ति मंत्रश्च गोदानं ॥ इमां गां विष्णुदैवतां दशदानांतर्गतां ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥
ततो भूमिदानं ॥ पूर्वोक्तसंकल्पः ॥ दशदानांतर्गतभूमिदानं करिष्ये ॥ ब्राह्मणवरणं पू ८
र्ववत् ॥ सर्वभूताश्रया भूमिर्वराहेण समुद्धृता ॥ अनंतसस्यफलदा अतः शांतिं प्रयच्छ मे

दशदानांतर्गतां इमां भूमिं विष्णुदैवतां अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥ दा
नसांगतासिध्यर्थं यथाशक्ति सुवर्णं दक्षिणां० अथ तिलदानं ॥ दशदानांतर्गत् तिलदानं
करिष्ये ॥ ब्राह्मणवरणं पूर्ववत् ० ॥ महर्षेर्गोत्रसंभूताः काश्यपस्य तिलाः स्मृताः ॥ तस्मा
देषां प्रदानेन मम पापं व्यपोहतु ॥ इमांस्तिलान् सोमदैवतान् अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय
तुभ्यमहं संप्रददे ॥ दानसांगतासिध्यर्थं दक्षिणां० ॥ अथ हिरण्यदानं ॥ दशदानांतर्गत्
हिरण्यदानं करिष्ये ब्राह्मणवरणं पूर्ववत् ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभावसो ॥ अ
नंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ इदं सुवर्णं अग्निदैवतं ब्राह्मणाय तुभ्यमहं ॥ दान
सांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यं० ॥ अथाज्यदानं ॥ दशदानांतर्गत् आज्यदानमहं क
रिष्ये ॥ पूर्ववद्ब्राह्मणवरणं ॥ कामधेनुषु संभूतं सर्वक्रतुषु संस्थितं ॥ देवानामाज्यमा-
ज्यमाहारमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ इदं आज्यं विष्णुदैवतं अमुक० ब्रा० ॥ तुभ्यं० ॥ दनसांग
तासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तु० ॥ अथ वस्त्रदानं ॥ दशदानांतर्गत् वस्त्रदानं० ॥ पूर्ववत् ब्रा
ह्मणवरणं ॥ शरण्यं सर्वलोकानां लज्जाया रक्षणं परं ॥ सुवेषधारि वस्त्रं त्वमतः शांतिं प्र

यच्छमे॥ इदं वासः॥ बृहस्पतिर्दैवतं अमु०॥ ब्राह्म०॥ तुभ्य०॥ दानसांगतासि० इमां दक्षि०॥ ॥
अथ धान्यदानं॥ दशदानांतर्गत धान्यदानं० ष्ये०॥ पूर्ववत् ब्रा०णं॥ सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्प
त्तिकरं महत्॥ प्राणिनां जीवनोपायमतः शांतिं प्रयच्छमे॥ इदं धान्यं प्रजापतिर्दैवतं अ० ब्रा
०॥ दे॥ दानसांगतासि०॥ इमां दक्षिणां तुभ्य०॥ ॥अथ गुडदानं॥ ॥दशदानांतर्गत गुडदा
नं० ष्ये॥ तदंगत्वे०णं॥ यथा देवेषु विश्वात्मा प्रवरश्च जनार्दनः॥ सामवेदस्तुवेदानांमहा
देवस्तुयोगिनः॥१॥ तथा रसानां सर्वेषां गुडः श्रेष्ठतमो मतः॥ तस्मादस्य प्रदानेन मम
पापं व्यपोहतु॥ इमं गुडं विष्णुदैवतं अमु० ब्रा० तु० दे॥ दानसांगतासिद्ध्य० इमां दक्षि०॥ अ
थ रौप्यदानं॥ दशदानांतर्गत रौप्यदानमहं० ष्ये॥ पूर्ववत् ब्रा०णं॥ प्रीतिर्यतः पितॄणां च
विष्णुशंकरयोः सदा॥ शिवनेत्रोद्भवं रूप्यमतः शांतिं प्रयच्छमे॥ इदं रजतं रुद्रदैवतं अमु
कशर्मणे०॥ तुभ्य० दे॥ दानसां० इमां दक्षि० दे॥ ॥अथ लवणदानं॥ ॥दशदानांतर्गत
लवणदानं०॥ ष्ये॥ तदंगत्वे०॥ ब्रा०णं॥ यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना॥ शंभोः
प्रीतिकरं नित्यमतः शांतिं प्रयच्छमे॥ इदं लवणं यमदैवतं यमदूतानां प्रीत्ये अमु० ब्रा

तु० दे॥ दानसांगता०॥ इमां दक्षिणां०॥ ॥इति दशदानानि॥ ॥अथ तिलदानं॥ यथाश
क्ति तिलान् सुवर्णं च ताम्रपात्रे कृत्वा संकल्पपूर्वकं ब्राह्मणाय दद्यात्॥ मम जन्मप्रभृति मर
णांतं यावत् अनेकपापक्षयद्वारा श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं तिलपात्रदानं करिष्ये॥ तदंगत्वेन ब्रा
ह्मणवरणं॥ यानि कानि च पापानि ब्रह्महत्यासमानि च॥ तिलपात्रप्रदानेन तानि नश्यंतु स
र्वदा॥ इदं तिलपात्रं० विष्णुदैवतं अमु० ब्रा० तुभ्य० दे॥ दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षि० दे॥
अथ आज्यपात्रदानं॥ देशकालौ संकीर्त्य मम जन्मप्रभृति देहावसानपर्यंतं अनेकपाप
क्षयार्थं श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं ब्राह्मणाय आज्यपात्रदानमहं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणवरणं॥
ताम्रपात्रे कांस्यपात्रे वा आज्यं गृहीत्वा ब्राह्मणो दद्यात्॥ यो देवः पितृरूपेण द्रव्यकव्य
भुगव्ययः॥ आज्यपात्रप्रदानेन स मे विष्णुः प्रसीदतु॥ ॥इति मंत्रेण विप्रहस्ते दद्यात्॥ इदं आ
ज्यपात्रं विष्णुदैवतं॥ अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्य०॥ स्वस्तीति ब्राह्मणो ब्रूयात्॥ दानसांगता
सिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं०॥ दे॥ ततो लोहदानं॥ यमायुधानां प्रीत्ये ब्राह्मणाय लोहदा
नमहं करिष्ये॥ तदंगत्वेन ब्राह्मणवरणं॥ यस्मादायसकर्माणि तवाधीनानि नित्यशः॥ लां
गलाद्यायुधादीनि अतः शांतिं प्रयच्छमे॥ इदं लोहं यमदैवतं यमायुधानां प्रीत्ये अमुकशर्मणे

ब्राह्मणायतुभ्य०॥ दे॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं सं०। दे०॥ ततो कार्पासदा
नं॥ येन रक्तेन प्रीयंते भूर्भुवः स्वरिति क्रमात्॥ ब्रह्माद्याः ऋषयः सर्वे शंकरा द्यागणास्तथा॥
इन्द्राद्या देवताः सर्वाः कार्पासेन नतुतोषकः॥ इदं कार्पासं सर्वदैवतं ब्राह्मणायतु०॥ दे॥ दान
सांगतासिध्यर्थं इमां दक्षि० दे॥ ततो लवणदानं॥ यमदूतानां प्रीत्यै ब्राह्मणायलवणदा
०ष्ये॥ तदंग ब्राह्मणावरणं॥ दानमंत्रस्तु पूर्ववत्॥ इदं लवणं यमदैवतं अमु० ब्राह्मणायतु
भ्यं० दे॥ ॥ अथ सप्तधान्यदानं॥ व्रीहियो यवगोधूममामुद्गमाषाः प्रियंगवः॥ तिलाश्चक्रु
षिभिः प्रोक्ताः सप्तधान्यामिति स्मृतं॥ ॥ अथ व्रीहिदानं॥ सप्तधान्यांतर्गत व्रीहिदान
महं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणवरणं॥ ब्रह्मणा निर्मिताः॥ पूर्वं व्रीहयो यज्ञसाधनाः॥ अनेन
व्रीहिदानेन मम संतु मनोरथाः॥ इदं व्रीहिदानं प्रजापतिदैवतं अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय
तुभ्यं०॥ ददे॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणांतु०॥ ॥ अथ यवदानं॥ सप्तधान्यांतर्ग
त यवदानमहं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणावरणं॥ यवाः शुद्धाः सदा पूज्या यज्ञे देवविसंस्थिता
ः॥ दानेनानेन वै यस्मान् प्रीतिरस्तु सदा मम॥ इमान् यवान् प्रजापतिदैवतान् अमुक

शर्मणे ब्राह्मणाय० महं सं० दे० दानसांगता॥ सिध्यर्थं इमां दक्षिणां तं०दे॥ अथ गोधूमदानं
॥ सप्तधान्यांतर्गत गोधूमदानं० ष्ये॥ तदंग ब्राह्मणावरणं० ष्ये॥ धान्यं चूडामणि जंबूद्वीपे गो
धूमसंतिकाः॥ पुष्टिवर्द्धनसोख्यानामतः शांतिं प्रयच्छ मे॥ इमान् गोधूमान् प्रजापतिदैवता
न् अमुकशर्मणे ब्राह्मणा० तुभ्यं० दे॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमान् दक्षिणा० तुभ्यं० दे॥ ॥
अथ मुद्गदानं॥ सप्तधान्यांतर्गत मुद्गदानं क०ष्ये॥ तदंगत्वेन ब्राह्मणावरणं॥ धान्यानामु
त्तमा मुद्गा देवानां प्रीतिदायगाः॥ अतस्तेषां प्रदानेन विष्णुलोकं महीयते॥ इमान् मुद्गान्
प्रजापतिदैवतान् अमुकशर्मणे ब्राह्मणायतुभ्यमहं संप्रददे॥ दानसांगतासिध्यर्थं द
क्षिणां०॥ दे॥ अथ माषदानं॥ ॥ सप्तधान्यांतर्गत माषदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणां करिष्ये
॥ एयं नदेहहिताथीय विष्णुर्देहसमुद्भवाः॥ पितृतृप्तिकरा माषाः प्रयच्छंतु शुभां गतिं॥ १॥
इमान् माषान् पितृदैवतान् अमुकशर्मणे ब्राह्मणायतुभ्यं०॥ दानसां०॥ दे॥ ॥ अथ प्रि
यंगवानां दानं॥ सप्तधान्यांतर्गत प्रियंगवानां दानमहं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मण०णं॥ प्रियं
गवः सदा श्रेष्ठाः कृषीणां प्रीतिदायकाः॥ अतस्तेषां प्रदानेन रुद्रलोके महीयते॥ तिला

स्वेनातिलाः कृष्णास्तिलो गोमूत्रसंभवाः ॥ तेमे दहंतु पापानि निःशेषाणि कृतानि च ॥ इमांस्तिलान्
सोमदैवतान् अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय० दे ॥ दानसां० ॥ ॥इति सप्तधान्यानि॥ ॥ततः यन्म
या कृतं अमुकप्रायश्चित्तं तदच्छिद्रमस्तु ॥ तवच्छिद्रं तत्पच्छिद्रं यच्छिद्रं यत्कर्मणि ॥ सर्वं भव
तु तेच्छिद्रं यस्य चेच्छति वै द्विजः ॥ ॥इति प्रतिवचनं ॥ ॥तथाच गारुडे ॥ तत्वादानं तु वि
प्रेभ्यो दीनानाथेभ्यः एव च ॥ बंधौ मित्रे कलत्रे च क्षेत्रे धान्यधनादिषु ॥ मित्रवर्गे च सर्वत्र म
मत्वं विनिवर्त्तयेदिति ॥ दक्षिणाशिरसं न्यस्य बर्हिष्मत्यां निवेशये ॥ दितिवाक्यात् ॥ भूमौ द
क्षिणाशिरसं शायीत ॥ ततः पुत्रादिरुच्चैः पुरुषसूक्तोपनिषदादि श्रावयेत् ॥ एतत्प्रायश्चि
त्तमकृत्वैव यदि पित्रादिर्मृतः ॥ स्तदापातकसत्वान्निश्चये पुत्रादिनाऽवश्यं कार्यं ॥ अनि
श्चयेनावश्यकं पुत्रादिना करणे पंचगव्यप्राशनाभावः ॥ अथासन्नमृत्युसमये उत्क्रां
तधेनुं दरिद्राय कुटुंबिने श्रोत्रियाय ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ ततः पुत्रादिना अद्येत्यादि देश
कालौ स्मृत्वा ॥ अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणः अस्य सुखेन प्राणोत्क्रमणप्रतिबंधकोक्त
निःशेषानुक्तनिष्कृति सकलपातकक्षयद्वारा सुखेन प्राणोत्क्रमणार्थं उत्क्रांतधेनुदानम ११

हं करिष्ये ॥ तदंगत्वेन ब्राह्मणवरणं ॥ गवामंगेषु तिष्ठंति मंत्रमुक्त्वा इमामुत्क्रांतधेनुं रुद्रदैव
तां अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥ दानसांगतासिध्यर्थं यथा
शक्ति दक्षिणां दद्यात् ॥ अथाहिताग्नेर्मरणसमयाशौचस्य सपिंडीकरणांतकर्म लिख्यते
॥ तत्र शुक्लपक्षे सायंहोमानंतरं रात्रौ यजमानस्य मरणशंकायां तदैवाग्नौ विहृत्य प्रा
तर्होमः कार्यः ॥ अत्र होमद्रव्यादरणानंतरं तस्योन्नयनात् प्राक् यजमानमरणे गार्हप
त्ये होमद्रव्यं रक्षेत् ॥ उन्नयनादूर्ध्वं प्राग्होमादाहवनीये रक्षेत् ॥ एवं कृते यदि प्रातः
कालपर्यंतं यदि जीवति तदा स्वकाले पुनर्होमो न भवत्येव ॥ कृष्णपक्षे रात्रौ मृतिशं
कायांचेत्प्रातराहुतिं पृथक् कृत्वा तद्दिनादारभ्यामावास्येष्टिपर्यंतानां सायंप्रातर्होमा
नां तंत्रेणानुष्ठानं कुर्यात् ॥ तत्र पिंडपितृयज्ञवर्जितामावास्येष्टिं कुर्यात् ॥ अत्र होमे
इष्टिं कुर्यात् ॥ अत्र होमे इष्टिपश्वादौ त्वानुष्ठीयमानेऽशक्त्या पत्नी यजमानकर्तृक
कर्मलोपेपि न दोषः ॥ सकले द्रव्यासंभवे आज्यं संस्कृत चतुर्गृहीतेन पुरोनुवाक्यायाज्या
या प्रधानदेवतायागानुष्ठानं ॥ तस्याप्यसंभवे प्रतिप्रधानयागे पूर्णाहुतिं जुहुयात्

ॐ अग्नये स्वाहा ॥ इदमग्नये न मम ॥ ॐ अग्नीषोमाभ्यां स्वाहा ॥ इदमग्नीषोमाभ्यां न मम
म ॥ इन्द्राय स्वाहेति सान्नाय्ययाजिनः स्त्वमग्नये विश्वेदेवाः प्राश्निष्यामिति ॥ ततः आवसथ्या
ग्नौ सकलं पक्षादिकर्म कार्यं ॥ सकलासंभवे प्रधानदेवतानामाज्याहुतिः ॥ एवं कृ
ते यद्यजमावास्यापर्यंतं जीवति तदानप्रतिदीनं सायं प्रातर्होमाः ॥ अमावास्याया
मपराह्णे केवले दक्षिणाग्नि मुहुस्यपिंडपितृयज्ञः कार्यः ॥ नाग्न्याधाने ॥ नत्रनाद्यानं
॥ नामावास्येष्टिः कृतत्वात् ॥ सकलेष्टिक्रियमाणायाहविर्ग्रहणानंतरं प्रागासाद
नान्मरणे गार्हपत्ये हविषा दाहः ॥ आसादनादूर्ध्वं मरणे आहवनीये हविर्दाहः ॥ तत्र
मंत्रः ॥ याभ्यो गृहीतानि ताभ्यः स्वाहेत्येवं नाम्याहवनीये सर्वाहुतिं जुहुयादिति आश्वला
यन ब्राह्मणे ॥ केचित्कृष्णपक्षेष्टियमाणा मावास्येष्टिमेव कुर्वन्ति ॥ न तस्य पर्यंतं पक्ष
होमं ॥ एवमेवारब्धानां चातुर्मास्यादीनां समानयनं ॥ तत्र वैश्वदेवपर्वणि कृते अं
त्यपर्वपर्यंतं सा मासहोमविधानेन यथाकालपक्षहोमान्ते इष्टीश्च कृत्वा पुनः पक्षहो
मपक्षानेष्टि ॥ पुनरप्येवं वरुणप्रघासकालपर्यंतं कृत्वा वरुणप्रघासाः कार्याः ॥ १२

ततो मासचतुष्टयसंबंधि पक्षहोमं पक्षांतेष्टीः कृत्वा साकमेधाख्यपर्व कृत्वा तदानीमेव शुनासी
रीयं कुर्यात् ॥ सद्य एव साकमेधे यजते तत्र शुनासीरीयेणायजेतेति श्रुतेः ॥ अत्रापि पक्षहोमेष्ट्या
देरसंभवे वरुणप्रघासादेकतंत्रेण कुर्यात् ॥ तादृशस्यापि संभवे आज्यसंस्कृत्य परिस्तरण
समिदाधाने कृते कृत्वा चतुर्गृहीतैः पुरोनुवाक्यायाज्याभ्यां सर्वान्प्रधानयागान्कुर्यात् ॥ त
दसंभवे प्रतिदेवतममुष्मै स्वाहेति पूर्णाहुतिं जुहुयात् ॥ अंतरामरणे दर्शवत्द्विधा प्रतिपत्तिः
॥ एवमेव पशुसोमयागारब्धे अंतरामरणशंकायां यथासंभवमारब्धकर्मसमाप्तिः कार्या
॥ पश्वलाभे तद्देवत्यं पुरोडाशं मामिक्षां पूर्णाहुतिं जुहुयात् ॥ अरमास्ते कर्मणि मरणे जाते
तदंततेव कर्म भवति सर्वत्र ॥ ततो दुर्बलावस्थां संभावितसंनिकृष्टमरणं यजमानं ज्ञात्वा
॥ भूदां गोमयेन गोमूत्रेण तीर्थोदकेन शुद्धोदकेन च संस्नाप्य शुद्धवाससी परिधाप्य गोमये
नोपलिप्तायां वेद्यां दक्षिणाग्रान्कुशान्नास्तीर्य बहून्तिलान्वा किरेत् तत्र प्राक्शिरस
उदक् ॥ शिरसं वा वा दक्षिणाशिरसं वा भूमौ पुत्रो संवेशयेत् ॥ मुखे सुवर्णं प्रक्षिपे
त् ॥ कांस्यं विद्रुमं वा प्रक्षिपेत् ॥ शालिग्रामशिलातुलसीच सन्निधौ विधेया ॥ दीपश्च

विष्णुपूजनं॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवायेति सततं जपः कार्यः॥ अमृतत्वप्राप्तिकामनया उपनि
षज्ज्ञानान्यानि च पुण्यसूक्तानि गीतास्तोत्राणि च सहस्रनामादीनि पुत्रनप्त्रादयश्चैवः पठेयुः
॥ ततो गतप्राणं ज्ञात्वा पुत्रादिः स्नात्वा मृतशरीरप्रक्षालनं॥ अहतवस्त्रपरिधानं॥ चंदनेन सर्वां
गप्रोक्षणं॥ ॥ अलंकरणं॥ अथ दुर्मरणनिमित्तप्रायश्चित्तानि॥ शृंगीदंष्ट्रीनखीसर्पवि
द्युच्चंडालचौरमारितस्य चांद्रायणं॥ तत्सकृच्छ्रं वा॥ धेन्वादिदानरूपप्रत्याम्नायद्वारा वा॥
पंचदश प्राजापत्यानि वा॥ तदशक्तो गवादिप्रत्याम्नायं कृत्वा दहेत्॥ एवं ऊर्ध्वोच्छिष्टाधरो
च्छिष्टोभयोच्छिष्टास्नातास्पृश्यास्पृष्टपरवस्तुद्वारा स्तरणादिस्थितस्य मरणदोषशास्त्रानुसारेण वि
प्रवर्चनपूर्वकं त्रीन्षट् द्वादश वा प्राजापत्यान् विप्रानुज्ञापूर्वकं तदानीमेव कृत्वा शुद्धिं संपाद्य
दाहादिकं कुर्यात्॥ कर्त्तापि यदि पापी तदा पापानुसारेण प्रायश्चित्तं स्मृत्युक्तं कृत्वा प्रेतस्यो
र्ध्वदेहिकं कुर्यात्॥ यदि प्रेतस्य शुद्धिमकृत्वा दाहादिकं करोति॥ तदा तन्नोपतिष्ठते॥ अंत
रिक्षे विनश्यति॥ उभयोर्नरकप्राप्तिश्च॥ ततः कर्त्ता दिशाकालौ स्मृत्वा अमुकगोत्रस्य अमुक
प्रेतस्य ऊर्ध्वोच्छिष्टाधरोच्छिष्टोभयोच्छिष्टाऽस्पृश्यास्पृष्टमरणखट्वामरणादिजनितप्रत्य १३

वायपरिहारार्थं पंचदश द्वादश षट् त्रीन्वा कृच्छ्रान्यथाशक्ति प्रायश्चित्तं अमुकप्रत्याम्नाये
न सद्यः स्वतः कांते वा करिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ अशक्तौ तद्देवद्रव्यादिना॥ अशक्तौ स्वतः कांते
वा कुर्यात्॥ कर्त्ताप्यात्मशुद्ध्यै देशकालस्मरणं कृत्वा आत्मशुद्धिद्वारा पित्रादेरौर्ध्वदेहि
काधिकारसिद्ध्यर्थं सन्नप्या एतावद्देवकृच्छ्रं तपं वा प्रायश्चित्तं करिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ अश
क्तः श्चेत्तद्दानमेवाशक्तः श्चेत्स्वतः कांते वा कुर्यात्॥ ततः पुत्रादिः स्नातः कृतापसव्यः स
कुशः कृतपरिसमूहनादिसंस्कारपूर्वकं दाहार्थं संतापजन्मुन्मादनार्थंमित्याहवनीयद
क्षिणाग्नी विहरति॥ संनिहिते भ्रातः सन्कर्त्ता गार्हपत्यादाहवनीयदक्षिणाग्नीषु तिस्रो मृ
न्मयीः स्थालीषु छगोमयतृणपाचूर्णायुक्ता अधिश्रयति दक्षिणामुखः॥ अत्र सर्वकर्माप
सव्येन दक्षिणामुखेन च कर्त्तव्यं॥ सभ्यावसथ्ययोर्नैरवाधिश्रयणं॥ तो दिप्रस्थक्षावे
व स्थाल्यो र्मध्ये निधाय नेतव्यौ॥ सर्वासु स्थालीषु असंस्कारार्थं नामलेखनादि चिह्नं का
र्यं॥ ततः कर्त्ता अन्ये च पुत्राः कक्षोपस्थवर्जं केशश्मश्रुलोमनखानि वापयेयुः॥ भर्त्तरि मृ
ते पत्न्याः अघे दशमे ह्नि वा यथाचारं वपनं कार्यं॥ ततः सर्वे पुत्राः पुनः स्नात्वा॥ ॥ अह

तवस्त्रपरिधानं॥ लौकिकाग्नौ चरुं श्रपयित्वा॥ षट्पिंडान्दद्यात्॥ ततः कर्त्ता दिङ्नाकालौ
स्मृत्वा॥ अद्यपूर्वो०॥ पुण्यतिथौ॥ अपसव्यं॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये
उत्तमलोकावाप्तये द्वादशाहादियोग्यताप्राप्तिरस्तु॥ एकोद्दिष्टविधिना मतस्थाने हावनाम्नः श्रा
द्धं करिष्ये॥ इमं लोकं परित्यज्य गतोसि परमांगतिं॥ मनसा वायुरूपेण कुशे त्वां योजयाम्यहं
॥ कुशोसि त्वं पवित्रोसि ब्रह्मणा निर्मितः पुरा॥ त्वयि स्नातेन सुस्नातो यस्यैतद्ग्रंथिबंधनं॥ इ
ति मंत्रेण विप्रार्थे कुशबटुं कुर्यात्॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य क्षणमुपतिष्टतु॥ गोत्रस्य अ
मुकप्रेतस्य आसनमुपतिष्टतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य पाद्यमुपतिष्टतुः॥ गोत्रस्य अ
मुकप्रेतस्य अर्घ्यमुपतिष्टतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अन्नमुपतिष्टतु॥ गोत्रस्य अमुक
प्रेतस्य गंधाः उपतिष्टंतां उपतिष्टंत्विति प्रतिवचनं॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य धूपउपतिष्ट
तु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य दीपउपतिष्टतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य नैवेद्यउपतिष्टतु
गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य पूगीफलतांबूलउपतिष्टतु॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य द
क्षिणाः उपतिष्टंतां उपतिष्टंतु॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य आमान्नउपतिष्टतु॥ स १४

र्वोपचाराः उपतिष्टंतां उपतिष्टंतु॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य पिंडस्थानार्थं दर्भासनउप
तिष्टतु॥ अमुकगोत्र० अमुकप्रेतस्य अवनेजनमुपतिष्टतु॥ अमुकगो० अमुकप्रेतस्य
उत्तानश्राद्धे हावनाम्नः एष पिंडस्तवोपपतिष्टंतां उपतिष्टंतु॥ अमुकगो० अमुकप्रेत
स्य प्रत्यवनेजनमुपतिष्टतु॥ अमुकगो०॥ अमुकप्रेतस्य सूत्रमुपतिष्टतु॥ अमुक
गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अन्नगंधादिसर्वोपचाराः उपतिष्टंतां उपतिष्टंतु॥ अभिर
म्यतां अभिरताः स्मेति पिंड विसर्जनं॥ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः॥
अक्षय्य पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदो भव॥ १॥ अतसीपुष्पसंकाशं पीतनिर्मलवास
सं॥ ये नमस्यंति गोविंदं न तेषां विद्यते भयं॥ अकल्मषकर्मकृतः सद्वाचामयो भु
वा॥ देवस्यः कर्मकृत्वा स्वं प्रेत सद्वा भुवः॥ भद्रं कर्णेति कुशबटुं विसर्जनं॥ अनेन
मंत्रेण पिंडदानेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु द्वादशाहादियोग्यताप्राप्तिरस्तु॥ अग्रे हु
रद्देशीयश्राद्धे योग्यताप्राप्तिरस्तु॥ ॥अथ हुरद्देशीयश्राद्धं॥ ॥देशकालौ स्मृ
॥ अपसव्यं॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य द्वादशाहादियोग्यताप्राप्त्यर्थं एकोद्दिष्टविधि

नापांयनाम्नः द्वारदेशीय श्राद्धं करिष्ये ॥ इमं लोकं परिसज्ज्येति कुशांबुद्धं कुर्यात्
॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य द्वारदेशीय श्राद्धे क्षणा उपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेत० ॥ आ
सन उपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य पाद्य उपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेत० अर्घ्य
मुपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेत० ॥ अन्नमुप० ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेत० ॥ गंधाः उपतिष्ठं
तां उपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेत० अक्षताः उपतिष्ठंतां उपतिष्ठतु ॥ धूपदीपनैवे
द्यादि आमान्नमुपतिष्ठतु ॥ सर्वोपचाराः उपतिष्ठंतां उपतिष्ठंतु ॥ गोत्रस्य अमुक
प्रेतस्य द्वारदेशीय श्राद्धे पिंडस्याधः दर्भासन उपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रे० ॥ अव
नेजनमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रे० ॥ दाहादियोग्यता प्राप्त्यर्थं द्वारदेशीय श्राद्धे पां
थनाम्नः एष पिंडः स्त्वोपतिष्ठतां उपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रे० प्रत्यवनेजनमुपति
ष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेत० ॥ अन्नमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य गंधाः उपतिष्ठंतां
उपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक० ॥ अक्षताः उपतिष्ठंतां ॥ उपतिष्ठंतु ॥ धूपदीपनैवेद्यादि स
र्वोपचाराः उपतिष्ठंतां ॥ उपतिष्ठंतु ॥ अनादिनिधनो देवः ॥ अतसी पुष्प० ॥ अत्र कर्म २५

कर्म० ॥ पिंडविसर्जनं ॥ अद्य कर्मेति कुशाबद्धं विसर्जनं ॥ ॥ अद्येत्यादि देशकालौ स्मृत्वा
॥ अपसव्य ॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये उत्तम लोक प्राप्तये दाहादियोग्यता
प्राप्त्यर्थं एकोद्दिष्ट विधिना चत्वरे खेचरनाम्नः श्राद्धं करिष्ये ॥ इमं लोकां परित्यज्य पूर्व
वत् ॥ अमुक गोत्र० अमुक प्रेत० ॥ क्षणमुपति० ॥ गोत्रस्य० अमुक प्रे० ॥ आसनमुप०
॥ गोत्रस्य अमुक प्रे० ॥ अर्घ्यमुप० ॥ गोत्रस्य अमु० प्रे० अन्नमुप० ॥ गोत्रस्य अमुक प्रे०
॥ गंधमुप० ॥ गोत्रस्य अमुक प्रे० ॥ आमान्नमुप० ॥ सर्वोपचाराः उपतिष्ठंतां ॥ उपतिष्ठं
तु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रे० ॥ पिंडस्याधः दर्भासनमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुक प्रे० ॥ अव
नेजनमुपति० ॥ गोत्रस्य अमुक प्रे० ॥ प्रत्यवनेजनमुपतिष्ठतु ॥ अन्नगंधादि सर्वोपचा
राः उपतिष्ठंतां उपतिष्ठंतु ॥ विसर्जनं ॥ अनादिनिधनो देवः शंखचक्र० ॥ विद्यते भयं ॥
अत्र कर्म कर्म कृतः सद्० ॥ अनेन पिंडदानेन प्रेतत्व निवृत्तिरस्तु उत्तम लोकावा
प्तिरस्तु ॥ अग्रे विश्राम द्वियोग्यता प्राप्तिरस्तु ॥ ततः पुत्रादयः सर्वे ऋत्विजश्च स्थाली
स्थ पंचाग्नि सहितं दाहादि वस्त्राच्छादितं शवं गृहीत्वा सर्वाणि यत्तयात्राणि शवदाज्य

दर्भास्तिलान् घृतं समधु हिरण्यशकलानि च प्रदीत्वा सर्वे सपिंडा ज्येष्ठपुरःसराः श्मशानं
अनुगच्छंति ॥ यमसूक्तं जपंति ॥ यमगाथां गायंती लेके ॥ यमसूक्तं ॥ अपेत ध्यायः ॥ ततश्श्मा
मस्मशानयोरर्द्धमार्गे भूतनाम्ना विश्रामश्राद्धं ॥ अद्येत्यादि देशकालौ स्मृत्वा ॥ अपसव्यं ॥ गो
त्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये अर्द्धमार्गे भूतनाम्ना विश्रामश्राद्धं क
रिष्ये ॥ इमं लोकं परीत्य ज्यगतो सिपरमां गतिं ॥ मनसा वायुरूपेण कुशो त्वां योजयाम्यहं ॥ कु
शोसि त्वं पवित्रोसि ब्रह्मणा निर्मितः पुरा ॥ त्वयि स्नातेन सुस्नातो यस्येतद्ग्रंथि बंधनं ॥ अमु
कगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य क्षणमुपति० ॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० ॥ आसनमुपति० ॥ गोत्रस्य अ
मुकप्रेतस्य अर्घ्यमुप० ॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अन्नगंधादि सर्वोपचाराः उपतिष्ठंतं उपति
ष्ठंतु ॥ पिंडस्याधः दर्भासनमुप० ॥ गोत्रप्रेत अवनेजनमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य वि
श्रामश्राद्धे एषते पिंडमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रत्यवनेजनं मुपतिष्ठतु ॥ अन्नगं
धादि सर्वोपचाराः उपतिष्ठंतो ॥ उपतिष्ठंतु ॥ विसर्जनं ॥ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदा
धरः अक्षय्यपुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदो भव ॥ ॥ अतसीपुष्पसंकाशं० ॥ येनमस्यंति० ॥ १६

अर्केन्द्रकर्म कर्म० ॥ अनेन पिंडदानेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु उत्तमलोकप्राप्तिरस्तु ॥ अनेन द
हनश्राद्धे योग्यताप्राप्तिरस्तु ॥ ततः श्मशानभूमौ शवेः शवस्थापनं ॥ साग्निकश्चेत्तत्सर्वतीर्था
निमनसा ध्यात्वा शवस्य स्नपनं ॥ ततः पुत्रादिना स्नानं ॥ समे बहुलतृणेरिणो ध्वस्य वितानसा
धनं ॥ सर्वं प्राचीनावीती दक्षिणामुखः कुर्यात् ॥ गार्हपत्याहवनीयदक्षिणाग्निस्थाने घुसक्रु
स्रक्रु जुहोः संस्कारान्कृत्वा ॥ गार्हपत्याहवनीयदक्षिणाग्नीनां स्थापनं ॥ सभ्यावसथ्ययोरुत्त
रतः ॥ सप्तसु प्रक्रमेषु स्थापनं ॥ एषां सां वा पंच मेषु प्रक्रमेषु ॥ ततः गार्हपत्याहवनीययोरंत
राले प्रागायतां चितिं काष्ठैश्चिनुयात् ॥ ॥ ततः तत्र साधकनाम्ना श्राद्धं ॥ देशकालौ स्मृ
त्वा ॥ अपसव्यं ॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये दाहादि योग्यता
प्राप्त्यर्थं चितास्थाने साधकनाम्नः श्राद्धं करिष्ये ॥ इमं लोकं० ॥ मदं० ॥ कुशोसि त्वं० बंधनं ॥ अ
मुकगोत्र अमुकप्रेत क्षणमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रप्रेत आसनमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रप्रेत अर्घ्यमु
पतिष्ठतु ॥ गोत्रप्रेत अन्नगंधादि सर्वोपचाराः उपति० उपतिष्ठंतु ॥ पिंडस्याधः दर्भासनमुप
ति० ॥ गोत्रप्रेत अवनेजनमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रप्रेत दहनश्राद्धे एषते पिंडमुपतिष्ठतु ॥ गोत्रप्रेत

प्रस्ववनेजनमुप०॥ अत्रगंधादिसर्वोपचाराः उपतिष्ठंतां उपतिष्ठंतु॥ विसर्जनं॥ अनादिनि
धनोदेवः० प्रदोभवः॥ अतसीपुष्पसंकाशं० नेनयं॥ अकन्कर्म०॥ अनेनपिंडदानेन प्रेतस्य
प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु॥ अग्रेसंचरश्राद्धे योग्यप्राप्तिरस्तु॥ ॥ ततः प्रेतस्य केशान्श्मश्रुलोम्नां
वाछेदनं॥ पुनः स्नापयित्वा॥ पुष्पादिभिरलंकृत्यचितोप्राग्नीवमुत्तरलोमकृष्णाजिन
मास्तीर्यतस्मिन प्राक्शिरसमुत्तानंप्रेतंनिदध्यात॥ प्रेतसंबंधिवस्त्रंद्विधाकृत्वा एकेन
खंडेन प्रेतशरीरमाच्छादयेत॥ खंडांतरंश्मशानवासस्यर्थंभूमौनिरस्येत॥ ततः प्रेतकरेप्रेत
नाम्नेवपिंडदानं॥ अद्येत्यादिदेशकालौस्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ ०गोत्रस्य अमुकप्रेतस्यप्रेत
त्वमुक्तयेउत्तमलोकावासयेप्रेतकरेप्रेतनाम्नःश्राद्धंकरिष्ये॥ इमंल्लोकंपरीत्यजप०॥ प्र
दं॥ कुशोसित्वं० पुरा॥ त्वयिस्नाते०॥ वेधनं॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्यक्षपामुप०॥ गो
त्रप्रेतआसनमुपति०॥ गोत्रप्रेतअर्घ्यमुपति० गोत्रप्रेतअन्नमुपति०॥ गोत्रप्रेतगंधमुप०
॥ गोत्रप्रेतआमान्यमुपति०॥ सर्वोपचाराः उपतिष्ठंतां० ष्ठंतु॥ पिंडस्याधः दर्भासनमु०॥ गो
त्रप्रेतअवनेजनमुपति०॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्यदाहादियोग्यताप्राप्त्यर्थंप्रेतकरेप्रेतनाम्नः

एषपिंडस्तवोपतिष्ठतां उपतिष्ठतु॥ अमुकगोत्र अमुकप्रेत० प्रस्ववनेजनंमुप०॥ अत्रगंधा
दिसर्वोपचाराः उपतिष्ठतां उपतिष्ठंतु॥ विसर्जनं॥ अनादिनिधनोदेव०॥ भव॥ अतसीपुष्प०
ससं॥ येनमस्पति०॥ भये॥ अकन्कर्म०॥ अनेनपिंडदानेन प्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु उत्तम
लोकावाप्तिरस्तु॥ ततः संशरीरे आज्येनाभ्यंजनं॥ प्रेतस्यमुखेनासिकयोरक्ष्णोः कर्णयो
श्चसप्तहिरण्यशकलनिधानं॥ ततः सर्वाणिपात्राणिप्रागग्राणिउत्तानानिन्यसेत॥ ॥अ
थपात्रप्रतिपत्तिः॥ ॥ जुहूंघृतेनपूरयित्वा॥ प्रेतस्यदक्षिणहस्ते प्रागग्रामासादयति॥ स
व्येपाणौरिक्तांउपभृतो॥ हृदयेध्रुवांरिक्तां॥ दक्षिणनासिकायांवैकंकतस्रुवं॥ कर्णयोः
प्राशित्रहरणे॥ २॥ शिरसिप्रणीतारिक्ता॥ कपालानिशिरसिजलेवा॥ पार्श्वयोः शूर्पे॥ एकं
दर्वापौर्णमासिकहूतीयंवरुणप्रघासकं॥ प्रतिप्रस्थातुर्मध्यर्थेपवयरूपादांबुयुक्तं॥ लौ
किकमितिकेचित॥ एकंचेद्विधाकृत्वापार्श्वयोरेकैकखंडमासादयेत॥ उदरेशषदाज्यंती
मीडांप्रागग्रां॥ शिश्नसमीपेशम्यांप्रागग्रां॥ अंडयोः समीपेअरणीउदगग्रे॥ तत्समीपेश्र
धोमुखमलूखलंमुसलंच॥ आज्यस्थालीपिष्टपात्रीउपवेखरखडुवत्राध्रुतावदानंपुरोडा

ष्पाज्योदोत्तपदनपूर्णपात्रकूर्चब्रह्मासनप्रमुखानि सर्वाणि यज्ञपात्राणि कुवेर्मध्ये सादयेत्
॥स्मार्थ पात्राणामप्युरणीसहितानां कुवेर्मध्ये सादनं॥ वरुणप्रघासिकानां च सादनं॥ स्था
ली कपालादीनां पात्राणां मन्त्रमयानां च दृषदादीनाम् अप्सु प्रक्षेपः॥ लोहमयानां वोवल्ली
कपर्दिकाकीलकादीनां ब्राह्मणाय दानम् अप्सु प्रक्षेपो वा॥ ततः गार्हपत्ये दक्षिणमुखः आ
ज्यसंस्कारः॥ स्रुक्स्रुवं च संमृज्य उद्वास्य उत्पूय॥ अवक्ष्य॥ अग्निहोत्रद्रव्यासरुद्दीनंगृ
हीत्वा उपरि समिधं धारयन्॥ वामहस्तेन कुलान् कुशान् गृहीत्वा॥ आहवनीयं परिस्तीर्य॥
अप्रादक्षिणेन॥ आहवनीये समीधमाधाय उपविश्य सव्यजानुपातः सन्॥ अस्मात्त्वमिति
मंत्रेण आहवनीये एकाहुतिं जुहोति॥ अस्मात्त्वमधिजातोसि त्वदयं जायतां पुनः॥ असौ स्व
र्गाय लोकाय स्वाहा॥ इदमग्नये न॰ असौस्थाने प्रेतनामनिर्देशः॥ प्रथमांतं॥ अमुकनामा
प्रेतः॥ ॥इति प्रयोगः॥ आज्यशेषं प्रेतमुखे आहुतिर्देया॥ ततो मुखे अग्निहोत्रहवणीं ति
र्यक्प्रागग्रामासादयति॥ ततो खादिरं स्रुवं सव्यनासिकायां प्रागग्रमुत्तानमासादयति॥ स्फ्यं
दक्षिणहस्ते ततो चितोपरि दक्षिणाग्रैर्बर्हिराच्छादनं॥ ततः आहवनीयादीनामालम्भमंत्रपाठः १८

कार्यः॥ कृत्वा सुदुष्करं कर्म जानता वाप्यजानता॥ मृत्युकालवशं प्राप्य नरं पंचत्वमागतं
॥धर्माधर्मसमायुक्तं लोभमोहसमावृतं॥ दहेयं सर्वगात्राणि दिव्यान् लोकान् स गच्छतु
॥ततः चंदनपुष्पाक्षतैः अग्नीनां पूजनं तत्र मंत्रः॥ त्वमग्ने तद्भुजाद्योने त्वं लोकपरिपालक
॥उक्तसंस्कारकस्तस्मादेनं स्वर्गमतनयततोग्निभिश्चितेरादीपनं॥ सव्येषदाहं कृत्वा॥
ततः पुत्रादयः सप्त सप्त समिधो गृहीत्वा चितायाः सप्तप्रदक्षिणं कुर्युः॥ प्रतिप्रदक्षिणे एकै
कसमिधप्रक्षेपश्चितायां कुर्युः॥ कुठारेणोल्मुकस्योपरि सप्तप्रहारदानं॥ ततः पूर्ववत् लौ
किकाग्नौ चरुं श्रपयित्वा॥ पूर्ववत् षट्पिंडान् दद्यात्॥ प्रेतेन सह प्रत्यक्ष्यावसथ्याग्नेर्न
यनं॥ प्रेताग्निमध्ये अन्येन न गंतव्यं॥ तत्र उत्क्रांतप्राड्गारिचितौ प्रेतविधानयं तं पूर्व
वत्॥ सह कृतसंस्कारपूर्वकआवसथ्याग्नेस्थापनं॥ पात्रप्रतिपत्तिः स्वेवं॥ मुखे हिरण्य
॥शिरसि चमसं॥ पार्श्वयोः शूर्पं॥ ऊर्वो रुदगग्रे अरणी॥ प्रोक्षणीपात्रादीनां मतरे
णोरुप्रक्षेपः॥ लोहनिष्कास्य चात्रोवलीकयो अश्ममन्त्रयादीनामंभसि प्रक्षेपः॥ चितायां
दक्षिणपार्श्वेग्निदानं॥ समिद्धं जंस्रिवेणास्मात्त्वमित्याज्याहुतिहोमः॥ दक्षिणेनासीका

योस्कवं॥वर्ज्जेदक्षिणहस्ते॥त्रोषंसमानं॥ ॥अथनिरग्निकस्यविधिरुच्यते॥पूर्ववत्तलौकि
काग्नौचरुंश्रपयित्वा॥तत्रउत्क्रांतश्राद्धादिविर्तौप्रेतनिधानपर्यंतंपूर्ववत्॥प्रेतेनसहलौ
किकाग्नेर्नयनं॥स्मशानदेशेप्रेतस्यदक्षिणतःसकृतसंस्कारपूर्वकलौकिकाग्नेःस्थापनं
॥पूर्णाहुतिवत्आज्यंसंस्कृत्य॥उद्धास्य॥उत्पूय॥अवेक्ष्य॥जुहुयात्॥अग्नयेदहनपत
येस्वाहा॥इदमग्नयेदहनपतयेनमम॥ॐकालायदहनपतयेस्वाहा॥इदंकालायदहनप
तयेनमम॥ॐअनिलायदहनपतयेस्वाहा॥इदमनिलायदहनपतयेनमम॥ॐअनला
यदहनपतयेस्वाहा॥इदमनलायदहनपतयेनमम॥ॐमृत्यवेदहनपतयेस्वाहा॥इदंमृ
त्यवेदहनपतयेनमम॥अस्मात्वमधिजातोसित्वदयंजायतांपुनः॥असौस्वर्गायलो
कायस्वाहा॥अनेनमंत्रेणानावमुखेएकांआहुतिंजुहुत्वासप्तहिरण्यशकलप्रक्षेपः॥ततः
गोत्रप्रेतक्रव्यादमग्निंउपतिष्ठतु॥क्रव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरंयमराज्यंगच्छतुरिप्रवाहः॥
इहैवायमितरोजातवेदादेवेभ्योहव्यंवहतुप्रजानन्॥ततःगोत्ररोदनंकुर्यात्॥ततोउ
दकदानं॥स्मशानस्थितिभागेस्थित्वा॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यदाहजनिततापोपशमना १५

र्थंउदकदानंकरिष्ये॥ततःकृतछिद्रमुदकुंभंस्कंधेकृत्वा॥ॐप्रजापतौत्वादेवतायामुपोदके
लोकेनिदधाम्यसौइतिमंत्रेणप्रेतपादप्रदेशात्परितश्चितेरप्रदक्षिणंधारांदत्वाकुंभस्याश्म
निस्फोटनं॥ततोस्मानंगत्वापृष्ठतोनवलोकयंतः॥स्नानार्थंनद्यादौगच्छंति॥तत्रगत्वोत्त
रदानाभिज्ञंकंचित्पुरुषंक्षणलकंवा॥उदकंकरिष्यामहइतिमंत्रेणोदकंयाचते॥यदि
शतवर्षादर्वाक्प्रेतोभवतितदामात्वेवंकुरुध्वमितिप्रतिवचनं॥ऊर्ध्वंतुकुरुध्वमेतावदे
वप्रतिवचनं॥प्रसुक्तेपुत्रादयःसपिंडाःसमानोदकाश्चययावृद्धमुदकंप्रविष्येकवस्त्राः
आर्द्रशिखाःप्राचीनावीतिनःसव्यपाणेरनामिकयानद्यादिस्थंजलंत्यक्त्वामयनोघंदक्षिणा
मुखाश्चानमंतोसंधावतामातास्वसकृदेवनिमज्जंति॥ॐअपनःशोशुचदघमितिमंत्रेण
॥स्नात्वाआर्द्रवाससएववअमुकगोत्रस्यअमुकप्रेतस्यदाहजनिततापोपशमनार्थंजि
नमेपरितिलोदकायांजलिरुपतिष्ठतु॥सकृन्निर्वापंजलीत्यक्त्वापुनस्तथैवस्नानंकुर्युः
॥जलांजलीतुसगोत्राक्षिपोपिदघ्रः॥ब्रह्मचारीनदद्यात्॥पितृमातृगुर्वाचार्यमाताम
हमातामहीभ्यःसोपिदद्यात्॥श्वपादकेश्वदयाःअन्येसुहृदोदद्युर्नवा॥दानेपिनाममनि

यमः॥ पतितत्वात्स्याद्योनद्धः॥ स्नात्वायायोदङ्मुखाः॥ वैरूपाय प्राङ्मुखः॥ शूद्रब्राह्मणयो
दक्षिणाभिमुखा रद्धः॥ ततो जलादुत्तीर्य वस्त्रपरिधानं कृत्वा तृणवन्तिशुचौ देशे सर्वे उप
विशन्ति॥ तत्रोपविष्टानामन्ये सुहृदः पुराणेतिहासकथादिभिः संसारानित्यतां स्मापयन्तस्ते
षां शोकमपनयेयुः॥ तिलांजलिदानानन्तरं भक्ष्यपानं न कुर्यात्॥ ॥ ततो ब्राह्मणैरनुज्ञा
तास्ततउत्थाय पश्चादवलोकयन्तो अधोमुखाः कनिष्ठानग्रे कृत्वा पंक्तिभूताएवग्रामंप्र
सायंतिदिवा मृते अस्तमयादूर्ध्वं ग्रामप्रवेशो रात्रौ मृते सूर्योदयानन्तरं॥ यदा ब्राह्मणैर
नुज्ञातास्तदानीमेव प्रविशन्ति॥ ततो गृहद्वारसमीपे आगत्य त्रीणि निंबपत्राणि दन्तैर्विद
श्याचम्य॥ शमीपापं शमयत्विति शमीमालभन्ते॥ अश्मेव स्थिरो भूयासमिति अश्मानं॥
अग्निर्नः शर्म यच्छत्विति अग्निं॥ स्पृशी मुदकं गोमयं रसर्षपास्तैलं दूर्वाप्रवालान् वृषभं
च यथाक्रममालभ्य॥ पादेन पाषाणमाक्रम्य गृहं प्रविशेयुः॥ ॥ अथ पुत्रादीनां निय
माः॥ ब्रह्मचारिणोधःशय्यकशायिनो॥ धउपवेशिनः॥ परस्परमसंस्पृष्टा दामाध्ययनव
र्जितामलिनः अधोमुखाः॥ सर्वभोगविवर्जिताः॥ अंगसंवदनं केशसंमार्जनं चाकुर्वन्तो २०

न किंचन कर्म कुर्युः॥ न कारयेयुः॥ खङ्गादिपाणयः शक्त्या एकरात्रं त्रिरात्रं वोपवसेयुः॥ अ
शक्तौ एकान्नं त्रीहियवा द्राक्षा रलबणमाषान्नमधूपपायस वर्जितं॥ वेणिषु मृन्मयेषु पत्र
पुटेषु एकवारं क्रीत्वा लब्धा वादिनास्य ये दिवैवाल्पमश्नीयुर्न रात्रौ॥ भोजनकाले भोजना
न्नभक्तमुष्टिमादाय प्रेतोद्देशेन भूमौ निधाय॥ गोत्रप्रेत एष ते भक्तमुष्टिरुपतिष्ठतामिति॥
उछिन्नाग्नेर्दाहार्थमग्न्याधानं लिख्यते॥ ॥ तत्रापसव्येन दक्षिणामुखेन च सर्वं कार्यं॥
आचमनं॥ प्राणायामः॥ ॥ अद्येत्यादि एवं गुण० विशिष्टायां पुण्यतिथौ॥ अपसव्ये॥ गो
त्रस्य अमुकमृतस्य उछिन्नाग्नेर्दाहार्थमग्न्याधानं करिष्ये॥ अरण्योरूद्दक्षिणं प्रेतपाणिं कृ
त्वा अयं त इति समारोपमंत्रं पुत्रो दर्जयेत्॥ अयं ते योनिर्ऋत्वि० रयि॥ खरखय संस्का
रः सकृत्॥ गार्हपत्यस्य पश्चात् यस्याग्नयो जुहुयातो इति मंत्रेण मथित्वा गार्हपत्यस्य स्था
पनं॥ येस्याग्नयो जुह्वतो मांसकामा॥ सकल्पयन्ते यजमानमांसं जारान्तु तेद् विषसादना
यते स्वर्गलोकमिमं ते प्रेत यन्तु॥ ॥ इति मंथनमंत्रः॥ गार्हपत्यादाहवनीयदक्षिणाग्न्यो
द्धरणम्॥ गार्हपत्ये आज्यसंस्कृतस्रुक्स्रुवौ ह्वाभ्यां गृहीतं गृहीत्वा समित्पूर्वकमाहवनीये

तूष्णींकृत्वाउपाधिश्रयणादिदाहंकुर्यात्॥उक्तिन्नाग्नेःस्मरणिंसद्भावेएवं॥अरण्योरभा
वेचान्येअरणीआनीअरण्योरुपरिदक्षिणंप्रेतपाणिंकृत्वाअयंतइतिसमारोपमंत्रंपुत्रा
दिर्जपेत्॥यस्मान्नपइतिमंत्रेणअग्निंमंथनं॥गार्हपत्यस्थापनं॥आहवनीयोदक्षिणा
ग्नोद्धारणं॥तिस्त्रएवस्थालीरेष्टव्वेइतिप्रेषः॥ततःउपाधिश्रयणादिदाहंकुर्यात्॥
॥इत्यग्निहोत्रीणांमृताधानं॥ ॥अथस्मार्त्तमृताधानं॥आचमनं॥प्राणायामः॥
अद्येत्यादिएवंगुण०विशिष्टायांपुण्यतिथौ॥अपसव्यं॥गोत्रस्य॥मुकमृतस्यउक्षि
न्नाग्नेर्दाहार्थंस्मार्त्तमृताधानंकरिष्ये॥अरण्योरुदक्षिणंप्रेतपाणिंकृत्वाअयंतइति
समारोपमं॥त्रंपुत्रादिर्जपेत्॥ॐअयंतेजोनिर्ऋत्वियो०॥रयिं॥संस्कारसकृत्॥आव
सथ्याग्नेःपश्चात्यस्मान्नयोजुहूतोइतिमंत्रेणमथित्वाआवसथ्याग्नेस्थापनं॥सच
मंत्रः॥येस्मान्नयोजुहूतोमांसकामाः॥सकल्पयंतेयजमानमांसंजारांतुतेहविषसा
दनायतेस्वर्गंलोकमग्निमंत्रेप्रेतयंतु॥ ॥इतिमंथनमंत्रः॥ ॥आवसथ्याग्नौआ २२
ज्यसंस्कृत्यस्रुवेणस्रुचिहूर्दिन्नागृहीत्वाउपरिसमित्पूर्वकंजुहोति॥तत्रमंत्रः॥ ॥

ॐउपावरोहःजातवेदः॥इमंप्रेतंस्वर्गायलोकायप्रेताहुतिंचास्यजुषस्वस्वाहा॥इदमग्नये
नमम॥इत्यापस्तंबसूत्रीयमंत्रः॥इतिस्मार्त्तमृताधानं॥ ॥त्यागेमासद्वयेकृच्छ्रः॥मा
सचतुष्टयेतिकृच्छ्रः॥षण्मासोर्ध्वंचांद्रादिकं॥संवत्सरादूर्ध्वंत्रैमासिकं॥आलस्याद्दि
नग्नित्यागेद्वादशाहात्तिक्रमेअर्धमुपवासः॥मासातिक्रमेद्वादशाहमुपवासः॥
संवत्सरातिक्रमेमासोपवासः॥पयोभक्षणंवा॥समरादग्नित्यागेआत्रिरात्राद्द्वा
दशाहाल्लघुप्राणायामः॥आषाढाद्वाचतुर्विंशाति॥आद्वादशाहात्पंचाहात्आविं
शात्याद्वात्रिंशत्॥आमासादुपवासः॥आषष्ठिरात्रात्त्रिरात्रं॥संवत्सरात्कार्यं॥अतः
परंप्रत्यहंकार्यं॥संवत्सरोर्ध्वमग्नित्यागेचांद्रं॥द्विवर्षत्यागेचांद्रंसोमपानंच॥चांद्र
द्वयंवा॥त्रिवर्षत्यागेकृच्छ्रंहं॥गोदानंचेत्यादि॥अत्रप्रत्याम्नायाःकल्प्याः॥यावत्का
लनिच्छेदस्तावदाहुतिपरिमितहौम्यद्रव्यंदद्यात्॥ततःप्राणायामोमंत्रकः॥एवं
सर्वंप्रेतकृत्येसर्वेप्रेतकृत्येप्राचीनावीतिनाकार्यंदक्षिणापवर्गंच॥ ॥अथसंक्षे
पसद्गमनविधिः॥ ॥तत्रविज्ञेयोलिख्यते॥भर्तुर्मरणसमयेआत्मनःप्राणान्

संकल्पइदं वदमि॥ देवैः संपादितो मह्यं पतिस्त्वं सर्वदैवतं॥ तेन सह गमिष्यामि भर्त्रा त्वं वा
ऽयजन्मनि॥ इति मनसा संकल्प स्नानं कुर्यात्॥ ब्राह्मणाय तिलधेन्वादिदानं॥ देशकालौ
स्मृत्वा॥ अद्येदि एवं गुण० पुण्यतिथौ॥ भर्त्रा सह गमनाधिकारसिध्यर्थं तिलधेनुदानं
करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणावरणं॥ द्रोणपरिमितान् तिलान् वंशपात्रे कृत्वा ब्राह्मणाय द
द्यात्॥ तत्रमंत्रः॥ तिलाः श्वेतास्तिलाः कृष्णास्तिलाः मूत्रसंनिभाः॥ तिलधेनुस्वरूपेण
सत्वमार्गप्रदायकाः॥ अतस्तेषां प्रदानेन गाढं सत्वममास्तु वै॥ इमां तिलधेनुं अमुक
गोत्राय ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ दानसांगतासिध्यर्थं दक्षिणां तुभ्यमहं सं०॥ ततो
बधूजनमस्तान्प्रणम्य॥ हस्ते जलमादाय॥ एवं गुणेत्यादि॥ आत्मनो भर्त्तुश्चैव जन्मजा
न्मांतरपरंपरार्जितसर्वपापक्षयद्वारा श्रीलक्ष्मीनारायणपुराणोक्तानेकफलप्रा श्रीसुर्ध
प्तयेमृते भर्त्तरि चितान्वारोहणं करिष्ये॥ तदंगतया विहितं हरिद्राकुंकुमांजनादिसौभा
ग्यद्रव्ययुतवंशपात्रदानं करिष्ये इति संकल्प्य॥ सुवासिनीभ्यः॥ सोपस्काराणि शूर्पा
णि दद्यात्॥ तत्र मंत्रः॥ ॐ लक्ष्मीनारायणो देवो बलसत्वगुणाश्रयः॥ गाढं सत्वं च मे २२

देयाद्धायनैः परितोषितः॥ सोपस्काराणि शूर्पाणि वायनैः संयुतानि च॥ लक्ष्मीनारायणप्रीत्यै स
त्वकामे ददाम्यहं॥ अनेन सोपस्कारसहितेन शूर्पदानेन लक्ष्मीनारायणौ प्रीयेतां॥ ततः कुं
कुमांजनन्तूतनवस्त्रालंकाराद्यैरलंकरणं॥ पायसभोजनमाचारतः॥ ततो बंधून् सर्वा
न् विसृज्य नवावमग्र वः कृत्वा गृहान्निर्गच्छेत्॥ वैधव्यनाम न कदापि भूयात्तस्या वियोगोन
कदापि भूयात्॥ वंध्यात्वमेतन्न कदापि चास्तु दोर्भाग्यमेवं न कदापि चास्तु॥ ॥ इति पठि गयप
त्वा गेहान्निर्गच्छेत॥ हस्ते नवान्वारंभं कृत्वा श्रीरामस्मरणपूर्वकं स्मशानं भूमोगच्छेत्॥ स्म
शाने नीयमानं वै भर्त्तारि मुपयाति या॥ पदे पदे यज्ञफलं लभते नात्र संशयः॥ स्तीर्थं गत्वा
स्नानं॥ भर्त्रा सह गमनार्थं स्नानमहं करिष्ये॥ वस्त्रपरिधानं॥ अलंकरणं॥ पुत्रा श्वभा
वे स्वयं प्रतिनिधिना स्वयं पिंडान् दद्यात्॥ अग्नेः समीपमागत्य पंचरत्नानि पहत्वे नीलां
जनं तथा बध्वा मुखे मुक्ताफलं न्यसेत्॥ ततोग्निप्रार्थनं कृत्वा मंत्रेणानेन निश्चितं॥
स्वाहा संश्लेषनिर्विण सर्वगात्रकृताश्रनं॥ सत्वमार्गप्रदानेन नयमां पस्करं तिकं॥ ॥
इत्यग्निप्रार्थ्य॥ आहिताग्निश्चेत् गार्हपत्ये आज्यं संस्कृत्य॥ आहवनीये आज्याहुतिर्जु

कुर्यात् पत्नी॥ गृह्याग्निमांश्चेतरगृह्याग्नौ॥ अग्निकानोलौकिकाग्नौ॥ ततः सहगमनक
र्त्री वामहस्ते कुशोपग्रहं कृत्वा स्रुवेणाज्याहुतीर्जुहुयात्॥ अग्नये तेजोधिपतये स्वा
हा॥१॥ विष्णवे सत्वाधिपतये स्वाहा॥२॥ कालाय धर्माधिपतये स्वाहा॥३॥ पृथि
व्यै लोकाधिष्ठात्र्ये स्वाहा॥४॥ अद्भ्यो रसाधिष्ठात्रीभ्यः स्वाहा॥५॥ वायवे बलाधिप
तये स्वाहा॥६॥ आकाशाय सर्वाधिपतये स्वाहा॥७॥ कालाय धर्माधिष्ठात्रे स्वाहा॥
८॥ अद्भ्यः सर्वसाक्षिणीभ्यः स्वाहा॥९॥ ब्रह्मणे वेदाधिपतये स्वाहा॥१०॥ रुद्राय
श्मशानाधिपतये स्वाहा॥११॥ इत्येकादशाहुतीर्हुत्वा कुर्यादग्नेः प्रदक्षिणं॥ ततस्त्रि
लं सोपस्कारां संस्पृश्य तामारुह्य फलपुष्पांजलिं गृहीत्वाग्निं प्रार्थयेत्॥ त्वमग्ने सर्व
भूतानामंतश्चरसि साक्षिवत्॥ त्वमेवं देव जानीषे न विदुर्यानि मानुषाः॥ अनुगच्छामि
भर्त्तारं वैधव्यभयपीडिता॥ सत्यमार्गप्रदानेन नय मां भर्त्तुरंतिकं॥ मंत्रमुच्चार्य शनकैः
प्रविश्याग्निं च कृताशनं॥ तां प्रेतस्योत्तरतः स्थितां देवरः शिष्यो वा नमस्कृत्य करे धृत्वा॥ स
त्वरहिता मुत्थापयेत्॥ सत्वाधिका तु मुत्स्वदः समाश्वास्य भर्त्तारं विष्णुरूपं विचिंतयंतीना

नाफलेश्चार्घ्यं दद्यात्॥ चितिस्थो भगवानग्निर्विष्णुरूपी सनातनः॥ पतिलोकप्रापणार्थं गृहाणा
र्घ्यं नमोस्तु ते॥ ॥अथस्तुतिः॥ त्वं ब्रह्मा त्वं च वै विष्णुस्त्वं रुद्रस्त्वं प्रजापतिः॥ त्वं सूर्यो व
सवश्चाप्योपरमात्मा त्वमेव हि॥ त्वमेव शरणं विष्णो शरण्यं तु पतिर्मम॥ स्वर्गे वा नरके त्वं हि य
त्र यत्र गमिष्यति॥ तत्र तत्र त्वयेदृष्टं लग्नामेष्यामि माशुचा॥ ब्रह्महत्यादिभिः पापैस्तार
श्वामियमालयात्॥ अहं ब्रह्मा अहं विष्णुरहं वेसयदिक्पतिः॥ आदित्यचंद्रावनिलोचन
श्च द्यौर्भूमिरापोहृदयं यमश्च॥ एते च सर्वे मम प्रसादेन स्तुष्यंतु ते देववराश्च सर्वे॥ ततः
सप्तप्रदक्षिणाः कृत्वा॥ ततश्चितारोहणं॥ प्रवेशनमंत्रः॥ इदं शरीरं सकलं मदीयं दग्ध्वा
कृशानो कुरु भव्यमाशु॥ तथा च भर्त्तुः कुरु दिव्यदेहं भर्त्तुः समीपं भगवन्व्रजामि॥ कि
मयान कृतं साधु भवेद्यदि तवानघ॥ इदं शरीरमालिंग्य प्रविशामि कृताशनं॥ इत्यग्निंप्र
विशेत्॥ इति संक्षिप्तः सहगमनविधिः॥ अथ पंचकमरणविधिः॥ आदौ कृत्वा धनिष्ठा
र्द्धं मेलं नक्षत्रपंचकं॥ रेवत्यंतं सदा दुष्टं ममशुभं सर्वदा भवेत्॥ बालस्य वाथ वृद्धस्य पंच
केषु मृतस्य च॥ विधानं यो न कुर्वीत तस्य विघ्नं प्रजायते॥ दाहस्तत्र न कर्त्तव्यो विषादः

सर्वजातिषु॥नजलेदीयतेकेषुत्वशुभंसर्वदाभवेत्॥पंचकानंतरंकार्यंकर्त्तव्यंसर्वमन्य
था॥पुत्राणांगोत्रिणांतस्यसंतापोप्युपजायते॥गृहेहानिर्भवेत्कष्टंरत्नेश्वेषुमतस्त्रयः॥पं
चकानंतरंकार्यंप्रेतदाहादिकंखलु॥अथवातद्दिनेकार्योदाहस्तुविधिपूर्वकं॥ब्रह्म
पुराणे॥ ॥धनिष्ठापंचकेजीवोमृतोयदिकथंचन॥पुष्करेयाम्यभेजीवोकुलजंमारयेद्ध्रु
वं॥तत्रारिष्टविनाशार्थंविधानंसमुदीर्यते॥दाहदेशेतुतांवनीत्वास्नापयेत्प्रयतःशुचिः॥
दर्भैस्तुप्रतिमाःकार्याःपंचोर्णासूत्रविष्टिताः॥यवपिष्टेनानुलिप्तास्ताभिःसहशवंदहे
त्॥प्रेतवाहःप्रेतसखःप्रेतपःप्रेतभूमिपः॥प्रेतहर्त्तापंचमस्तुनामान्येतानिचक्रमात्
॥ ॥तत्रैवंप्रयोगः॥आचम्यप्राणानायम्यतिथ्यादिस्मृत्वाअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यधनि
ष्ठापंचकमरणजनितवंशारिष्टपरिहारार्थंपंचकमरणविधिंकरिष्ये॥इतिउक्त्वाप्रति
माःगंधाद्यैरलंकृत्यदाहसमयेप्रेतस्योपरिन्यसेत्॥प्रथमांशिरसि॥द्वितीयंदक्षिणकु
क्षौ॥तृतीयंवामकुक्षौ॥चतुर्थंनाभौ॥पंचमंपादयोर्मध्येतेभ्योदद्यात्घृताहुतीः॥ॐप्रे
तवाहायस्वाहा॥ॐप्रेतसखायस्वाहा॥ॐप्रेतपायस्वाहा॥ॐप्रेतभूमिपायस्वाहा॥ॐप्रे २६

तहर्त्रेयस्वाहा॥इतिपंचाहुतिः॥ततोविधिंनाशवंदहेत्॥सूतकांतेततःकुर्यात्वि
धिनापंचकंतथा॥अन्यथानगतिस्तस्यप्रेतपुत्रसुखंभवेत्॥स्वगृह्योक्तविधानेनकृत्वा
ग्निस्थापनंततः॥अभिध्यानंनिर्वपसांदेवतानांतथाशृणु॥वासवोवरुणश्चैवअजैक
पात्तृतीयकं॥अहिर्बुध्न्यश्चतुर्थंचपूषणंपंचकंतथा॥धर्मायधर्मराजायमृत्यवेचांत
कायच॥वैवस्वतायकालायसर्वभूतक्षयायच॥औदुंबरायदध्नायनीलायपरमेष्ठि
ने॥वृकोदरायचित्रायविचित्रगुप्तायवैनमः॥अघोरारुद्रमंत्रंचनिर्वापयेत्क्रमेणच
॥विधिनाश्रपणंकृत्वाएकैकामाहुतिंहुनेत्॥कुंडादीनानीदीदिग्भागेस्थंडिलंह
स्तमात्रकं॥तत्रचवस्त्रंसमास्तीर्यस्थाप्यवस्त्रादिपंचकान्॥चतुर्दशप्रमाणंश्चैवअघो
रंस्थापयेत्पुनः॥आवर्णान्कलशान्स्थाप्याःदिक्षुश्चत्वारिविन्यसेत्॥कलशाःपंचमो
मध्येस्थापयेद्विधिपूर्वकं॥उच्चार्यवारुणमंत्रंपूरयेत्॥तीर्थवारिणा॥मध्येसर्वौषधी
क्षिप्त्वामृद्दूर्वापल्लवंस्तथा॥हिरण्यफलसंयुक्तंवस्त्रेणावेष्टयेत्ततः॥कलशोपरिन्यसे
त्मूर्त्तिःपंचस्वर्णमयीभवेत्॥प्रतिष्ठाप्रजनंकार्यंपंचसत्त्वान्पृथक्पृथक्॥अघो

रेषोवमंत्रेणततोहोमंचरोःक्रमात्॥पूर्णाहुतिंचविधिवत्पूजयेद्देवतास्ततः॥इत्युसमाप्य
हवनंधेनुंदद्यात्पयस्विनीं॥सहिरण्यंतिलान्दद्यात्सदिपिसप्तधान्यकं॥सहिरण्यंघृतंदद्या
त्कुंभवस्त्रंसदक्षिणां॥अभिषेकंततःकुर्यात्कलशोदकेनयत्नतः॥कलशोत्थापनंतस्य
कुर्याद्राज्यावलोकनं॥वस्त्रंचैवपरित्याज्यंरुद्रभक्तिविवर्जितः॥ब्राह्मणान्भोजयेत्तस्य
श्चात्पायसंमधुसर्पिषा॥एवंयःकुरुतेपुत्रशुभंतत्रप्रजायते॥विधानंयोनकुर्वीत
विघ्नस्तस्यभवेत्सदा॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेनशांतिंकुर्याद्यथाविधि॥कृत्वातुगोत्रजाःस
र्वेसुखिनःस्युनिरामयाः॥भवंतिनात्रसंदेहोनात्रकार्याविचारणा॥इतिश्रीस्मृपुरा
णोक्तंपंचकविधानं॥ ॥अथपद्धतिः॥तीर्थेगत्वास्नानं॥शुद्धवस्त्रपरिधानं॥अद्ये
त्यादिशास्त्रोक्तगुणा०तिथौ॥अपसव्यं॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यपंचकजनितदुर्मरणदोषो
पशांत्यर्थं॥सव्यं॥ममगृहेसपरिवाराणांआयुरारोग्यसुखःश्रीप्राप्त्यर्थंविष्णुपूज
नपूर्वकंपंचविधानमहंकरिष्ये॥विष्णोःषोडशोपचारपूजा॥स्थंडिलेपंचभूसंस्कारान्
कृत्वाग्निस्थापनं॥स्थंडिलादीशान्येपंचकलशानांस्थापनं॥तेषामुपरिपंचनक्षत्रदे

वतानांसुवर्णमयीमूर्तीनांअग्न्युत्तारणपूर्वकंस्थापनं॥वसोःपवित्रमसिशत०॥वसुभ्योनमःव
सूनआवाहयामि॥इतिवसुस्थापनं॥वरुणस्योत्तंभनमसीतिमंत्रेणवरुणंआवाहयामि॥उ
तनोहिर्बुध्न्यःशृणोत्वजएकपात्पृथिवीसमुद्रः॥विश्वेदेवाऋतावृधोहुवानास्तुतामंत्राः
कविशस्ताःअवंतु॥१॥उतनोहिर्बुध्न्यइतिमंत्रेणअजैकपादंआवाहयेत्॥शिवोनामा
सीतिमंत्रेणअहिर्बुध्न्यंआवाहयेत्॥पूषंतवव्रतेतिपूषणंआवाहयेत्॥आवाहनमंत्रैः॥
षोडशोपचारपूजाकार्या॥तत्सौम्येअक्षतपुंजोपरियमादिपंचदशदेवतानांस्थापनं॥यमाय
नमः॥यमंआवाहयामि॥धर्मराजायनमः॥धर्मराजंआवाह०॥मृत्यवेनमः॥मृत्युंआवा
हयामि॥अंतकायनमः॥अंतकंआवाहयामि॥वैवस्वतायनमः॥वैवस्वतंआवाहयामि॥
कालायनमः॥कालंआवाहयामि॥सर्वभूतक्षयायनमः॥सर्वभूतक्षयंआवाहयामि॥दध्ना
यनमः॥दध्नंआवाहयामि॥नीलायनमः॥नीलंआवाहयामि॥परमेष्ठिनेनमः॥परमेष्ठिनं
आवाहयामि॥चित्रगुप्तायनमः॥चित्रगुप्तंआवाहयामि॥ईशान्येअघोरमंत्रेणअघोरस्था
पनं॥सर्वेषांप्रत्येकंसहवाहनंकार्यं॥पंचकलशेषुपंचसूक्तजपः॥प्रथमकलशेराक्षोघ्नी
द्वितीयेविष्णोरराटंतृतीयेअप्रतिरथंचतुर्थेरुद्राध्यायःपंचमेत्वंवाचंजपेत्॥षडंगरुद्रज

पीठा॥दक्षिणतोब्रह्मासनादिचरुश्रपणादिआज्यभागांतंकृत्वा॥वरुणादिपंचप्रधानदेवता
नांप्रत्येकंसमिच्चरुतिलाज्यादिद्रव्यैरष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरष्टौवाहुतीर्जुहुयात्॥ ॥
ततोयमादिघोरांतंप्रत्येकमेकैकाहुतिर्जुहुयात्॥ततःस्थापितदेवतानामुत्तरपूजनंका
र्यं॥ततःस्विष्टकृत॥आज्येनभूरग्न्याधानवाहुतयः॥इंद्रादिदिक्पालेभ्योबलिदानं॥स्वाहाप्रा
णेभ्यः इतिमंत्रद्वयेनपूर्णाहुतिः॥संस्रवप्राशनं॥पवित्राभ्यांमार्जनं॥पवित्रप्रतिपत्तिः॥
ब्रह्मणेपूर्णपात्रदानं॥प्रणीताविमोकः॥आचार्यायपंचमूर्तिदानं॥षड्ब्राह्मणभोजन
संकल्पः॥पंचकलशोदकेनयजमानसपरिवाराणामभिषेकः॥पंचकलशोदकेनस्ना
नं॥तत्रमंत्राः॥शंनोमित्रः॥१॥अद्यानिन्द्रो०॥२॥शान्नइन्द्राग्नि०॥३॥शंनइन्द्रापूषणा०॥४॥
शन्नोदेवी०॥अथपंचदानं॥पयस्विनींगां॥१॥महिषी॥२॥सप्तधान्यसहितं॥सहिरण्यंकृ
ष्णवस्त्रतिलसहितदानं॥सहिरण्यघृतं॥मुखावलोकनं॥इतिपंचदानंमलेसमाने॥सूय
सीदानं०पुनःस्नानं॥वस्त्रत्याज्यं॥पंचामृतेनशिवपूजनं॥अष्टोत्तरशतमृत्युंजयमंत्र
जपः॥ ॥अद्यपूर्वोच्चारि०॥पंचकविधानेपरिपूर्णता॥अनेनपंचकविधानकृतेनअप २६

सर्वं॥गोत्रस्यप्रेतस्यपंचकजनितदुर्मरणदोषनिवृत्तिः॥सर्वंममगृहेसकलदुरितोपशां
तिरस्तु०॥यस्यस्मृत्यादिविष्णुंसंपूज्य॥ ॥इतिपंचकविधानंसमाप्तं॥ ॥अस्मिन्पंच
कविधानेदशसहस्रतिलाहुतिः॥आहुतिमंत्रेणेतिब्रह्मपुराणोक्तमस्तिइच्छाचेत्कर्त
व्यं॥अकृतेनदोषः॥इतिपंचकशांतिः॥अथत्रिपादमरणशांतिः॥ ॥त्रिपादर्क्षेमृते
तद्वद्धिरण्यपत्राकलंमुखे॥न्यस्यपिष्टमयंकुर्यात्पुरुषंप्रेतयेततः॥होमप्रतिमुखंतत्र
भवेद्दहनपाणिनि॥ततोनिर्हरणंकुर्याद्देवंसाग्नेर्विधिःस्मृतः॥कुर्यात्त्रितयंपिष्ट
मयंसाग्नेर्मृतेस्त्रियां॥दरिद्रंबरसंछन्नानिर्दहेयुःसुतादयः॥इतरेनिखनेद्देवंजलेवा
प्रतिपादयेत्॥त्रिपादभद्राभोमेज्यरवियोगस्त्रिपुष्करः॥अथप्रयोगः॥अद्येत्यादि०
एवंगुण०अमुकसगोत्रस्यअमुकप्रेतस्यत्रिपादृक्षमरणजनितदोषोपशांत्यर्थंत्रिपा
दृक्षमरणविधिंकरिष्ये॥इतिसंकल्प्ययवपिष्टेनपुत्तलकत्रयंकृत्वा॥गंधमाल्यैःप्र
तिमाआलंकृत्य॥दाहसमयेप्रेतोपरिन्यसेत्॥प्रथमंशिरसि॥द्वितीयंहृदि॥तृतीयंनाभौ
॥तदुपरिघृताहुतिर्जुहुयात्॥प्रेतवाहायस्वाहा॥प्रेतसखायस्वाहा॥प्रेतपायस्वाहा॥

इति स्थापनं कैमे ग्रहताकृतिः ॥ ततो विधिना ब्रावदद्येत् ॥ एकादशेदनि तीर्थे गत्वा स्ना
नं ॥ शुद्धवस्त्रपरिधानं ॥ अद्येत्यादि एवं गुण० तिथौ अपसव्यं गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य त्रिपा
दक्षजनितदुर्मरणदोषोपशांत्यर्थं ॥ सव्यं ॥ मम गृहे सपरिवाराणां आयुरारोग्यसुखः
श्री प्राप्त्यर्थं विष्णुपूजनपूर्वकं त्रिपादक्षशांतिं करिष्ये ॥ विष्णोः षोडशोपचारपूजा ॥ स्थं
डिले पंचभूसंस्कारान्कृत्वाग्निस्थापनं ॥ ईशान्ये कलशत्रयस्थापनं ॥ तेषामुपरि स्वर्णम
यिमूर्तयः तिस्रः स्थाप्याः ॥ वसोः पवित्रमसि शतधारमिति मंत्रेण प्रथमां वसुभ्यो नमः
वसून् आवाहयामि ॥ वरुणस्योत्तंभनमिति मंत्रेण वरुणमावाहयेत् ॥ वरुणाय नमः ॥
वरुणं आवाहयामि ॥ उत नो हिर्बुध्न्य इति मंत्रेण अजैकपादं आवाहयेत् ॥ अहिर्बुध्न्या
य नमः ॥ अहिर्बुध्न्यं आवाहयामि ॥ षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ कलशत्रयेषु त्रीणि सू
क्तानि जपेत् ॥ प्रथम कलशे कृणुष्व पाजः इति ॥ द्वितीये विभ्राट् ॥ तृतीये आशुः शिशानः ॥
७ ॥ ततो दक्षिणतो ब्रह्मासनादि आज्यभागांतं पूर्ववत् ॥ ततः समिच्चरुतिलाज्यादिद्रव्यैः स्था
पितदेवानां प्रत्येकम् अष्टोत्तरशतम् अष्टाविंशति अष्टौ वा जुहुयात् ॥ होमांते स्थापितदेव २७

तानां उत्तरपूजनं ॥ स्विष्टकृदादि अभिषेकांतं पूर्ववत् ॥ यथाशक्त्या ब्राह्मणभोजनसंकल्प
ः ॥ स्थापितदेवतानां विसर्जनं कार्यं ॥ ततो दानादि दद्यात् ॥ सूतकांते प्रतिथिमृतस्यश्र
मसाम्राये हिरण्यं दद्यात् ॥ त्रिपादनक्षत्रमृतस्य हिरण्यं दद्यात् ॥ रजंगारकगुरुवाराणा
मेकस्मिन्वारे मृतस्य वस्त्रदानं कुर्यात् ॥ इति त्रिपादमरणविधिः ॥ अथ मृतस्य प्रथमदि
न कृत्यं ॥ तत्र प्रथमं नवश्राद्धविधिरुच्यते ॥ प्रथमे त्रितृतीये पंचमे सप्तमे तथा ॥ न
वमैकादशे चैव तत्र नवश्राद्धमुच्यते ॥ इति वचनात् ॥ नवश्राद्धे षु मंत्राभावाः ॥ नवश्रा
द्धमिति किं विषमश्राद्धमित्यर्थः ॥ आचम्य प्राणानायम्य तिथ्यादि स्मृत्वा ॥ अपसव्यं ॥
अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं प्रथमेह्नि विषमश्राद्धं करिष्ये ॥ इति
संकल्प्य ॥ ततः इमं लोकं परित्यज्येति मंत्रेण कुशावटुं ग्रंथिबंधनं ॥ कुशोसीति स्था
पनं ॥ कुशावटोपरि अमुकगोत्र अमुकप्रेत अपतेस्थानमुपतिष्ठतु ॥ गोत्र प्रेत इदं तेपा
द्यमुप० ॥ गोत्र प्रेत आसनमुपति० ॥ गोत्र प्रेत अर्घ्यमुप० ॥ गोत्र प्रेत अन्नमुपति० ॥ गोत्र
प्रेत गंधमु० ॥ गोत्र प्रेत अक्षतामु० ॥ गोत्र प्रेत धूपमु० ॥ गोत्र प्रेत दीपमुप० ॥ गोत्र प्रेत नैवे

धमुप०॥गोत्र प्रेत आमान्नमुप०॥गोत्र प्रेत पुगीफलतांबूलमुपति०गोत्र प्रेत दक्षिणामुपति०॥
गोत्र प्रेत सर्वोपचाराः उपतिष्ठतां उपतिष्ठंतु॥पिंडस्याधः दर्भासनमुप०॥गोत्र प्रेत अवनेज
नमुप०॥गोत्र प्रेत प्रथमेह्नि षमश्राद्धे अयं सक्तुपिंड उपतिष्ठतु॥गोत्र प्रेत प्रत्यवनेजनउप
ति०॥गोत्र प्रेत अन्नमुप०॥गोत्र प्रेत स्त्रउप०॥गोत्र प्रेत गंधमु०गोत्र प्रेत अक्षताउप०गोत्र
प्रेत धूपमु०॥गोत्र प्रेत दीपमु०॥गोत्र प्रेत नैवेद्यमु०॥गोत्र प्रेत पूगीफलतांबूलमु०॥गोत्र
प्रेत दक्षिणामु०॥गोत्र प्रेत सर्वोपचाराः॥उपतिष्ठतां उपतिष्ठंतु॥विसर्जनं॥ ॥अना
दिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधर॥अक्षय्यः पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदो भव॥अतसि
पुष्पसंकाशं पितनिर्मलवाससं॥येन मस्यंति गोविंदं न तेषां विद्यते भयं॥अनेनकर्मक
मक्षितः सद्वाचामयोभुवः देवेभ्यः कर्मकृत्वास्तं प्रेतसचाभुवः॥१॥अनेन पिंडदानेन
प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु॥अथे समश्राद्धे योग्यता प्राप्तिरस्तु॥अभिरम्यताभिरमतुका
अभिरम्यतास्मेति प्रत्यक्त्वः पिंडं जले क्षिप्त्वा स्नायात्॥ततः आचम्य प्राणायामकृत्वा
देशकालौ स्मृत्वा॥अपसव्य॥गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रथमेह्नि मूर्द्धवयवनिष्प २८

त्त्यर्थं अंजलीदान पूरकअवयवपिंडदानं करिष्ये॥गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य तूष्णींरेखाक
रणं॥गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अवनेजन०॥गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अयं प्रथमेह्नि मू
र्द्धवयवनिष्पत्त्यर्थं क्षुत्पिपासानिवृत्त्यर्थं एतत्ते पिंड मुपतिष्ठतु॥गोत्रस्य प्रेतस्य प्रत्य
वनेज०॥गोत्रस्य प्रेतस्य स्त्रमुपति०॥गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अत्र गंधधूपदीपनैवे
द्यतांबूलदक्षिणा सर्वोपचाराः उपतिष्ठतु॥पिंडस्य उत्तरतः दक्षिणासंस्था दर्ततय
करणं॥गोत्रस्य प्रेतस्य अध्वश्रमपरिहारार्थं प्रथमगर्ते तैलस्नानादि॥गोत्रस्य प्रेतस्य
द्वितीयगर्ते कल्कोदकेन स्नानादि॥गोत्रस्य प्रेतस्य तृतीयगर्ते उष्णोदकेन स्नानादि॥एभि
स्तैलकल्कउष्णोदकैः प्रेतस्य अध्वश्रमनिवृत्तिरस्तु॥ततो अश्मोपरि अंजलिदा
नं॥प्रेतस्य प्रेतस्य दाहाजनितताषोपशमनार्थं अश्मोपरि एष क्षीरतोयांजलिः
उपतिष्ठतु॥प्रथमेह्निः एकांजलिः॥१॥ ॥इति प्रथमदिनकृत्यं॥अथ अस्थिसं
चयनविधिः॥ ॥तच्च प्रथमे द्वितीये तृतीये चतुर्थे सप्तमे नवमे वा दिने कार्यं॥तथा
च कौर्मे॥चतुर्थे बांधवैः सर्वैरस्थिसंचयनं भवेत॥प्रथमादि द्वादशमदिनांत्यतमदिने

षुत्रा कार्यमित्येके ॥ आहिताग्नेस्तु चतुर्थदिन एव ॥ चतुर्थे साग्निके द्विजे इति विष्णुवाक्या-
त् ॥ शूद्रायां विशेषतो दशमदिन एव ॥ तदुत्तरं तु भौमार्कमंदवारेषु न कृष्णपक्षे दशम्या
ऊर्ध्वं अयुक्तिथिषु ॥ एकादश्यां त्रयोदश्यां पंचदश्यां वा ॥ कृष्णपक्षाभावे मघादिक-
रणात् सर्वसंस्कारस्य तत्काले ॥ फाल्गुनीद्वयश्रवणार्द्राद्वयप्रोष्ठपदाद्वयत्रिजन्मपुष्यहस्त
नक्षत्रेषु नंदातिथौ कार्यं ॥ दर्भदेशं गत्वा चेष्टदेशकालौ संकीर्त्य ॥ अपसव्यं ॥ गोत्र
स्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तये उत्तमलोकप्राप्तये अस्थिसंचयनं करिष्ये इति संकल्प्य
॥ ततो क्षीराज्येन चितिं प्रोक्षयेत् ॥ ततो ग्रामीणास्त्रयातस्याभावे यज्ञियवृक्षशाखया
वा ॥ गुल्फाग्न्यस्थीनि अग्रदक्षिण्येन परिवृत्य पदवृत्तसंगतानि कृत्वा ॥ अंगुष्ठोप-
निष्ठिकाभ्यां गृहीत्वा ॥ नवे कुंभे प्रक्षिपति ॥ शिरोहृदयपाणिपार्श्वेभ्यो अग्रदक्षिण-
मस्थ्याग्रहणं ॥ तथा च गोभिलः शिरसो वक्षसः पाणेः पार्श्वतः पादतोपि वा ॥ अग्र-
दक्षिणमस्थीनि गृहीत्वे त्याह गोभिलः ॥ ग्रामीणशाखायाः ग्रामणप्रक्षेपः ॥ पंचगव्ये-
नास्थीस्नपनं ॥ चंदनागरुकर्पूरकेसरकस्तूरीकाति सुगंधैर्मिश्रणं ॥ क्षौमवस्त्रेणा २५

उवेष्टनं ॥ तत्कुंभं गृहीत्वा वृक्षसमीपे देवालये आरामे वा श्वभ्रे शिम्यां भूमौ ॥ तत्र कुशास्त-
रणं ॥ तत्र गर्तं कृत्वा वा गीतिमंत्रेण गर्ते अस्थिकुंभं निक्षिपेत् तदुपरि पाषाणस्थापनं ॥ ततो
यथा कुंभो न दृश्यते तथा मृत्तं निधाय ॥ पश्चादनवेक्षमाणोन्यत्र गत्वा स्नायात् ॥ यद्वा ते
स्मिन्नेव समये अस्थिसंचयनश्राद्धानंतरं तत्र अस्थिभांडं गृहीत्वा उदकांतं गत्वा अ-
स्थीनि निकाष्य महाजले प्रक्षिपेत् ॥ तस्मिन्पक्षे गर्तकरणाभावः ॥ अथ अस्थिसं-
चयनश्राद्धविधिः ॥ देशकालौ स्मृत्वा एवं गु॰ तिथौ ॥ अपसव्यं ॥ गोत्रस्य अमुकप्रेत-
स्य प्रेतत्वविमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये अस्थिसंचयनश्राद्धं करिष्ये ॥ इमं लोकं प-
रित्यज्य गतोसि परमां गतिं ॥ मनसा वायुरूपेण कुशोत्वां योजयाम्यहं ॥ कुशोसि त्वं प-
वित्रोसि ब्रह्मणा निर्मितः पुरा ॥ त्वयि स्नाते न सुस्नातो यस्येतदपि बंधनं ॥ अमुक
गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य क्षणमुपति॰ ॥ गोत्र अमुकप्रेत आसनमुपतिष्ठतु ॥ गोत्र
अमुकप्रेतस्य अर्घ्यमुपतिष्ठतु ॥ गोत्र अमुकप्रेत अन्नमुपतिष्ठतु ॥ गोत्र अमुकप्रेत
गंधमुपतिष्ठतु ॥ गोत्र अमुकप्रेत आमान्नमुपतिष्ठतु ॥ सर्वोपचाराः उपतिष्ठंताउ

पतिष्ठंतु॥ पिंडस्याधः दर्भासनमुपतिष्ठंतु॥ गोत्रप्रेत अवनेजनमुपतिष्ठंतु॥ गोत्रप्रेत
अस्थिसंचयनश्राद्धे एषते पिंड उपतिष्ठंतु॥ गोत्रप्रेत प्रत्यवनेजनमुपतिष्ठंतु॥ गो
त्रप्रेत अत्र गंधसर्वोपचाराः उपतिष्ठंतोउपतिष्ठंतु॥ विसर्जनं॥ अनादिनिधनो दे
वः शंखचक्रगदाधरः॥ अक्षय्यः पुंडरीकाक्ष प्रेतमोक्षप्रदो भव॥ अतसीपुष्पसं
काशं पीतनिर्मलवाससं॥ ये नमस्यंति गोविंदं न तेषां विद्यते भयं॥ अद्य कृतं कर्म
कर्म कृतं०॥ अनेन अस्थिसंचयनश्राद्ध पिंडदानेन प्रेतस्य प्रेतत्व निवृत्तिरस्तु
श्मशानेन बलौ योग्यताप्राप्तिरस्तु॥ ततो गोमयेन श्मशानदेशमुपलिप्य तत्र त्रिको
णवेदिकां कृत्वा तत्रोदकपूर्णांश्चतुरः कुंभान् स्थापयित्वा॥ तेषामुपरि चत्वारः यो
लिकाः कृत्वा उपरि चतुरः पिंडान् संस्थाप्य॥ प्रतिकुंभे द्वे द्वे पादुके एकं छत्रपात व
पामिकं ध्वजं संस्थाप्य॥ देशकालौ स्मृत्वा एवं गु० तिथौ॥ अपसव्यं॥ प्रे० गोत्रस्य अमु
कप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये श्मशानबलिदानं करिष्ये॥ दक्षि
णकोणस्थकुंभे हस्तं दत्वा श्मशानवासिभ्यो देवेभ्यः अयं अष्टांगबलिः छत्रध्वज ३०

पादुकापोलिकासहितः मया दत्तोपतिष्ठंतोनुपतिष्ठंतु॥ तस्मिन्नेव मध्यमकुंभे हस्तं द
त्वा प्रेताय अयं अष्टांगबलिः छत्रध्वजपादुकापोलिकासहितः स्वत्वोपतिष्ठतोउपति
ष्ठतु॥ ततः वायव्यकोणस्थकुंभे हस्तं दत्वा प्रेतसखिभ्यः अयं अष्टांगबलिः छत्रध्वज
पादुकापोलिकासहितः॥ स्वत्वोपतिष्ठतोउपतिष्ठतु॥ ततः ईशान्यकोणस्थकुंभे हस्तं
दत्वा यमाय अयमष्टांगबलिः छत्रध्वजपादुकापोलिकासहितः स्वत्वोपतिष्ठतोउप
तिष्ठतु॥ इति जलमुत्सृजेत्॥ ॥ततः श्मशानवासिनां प्रार्थना॥ श्मशानवासिनो देवास्सुर्भग
वंतः॥ तेस्मन्सकाशाद्गृहीत्वा तु बलिमष्टांगमक्षयं॥ प्रेतं तस्यास्य शुभाल्लोकान् प्रयच्छंतु नि
दशाः श्वतान्॥ अस्माकमायुरारोग्यं सुखं च ददतां चिरं॥ अनेन श्मशानबलिदानेन प्रे
तस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु॥ द्वितीयदिनकृत्यं॥ पूर्वदिनकृत्संकेतं गत्वा अमुकगोत्रस्य अ
मुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये द्वितीयदिनविध्यंग हविश्रयणं करिष्ये॥
ततः हविश्रपयित्वा॥ अद्येत्यादि एवंगुण०॥ तिथौ॥ अपसव्यं॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रे
तस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये द्वितीयेह्नि चतुश्श्रोत्रं नाम्ना अवयवनिष्पत्त्यर्थं

जलीदानपूरक अवयवपिंडदानमहं करिष्ये॥ तूष्णीं रेखाकरणं। गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य
पिंडस्याधः दर्भासनमुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अवनेजनमुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अ
मुकप्रेतस्य० द्वितीयेह्नि चक्षुश्रोत्रनासा अवयवनिष्पत्यर्थं एष ते पिंडमुपतिष्ठतु॥ गोत्र
स्य प्रेतस्य अवनेजनमुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य सूत्रमुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अमुक
प्रेतस्य अत्र गंधधूपदीपनैवेद्यतांबूलदक्षिणा सर्वोपचाराः उपतिष्ठतु। गोत्रस्य अमुक
प्रेतस्य अध्वश्रमपरिहारार्थं प्रथमगर्ते तैलेन स्नाहि॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य द्वितीयगर्ते
कल्कोदकेन स्नाहि। गोत्रस्य अमुं तृतीयगर्ते उष्णोदकेन स्नाहि॥ एभिस्तैलकल्कनुष्णो
दकैः प्रेतस्य अध्वश्रमनिवृत्तिरस्तु॥ ततः अंजलिदानं॥ द्वितीयेह्नि अंजलीत्रयदानं॥
गोत्रस्य अमुं० प्रेतस्य दाहजनिततापपरिशमनार्थं अंभसा परि एष तिलतोयांजलीः उपति
ष्ठतु॥ ॥इति द्वितीयदिनविधिः॥ ॥अथ तृतीयदिनकृत्यं। देशाकालौ स्मृत्वा॥ अपस
व्यं॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये तृतीयेह्नि विश्रामश्रा
द्धं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्। अनेन विश्रामश्राद्धेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु॥ समश्राद्धयो ३१

ग्यताप्राप्तिरस्तु॥ देशाकालौ संकीर्त्य। अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुं० प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तये उ
त्तमलोकावाप्तये तृतीयेह्नि भुजौ वक्षःस्तनग्रीवा अवयवनिष्पत्यर्थं अंजलिदानपूरक अ
वयवपिंडदानं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्। तृतीयेह्नि तिलांजलयः पंच॥५॥ ॥अथ चतुर्थे
ह्नि दिनकृत्यं। देशाकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तये उ
त्तमलोकावाप्तये चतुर्थेह्नि नाभिगुदलिंगा अवयवनिष्पत्यर्थं अंजलीदानपूरक अवयव
पिंडदानं करिष्ये। शेषं पूर्ववत्॥ ॥चतुर्थेह्नि अंजलीसप्त॥ ॥अथ पंचमदिनकृत्यं॥ दे
शाकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये पंच
मेह्नि विश्रामश्राद्धं करिष्ये। शेषं पूर्ववत्॥ अथ अवयवपिंडदाने। देशाकालौ संकीर्त्य।
अपसव्यं। गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये पंचमेह्नि ऊरुद्वय
जानुनी द्वय पादौ द्वय अवयवनिष्पत्यर्थं अंजलिदानपूरक अवयवपिंडदानं करिष्ये॥ शेषं
पूर्ववत्॥ पंचमेह्नि नव अंजलयः॥ अथ षष्ठेह्नि दिनकृत्यं। देशाकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गो
त्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये षष्ठेह्नि मर्म अवयवनिष्पत्यर्थं अंज

लीदानपूरक अवयवपिंडदानं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ एकादशं जलयः॥ अथ सप्तमे क्लि
दिन कृत्यं॥ देशकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये उत्तमलोक
प्राप्तये क्लिविषमस्याहं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ ततः अवयवपिंडदानं॥ देशकालौ संकीर्त्य
॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व विमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये सप्तमे क्लिमज्जामे
दमोसस्तिराजाल अवयवपिंडदानं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ त्रयोदशं जलयः॥१३॥ ॥अ
थाष्टमदिन कृत्यं॥ देशकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमु॰ प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये
उत्तमलोकावाप्तये अष्टमे क्लिदंतनखलोम अस्थि अवयव निष्पत्त्यर्थं अंजलीदानपूरक
अवयवपिंडदानं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ पंचदशं जलयः॥१५॥ अथ नवमे क्लिदिनकृत्यं
॥ ॥देशकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये उत्तमलोकावा
प्तयेन वमे क्लिषमस्याहं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ देशकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ गो
त्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये उत्तमलोकावाप्तये नवमे क्लिवलवीर्या अवयवनि
ष्पत्त्यर्थं अंजलीदानपूरक अवयवपिंडदानं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ सप्तदशं जलयः ३२

॥१७॥ अथ दशमदिन कृत्यं॥ देशकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व
मुक्तये उत्तमलोकावाप्तये दशमे क्लिक्षुत्तृषा मानिवृत्त्यर्थं अंजलीदानपूरक अवयव
पिंडदानं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ एकोनविंशत्यं जलयः॥१९॥ अथ दशाद्बलिः॥ ॥
देशकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये उत्तमलोकावा
प्तये दशाद्बलिदानं करिष्ये॥ ॥इति संकल्प्य पिंडत्रयं कृत्वा तान् आदाय केचित् दू
रदेशे नैऋत्यां दिशि गत्वा तत्र त्रिकोणं स्थंडिलं कृत्वा॥ तत्र कुंभत्रयस्थापनं॥ तेषां
उपरि पिंडानि धाय जलं क्षिपेत्॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये उत्तमलोका
वाप्तये प्रेताय एष सोदकुंभबलिरुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये
उत्तमलोकावाप्तये यमाय एष सोदकुंभबलिरुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रे
तत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये प्रेतसखिभ्य एष सोदकुंभबलिरुपतिष्ठतु॥ अनेन दशा
द्बलिदानेन प्रेतस्य प्रेतत्व निवृत्तिरस्तु॥ उत्तमलोकावाप्तिरस्तु॥ ततः सर्वे ते पिंडाः
स्नात्वा अश्मोपरि धर्मंजिक्लिर्दत्वा त्रिः॥३॥ ततः अश्मात्यागः॥ अस्मात्वमिति मंत्रेण पुनः

स्नात्वाय्यं दद्याद्गच्छेत्॥ ॥इति दशगात्र विधिः॥ अथैकादशाहे कर्त्तव्यता लिख्यते॥ तत्र सा
ग्नेर्दाहदिनादारभ्यैकादशाहे॥ निरग्नेस्तु मरणादारभ्यैकादशाहे विधिवत्स्नात्वा षोडशो
पचारैः पूजनपूर्वकं विष्णोस्तर्पणं कुर्यात्॥ देशकालौ स्मृत्वा गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वनि
वृत्त्यर्थं वृषोत्सर्गादौ दैहिककर्मयोग्यताप्राप्त्यर्थं च श्रीमहाविष्णोः पूजनपूर्वकं विष्णु
तर्पणमहं करिष्ये॥ सव्यं॥ कृत्वान्यासपूर्वकं षोडशोपचारैः पुरुषसूक्तेन विष्णुपूजनं
कृत्वा विष्णुतर्पणं कुर्यात्॥ ॥तद्यथा॥ अद्य पूर्वो० पुण्यतिथौ अद्यैकादशाहे विष्णु
पूजनेऽधिकारसिद्ध्यर्थं अमुकप्रेतसान्निध्यत्वेन एकं प्राजापत्यं समाचरिष्ये॥ ततः न्या
सान्कृत्वा॥ सहस्रशीर्षेति वामहस्ते॥१॥ पुरुष एवेदमिति दक्षिणहस्ते॥ एतावानस्ये
ति वामपादे॥ त्रिपादूर्ध्वेति दक्षिणपादे॥ ततो विराडजायतेति वामजानुनि॥ तस्माद्विराड
जायतेति वामजानुनि॥ यत्पुरुषेणेति दक्षिणजानुनि॥ तं यज्ञमिति वामकट्यां॥ तस्मा
द्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतमिति दक्षिणकट्यां॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः इति नाभौ॥ तस्मा
दश्वा इति हृदये॥ यत्पुरुषमिति कंठे॥ ब्राह्मणोस्येति स्कंधोः॥ यज्ञेन यज्ञमिति मूर्धनि॥ त ३३

तः देवे पिन्यासान्कृत्वा॥ ततः षोडशोपचारैः पूजयेत्॥ सहस्रशीर्षेति ध्याने॥ सहस्रशी०॥१॥ पु
रुष एवेदमासनं॥२॥ समर्प०॥ एतावानस्येति पाद्यं स०॥३॥ त्रिपादूर्ध्व इत्यर्घ्यं स०॥४॥ ततो विराडजा
इत्याचमनं स०॥५॥ तस्माद्यज्ञादिति स्नानं स०॥६॥ ततः पंचामृतस्नानं०॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत
ऋच इति वस्त्रं स०॥७॥ तस्माद्यद श्वेत्यूपवीतं स०॥८॥ तं यज्ञमिति गंधं स०॥९॥ यत्पुरुषेति
तुलसीपत्रं स०॥१०॥ ब्राह्मणस्येति धूपं स०॥११॥ चंद्रमामनसेति दीपं स०॥१२॥ नाभ्या आ
सीतिनैवेद्यं स०॥१३॥ यत्पुरुषेणेति तांबूलं स०॥१४॥ हिरण्यगर्भेति दक्षिणां स०॥१५॥ स
प्तास्या इति प्रदक्षिणां स०॥१६॥ यज्ञेन यज्ञमिति मंत्रपुष्पं स०॥१७॥ अनेन विष्णुपूजनेन
महाविष्णोः प्रियतां॥ सर्वौषध्यक्षतैर्मिश्रैर्विष्णुमुद्दिश्य पंचांगखेन तर्पयेत्॥ कुर्यात्पुरुष
सूक्तेन मंत्रैर्वा विष्णवे रपि॥ ॐ सहस्रशीर्ष०॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्वमु
क्तये उत्तमलोकावाप्तये प्रेतमोक्षार्थं विष्णुं तर्पयामि॥ प्रतिमंत्रैः पुरुषसूक्तेन तर्पणं कृ
त्वा॥ सव्यं॥ उदकोपस्पर्शः॥१६॥ युंजते स्वष्टो॥८॥ युंजते मन०॥१॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्या
मुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये प्रेतमोक्षार्थं विष्णुं तर्पयामि॥ सव्यं उदको

पस्पर्द्धाः॥ एवं सर्वत्र॥ इदं विष्णु०॥२॥ इरावती धे०॥३॥ देवश्रुतौ०॥४॥ विष्णोर्नुकं०॥५॥
दिवो वा विष्ण०॥६॥ प्रतद्विष्णुस्तव०॥७॥ विष्णोरराटम्॥८॥ अपसव्यं॥ अनादिनिधनो
भूत्वा शंखचक्रगदाधर॥ अक्षय्यः पुंडरीकाक्ष प्रेतमोक्षः प्रदो भव॥ अतसीपुष्प
संकाशं पीतनिर्मलवाससं॥ ये नमस्यंति गोविंदं न तेषां विद्यते भयं॥ अनेन विष्णुत
र्पणेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु विष्णुलोकावाप्तिरस्तु॥ वृषोत्सर्गादिकर्मयोग्यता
प्राप्तिरस्तु॥ ॥इति विष्णुतर्पणं॥ अथ वृषोत्सर्गः॥ तत्र मातृश्राद्धाभावः॥ देशका
लौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्त्यर्थं एकादशाहश्राद्धादियोग्यता
प्राप्त्यर्थं वृषोत्सर्गं करिष्ये॥ तत्र पंचभूसंस्कारान्कृत्वा लौकिकाग्नेः स्थापनं॥ ततः ईशा
न्ये रुद्रकलशस्थापनं॥ तत्परितोऽष्टानां कलशानां स्थापनं॥ इमे कलशाः सुप्रतिष्ठि
ता वरदा भवंतु॥ ततो मध्यकलशोपरि रुद्रप्रतिमास्थापनं पूजनं च॥ तद्दक्षिणतः प्रेत
मातृकास्थापनं॥ करालीं आवाहयामि॥ भीषणां आवाहयामि॥ भद्रां आवाहयामि॥ प्रेता
जयंतामिति मंत्रेण पूजयेत्॥ अनया पूजया वृषमातरः प्रीयतां॥ ततो दक्षिणतो ब्रह्मा ३४

सनादि॥ पात्रासने॥ आज्यस्थालीद्वयं॥२॥ चरुस्थालीद्वयं॥२॥ तंडुलाः पिष्टं॥ अन्यत्
पश्वादिकर्मवत्सर्वं॥ सक्षीरप्रणीताप्रणयनं॥ पवित्रकरणादि चरुश्रपणांतं॥ आ
ज्याहूतसनादि पर्युक्षणांते॥ द्वितीयमाज्यसंस्कृत्य षडाहुतीर्जुहुयात्॥ ॐ इह रतिः स्वा
हा॥ इदमग्नये न मम॥ ॐ इह रमध्वं स्वाहा॥ इदमग्नये न मम॥ इह धृतिः स्वाहा॥ इद
मग्नये न मम॥ ॐ इह स्वधृतिः स्वाहा॥ इदमग्नये न मम॥ ॐ उपसृजं धरुणं मात्रे धरुणो
मातरं धयं स्वाहा॥ इदमग्नये न मम॥ ॐ रायस्पोषमस्मासु दीधरत् स्वाहा॥ इदमग्नये न
मम॥ ततो द्वितीयाज्येन आघारावाज्यभागौ॥ ॐ मनसा प्रजापतये स्वाहा॥ इदं प्रजाप
तये०॥ ॐ इंद्राय स्वाहा॥ इदमिंद्राय न०॥ ॐ अग्नये स्वाहा॥ इदमग्नये न मम॥ ॐ सोमाय
स्वाहा॥ इदं सोमाय न मम॥ ततः पायसचरुमभिघार्य॥ ॐ अग्नये स्वाहा॥ इदमग्नये न
मम॥ ॐ रुद्राय स्वाहा॥ इदं रुद्राय०॥ ॐ शर्वाय स्वाहा॥ इदं शर्वाय न मम॥ ॐ पशुपतये
स्वाहा॥ इदं पशुपतये न मम॥ ॐ उग्राय स्वाहा॥ इदं उग्राय न मम॥ ॐ अशनये स्वाहा॥
इदं अशनये न मम॥ ॐ भवाय स्वाहा॥ इदं भवाय न मम॥ ॐ महादेवाय स्वाहा॥ इदं महा

देवाय॰ मम॥ ॐ ईशानाय स्वाहा॥ इदमीशानाय न मम॥ ॐ यमाय स्वाहा॥ इदं यमाय न मम
॥ ततः स्विष्टकृतमभिघार्य॥ ॐ पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः॥ पूषा वाजं सनोतु नः स्वा
हा॥ इदं पूष्णे न मम॥ उभयोः स्विष्टकृत॥ ॐ अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा॥ इदमग्नये स्विष्टकृते
न मम॥ व्याहृतिप्राणवाकृतय॥ ततो प्रणीताविमोकांते॥ रुद्रकलशे रुद्रप्रतिमां संस्थाप्य षडंग
रुद्राध्यायं जपेत्॥ ततो वृषोत्सर्गः॥ देशकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य प्रेतस्य प्रे
तत्वमुक्तये सव्यं॥ वृषवत्सतरीश्च जनं करिष्ये॥ ततो वृषस्य न्यासः॥ इषेत्वेति मूर्ध्नि॥ अ
संख्याता इति ललाटे॥ नमस्ते रुद्रेति चक्रांके॥ विश्वाद्रूपं वर्कमिति नेत्रयोः॥ मानस्तो
क इति नासायां॥ अवतत्येति मुखे॥ नीलग्रीवो द्वौ कंठे॥ प्रमाणि तेति बाहुमध्ये॥ स
मिधाग्निमिति बाहुभ्यां॥ नमो वः किरिकेभ्य इति हृदि॥ यथेमां वाचमिति लांगूले॥ युंज
नेति सर्वांगे विन्यसेत्॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा रुद्ररूपो वृषो भवेत्॥ ततो वत्सतरीणां न्या
रीरे न्यासः॥ पार्वत्यै नमः मूर्ध्नि॥ कालिंद्यै नमः॥ ललाटे॥ कोटव्यै नमः॥ नेत्रयोः॥ विश्व
धारिण्यै नमः॥ श्रोत्रयोः॥ गंगादेव्यै नमः॥ नासिकायां॥ गौर्यै नमः॥ लांगूले॥ जातवे ३५

दसे ति सर्वांगे॥ ततो वृषवत्सतरीणां रुद्रकलशोदकेन स्नानं कुर्यात्॥ तत्र मंत्राः॥ आपो
हि ष्ठेति तिसृभिः॥ शं नो देवी॥ समुद्राद् ऊर्मिः॥ ततश्चतुर्भिः कलशैर्वृषस्य चतुर्भिर्व
त्सतरीणां स्नापनं॥ भगं ते वरुणो राजा भगं सूर्यो बृहस्पतिः॥ भगमिंद्रश्च वायुश्च भगं
सप्तर्षयो विदुः॥ यत्ते केशेषु दौर्भाग्यं सीमंते यच्च मूर्धनि॥ ललाटे कर्णयोरक्ष्णोराप
स्तन्नघ्नंतु सर्वदा॥ ततः कुंकुमेन वृषस्य वामे चक्रं॥ विष्णोरराटेति मंत्रेण कुर्यात्॥ दक्षि
णे त्रिशूलं॥ इमा रुद्रेति मंत्रेण॥ तप्तलोहेनांकयेत्॥ ततो रुद्राध्यायं पुरुषसूक्तं च
श्रावयेत्॥ ततो गंधादिभिर्वृषवत्सतरीणां पूजनं॥ प्रार्थयेत्॥ वृषो हि भगवान्धर्म
श्चतुःपादः प्रकीर्तितः॥ वृणोमि तमहं भक्त्या स मां रक्षतु सर्वतः॥ धेनुगायत्र्या गोः
स्पर्शनं॥ कामधेन्वै विद्महे वेदमातरं धीमहि॥ तन्नो गौरी प्रचोदयात्॥ ततः स्ना
सो कर्णे जपः॥ दत्तः सर्वगुणैर्युक्तः पतिं वो बलिनं शुभं॥ ददामि तेन सहिताः क्री
डध्वं हृष्टमानसाः॥ पुनर्वृषकर्णे जपः॥ सावित्रीमघमर्षणं च जपेत्॥ ततो गृ
हीतपुष्पांजलिर्वृषत्रिः प्रदक्षिणीकृत्य नमेत्॥ अयं वो हि मया दत्तः सर्वासां पति

रुत्तमः॥ तुभ्यं चैवा मया दत्ताः पत्न्यः सर्वा मनोहराः॥ ततश्चाग्नेस्त्रिः प्रदक्षिणं का
रयित्वा तत्पुच्छे पुरुषसूक्तेन प्रेतनाम्ना तर्पणं कार्यं॥ मनो मे तर्पयतु०॥ गोत्रं प्रेतं तद्वृ
षवत्सतरीपुच्छे तर्पयामि॥ ततः उदङ्मुखोपविश्य देशकालौ स्मृत्वा एतं वृषं रुद्र
दैवतं यथाशक्त्यालङ्कृतं गोधाद्यङ्कितं त्रिशूलचक्राङ्कितं वत्सतरीयुतं॥ अपसव्यं
॥ कृत्वा गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये अहमुत्सृजे॥ एनं युवानं पतिं वो ददामि तेन क्री
डन्तीश्चरथ प्रियेण॥ मा नः साप्त जनुषा सुभगा रायस्पोषेण समिषा मदेमेत्युक्त्वा
॥ सव्येन पाणिना वृषपुच्छमादाय दक्षिणेन सदिरया तिलकुशा आपः॥ आदाय गो
त्राय प्रेताय एष एवं मया दत्तस्तस्मात् यत्तु सर्वदेत्युक्त्वा॥ भूमौ जले प्रक्षिपेत्॥ ततो गो
मध्यस्थितस्य वृषस्य मयोभूरित्यनुवाकत्रयेणाभिमन्त्र्य॥ मयोभूर०॥ स्वर्णधर्म०
॥ स्वाहेत्यन्तेन॥ धर्मस्त्वं वृषरूपेण जगदानन्दकारकः॥ अष्टमूर्तेरधिष्ठानमतः॥
पाहि सनातन॥ धर्मस्त्वं वृषरूपेण ब्रह्मणा निर्मितः पुरा॥ तवोत्सर्गप्रभावेन प्रे
तो हरेभवार्णवान्॥ ॥ इति विसर्गमन्त्रः॥ ततस्त्वं पामनं जले पिब यथेष्टं पर्यट॥ ३६

इति मन्त्रेणा वृषस्य दक्षिणं प्राचीं वा प्रेरयेत्॥ रुद्रमुद्दिश्य पञ्च ब्राह्मणान् भोजयेत्॥ अ
नेन वृषोत्सर्गेण प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु॥ ॥ एकादशाहश्राद्धे योग्यताप्राप्तिरस्तु
॥ ॥ इति वृषोत्सर्गः॥ अथैकादशाहे महैकोद्दिष्टश्राद्धं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अद्य
पू० अमुकप्रेतस्य गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये अद्य
एकादशाहे महैकोद्दिष्टश्राद्धं करिष्ये॥ ततः॥ एकं ब्राह्मणमाहूय तस्मै क्षणं द
द्यात्॥ ओं त्वयाभावे कुशबटुं स्थाप्य॥ कुशोसि त्वं पवित्रोसीति मन्त्रेणायं थिवं धनं
॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये अद्य एकादशा
हे निमहैकोद्दिष्टश्राद्धे क्षणस्योपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उ
त्तमलोकावाप्तये अद्य एकादशाहे निमहैकोद्दिष्टश्राद्धे सुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अ
मुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये अद्य एकादशाहे निमहैकोद्दिष्ट
श्राद्धे आसनमुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावा
प्तये अद्य एकादशाहे निमहैकोद्दिष्टश्राद्धे अर्घ्यमुपतिष्ठतु॥ गोत्रस्य अमुक

प्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्तमलोकावाप्तयेमद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेअत्रमुपतिष्ठतु॥गो
त्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्तमलोकावाप्तयेमद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेगंधमु
पतिष्ठतु॥गोत्रस्यअमुकप्रेतत्वमुक्तयेउत्तम०॥मद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेअक्षतामु
पतिष्ठतु॥गोत्र०स्यअमुकप्रेतत्वमुक्तयेउत्त०॥मद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेधूपउपति
ष्ठतु॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्त०॥मद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेदीपउपति
ष्ठतु॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्त०॥मद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेआमान्नमु
पतिष्ठतु॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्तम०॥मद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेपूगी
फलतांबूलमुपतिष्ठतु॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्तम०मद्दिको
द्दिष्टश्राद्धेदक्षिणामुपतिष्ठतु॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्त०म
द्दिकोद्दिष्टश्राद्धेसर्वोपचाराःउपतिष्ठंतां॥उपतिष्ठतु॥द्विजस्याग्रेत्रिकोणमं
डलंकृत्वा॥तस्मिन्नन्नावशिष्टंनिधाय॥भस्मनावेष्टयित्वानिरामिषंव्यंजना २७

दिसहितमन्नंपरिविष्य॥ततःसकुशतिलजलमादायःसव्यपाणिनापात्रावलिं
स्पृष्ट्वा॥अमुकगोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेत०उत्तम०अद्यैकादशाहनिमद्दिकोद्दिष्ट
श्राद्धेइदमन्नंसोपस्करंतवोपतिष्ठतामितिसंकल्प्य॥आपोशानंदद्यात्॥ततो
विष्णुंसंस्मृत्वा॥त्यक्तेद्विजेजाते॥स्वदितमितिस्पृष्ट्वा॥सुस्वदितमितिद्विजोब्रूया
त्॥ततःउच्छिष्टसमीपेएकंदर्भमादाय॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्तम
लोकावाप्तयेअद्यैकादशाहनिमद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेपिंडस्याधारदर्भासनमुपतिष्ठतु॥
गोत्रस्यअ०प्रेतत्वमुक्तयेउत्त०अद्यैकादशाहनिमद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेएषपिंड
स्तवोपतिष्ठतांउपतिष्ठतु॥गोत्र०अमु०प्रेतत्वमुक्तयेउत्त०अद्यैकादशाहनिम
द्दिकोद्दिष्टश्राद्धेप्रसवनेजनमुपतिष्ठतु॥गोत्र०अमु०प्रेतत्व०उत्त०अद्यैकाद
शाहनिमद्दिकोद्दिष्टश्राद्धेसूत्रमुपतिष्ठतु॥गो०अमु०प्रे०अत्रमुपतिष्ठतु॥गोत्र०
अमु०प्रेतत्व०गंधमुपतिष्ठतु॥गो०अमु०प्रेतत्व०तिलाक्षतामुपतिष्ठतु॥गोत्र०
अमु०प्रेतत्व०पुष्पउपतिष्ठतु॥गोत्र०अमु०प्रेतत्व०धूपउपतिष्ठतु॥गोत्र०अमु०

प्रेतत्व० दीपमुपतिष्ठतु॥ गोत्र० अमु० प्रेतत्व० नैवेद्यमुपतिष्ठतु॥ गोत्र० अमु० प्रेत
त्व० पूगीफलतांबूल उपतिष्ठतु॥ गोत्र० अमु० प्रेतत्व० दक्षिणाउपतिष्ठतांउपति
ष्ठतु॥ सर्वोपचारा उपतिष्ठतां उपतिष्ठतु॥ अथ मदिकोद्दिष्ट श्राद्धे दानानि लि
ख्यंते॥ तत्रादौ रुपधेनुदानं॥ ततः पददानं॥ नौकादानं॥ तिलपात्रदानं॥ घृत
पात्रदानं॥ रत्नदानानि॥ सप्तधान्यदानानि॥ लोहदानं॥ लवणदानं॥ कार्पास
दानं॥ तैलदानं॥ शय्यादानं॥ अन्नदानं॥ अश्वदानं॥ गजदानं॥ रथदानं॥ शि
बिकादानं॥ दासीदानं॥ महिसीदानं॥ वस्त्रदानं॥ अष्टौ महादानानि॥ महावि
ष्णुदानं॥ ग्रहदानं॥ कपिलाधेनुदानं॥ अथ पददानप्रयोगः॥ देशकालौ स्मृ
त्वा॥ अपसव्ये॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये नि
रामयसुखमास्यर्थं ब्राह्मणायअष्टविधपददानं करिष्ये॥ तदंगत्वेन ब्रा
ह्मणावरणमहं करिष्ये॥ अमुकगोत्रो सत्र अमुकप्रवरान्वितं अमुकशर्माणं ब्रा
ह्मणं पददानार्थं त्वामहं वृणे॥ वस्त्रमासनमुद्रिका छत्रोपानकमंडलूं॥ मुद्रि ३८

कांजनं चैव छत्रांगपद उच्यते॥ शीतवातोष्णसंत्राणं लज्जायारक्षणं परं॥ सुवेषधारि
तेयस्माद्वासः शांतिं प्रयच्छमे॥ इति वस्त्रस्य॥ कंबलादन्यलं श्लाघ्यं शीतवातनिवारणे
॥ सर्वदुःखविनिर्मुक्तं कंबलं प्रददाम्यहं॥ इति कंबलस्य॥ इंद्रमुत्रातपत्राणं कुरु
केशवमेप्रभो॥ छत्रं त्वत्त्रांतये दत्तं ब्राह्मणाय मया शुभं॥ इति छत्रं॥ कंटकोपलिष्टपा
षाणगच्छतां तप्तवालुकां॥ उपानद्वं प्रदास्यामि अतः शांतिं प्रयच्छमेः॥ इति उपान
द्व०॥ कमंडलुर्जलैः पूर्णः स्वर्णगर्भसुलक्षणः॥ अर्पितस्तमदानयेन प्रसन्नस्ते
नमेभव॥ इति कमंडलु०॥ हिरण्यगर्भसंभूतं सौवर्णां चांगुलीयकं॥ धर्मप्रदं प्रय
च्छामि प्रीयतां कमलापतिः॥ इति मुद्रिका॥ क्षीरोदमथने शर्वसमुद्धृतं कुंडलद्वयं॥
श्रियासह समुद्भूतं दद्वे श्री प्रीयतामिति॥ इति कुंडल०॥ यानि पापान्यनेकानि कामो
त्थानि तथैव च॥ कांस्यपात्रप्रदानेन ताः निनस्यतु मे सदा॥ इति कांस्यपात्रं०॥ इद
मष्टविधं पददानं नानादैवतं अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ कृतदानसांगता
सिध्यर्थं यथाशक्ति दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे॥ अथ नौकादानप्रयोगः॥ देशकालौ

स्मृत्वा॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये॥ वैतरणीन
द्युत्तरणार्थं ब्राह्मणाय इक्षुमयीनौकादानमहं करिष्ये॥ तदंगत्वेन ब्राह्मणवरणं
करिष्ये॥ अमुकगोत्रं अमुकप्रवरान्वितं अमुकशर्माणं ब्राह्मणं नौकादानार्थं त्वा
महं वृणे॥ ततः घृतपूरितकांस्यपात्रोपरि स्वर्णमयीं जनार्दनप्रतिमां अभ्युत्तारण
पूर्वकं संपूज्य॥ तस्यां त्रोपरि नौकां संस्थाप्य॥ ब्राह्मणाय दद्यात्॥ भवसागरमग्नानां
शोकपापोर्मिदुःखिनां॥ धर्मरूकवविहीनानां नौरेकाद्य जनार्दन॥ इमां इक्षुमयीं नौ
कां घृतपूरितकांस्यपात्रविष्णुप्रतिमासहितां ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ एतद्दा
नसांगतासिद्ध्यर्थं यथाशक्ति इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे॥ अथ तिलपात्रदानं
॥ देशकालौ संकीर्त्य॥ अपसव्यं॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तम
लोकावाप्तये ब्राह्मणाय तिलपात्रदानमहं करिष्ये॥ तदंगत्वेन ब्राह्मणवरणं करिष्ये॥
अमुकगोत्रं अमुकप्रवरान्वितं अमुकशर्माणं ब्राह्मणं तिलपात्रार्थं त्वामहं वृणे॥ पू ३९

र्वोक्तदानमंत्रं पठित्वा॥ दानमंत्रः॥ यानि कानि च पापानि ब्रह्महत्यासमानि च॥ तिलपात्रप्र
दानेन तानि नश्यंतु सर्वदा॥ इदं तिलपात्रं विष्णुदैवतं अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सं
प्रददे॥ एतद्दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे॥ अथ घृतपात्रदानं॥ दे
शकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक०॥ प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये ब्राह्म
णाय घृतपात्रदानमहं करिष्ये॥ तदंगत्वेन ब्राह्मणवरणं करिष्ये॥ अमुकगोत्रं अमुकप्र
वरान्वितं अमुकशर्माणं ब्राह्मणं घृतपात्रदानार्थं त्वामहं वृणे॥ पूर्वोक्तदानमंत्रं पठित्वा
॥ तत्र मंत्रः॥ यो देवः पितृरूपेण हव्यकव्यभुगव्ययः॥ आज्यपात्रप्रदानेन स मे विष्णुः प्र
सीदतु॥ इदं आज्यपात्रं विष्णुदैवतं अमुक० एतद्दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां दा
तुमहमुत्सृजे॥ अथ दशदानानि॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य
प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये दशदानांतर्गत ब्राह्मणाय गोप्रदानं दानं करिष्ये॥ त
दंग ब्राह्मणवरणं करिष्ये॥ अमु० गोत्रं० अमुकप्रवरान्वितं अमुकशर्माणं ब्राह्मणं दश
दानांतर्गत॥ गोप्रदानार्थं त्वामहं वृणे॥ मंत्रः॥ यज्ञसाधनसंभूता या विश्वस्याघौघनाशि

नी॥विष्णुरूपधरो देवः प्रीयतामनया गवा॥दशदानांतर्गतइमां गां विष्णुदैवतां ब्राह्म
णाय तुभ्यमहं संप्रददे॥अथ भूमिदानं॥पूर्वोक्तसंकल्पः॥दशदानांतर्गतभूमिदानं
करिष्ये॥ब्राह्मणवरणं पूर्ववत्॥सर्वभूताश्रया भूमिर्वराहेण समुद्धृता॥अनंतसस्य
फलदा अतः शांतिं प्रयच्छ मे॥दशदानांतर्गतां इमां भूमिं विष्णुदैवतां अमुकशर्मणे
ब्राह्मणाय तुभ्यं संप्रददे॥दानसांगतासिद्ध्यर्थं यथाशक्तिस्वर्णदक्षिणां॰॥ ॥अथ
तिलदानं॥दशदानांतर्गत तिलदानं करिष्ये॥ब्राह्मणवरणं पूर्ववत्॥महर्षेर्गोत्रसंभू
ताः काश्यपस्य तिलाः स्मृताः॥तस्मादेषां प्रदानेन मम पापं व्यपोहतु॥इमांस्तिलान् सो
मदैवतान् अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे।दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां
तुभ्यं सं॰॥अथ हिरण्यदानं॥दशदानांतर्गतहिरण्यदानं करिष्ये॥तदंगत्वेन ब्राह्मणवर
णं पूर्ववत्॥हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः॥अनंतपुण्यफलदमतः शांतिं प्र
यच्छ मे॥इदं सुवर्णं अग्निदैवतं ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्र॰॥दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षि ४०
णां तुभ्यमहं संप्र॰॥अथाज्यदानं॥पूर्वोक्तसंकल्पः॥दशदानांतर्गतमाज्यदानमहं करि

ष्ये॥पूर्ववत् ब्राह्मणवरणं॥कामधेनुषु संभूतं सर्वक्रतुषु संस्थितं॥देवानामाज्यमाहा
रमतः शांतिं प्रयच्छ मे॥इदं आज्यं विष्णुदैवतं अमुकशर्म॰ तुभ्यमहं॰ ददे॥दानसांगतासि
द्ध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे॥अथ वस्त्रदानं॥पूर्वोक्तसंकल्पः॥दशदानांतर्गत
वस्त्रदानमहं करिष्ये॥पूर्ववत् ब्राह्मणवरणं॥शरणं सर्वलोकानां लज्जाया रक्षणं प
रं॥सुवेषधारि वस्त्रं त्वमतः शांतिं प्रयच्छ मे॥इदं वासः बृहस्पतिदैवतं अमुक॰ ब्राह्म
णाय तुभ्यमहं संप्रददे॥दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे॥अथ धा
न्यदानं॥पूर्वोक्तसंकल्पः॥दशदानांतर्गतधान्यदानं करिष्ये॥पूर्ववत् ब्राह्मणवरणं
॥सर्वसस्यमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं महत्॥प्राणिनां जीवनोपायमतः शांतिं प्रयच्छ मे
॥इदं धान्यं प्रजापतिदैवतं अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥दानसांगता
सिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां तु॰ संप्रददे॥ ॥अथ गुडदानं॥पूर्वोक्तसंकल्पः॥दशदानांतर्ग
त गुडदानं करिष्ये॥पूर्ववत् ब्राह्मणवरणं॥यथा देवेषु विश्वात्मा प्रवरश्च जनार्दनः॥
सामवेदस्तु वेदानां महादेवस्तु योगिनां॥तथा रसानां सर्वेषां गुडः श्रेष्ठतमो मतः॥तस्मा

दस्य प्रदानेन मम पापं व्यपोहतु॥ इमं गुडं विष्णुदैवतं अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं सं
प्रददे॥ दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे॥ अथ रौप्यदानं॥ पूर्वोक्त सं
कल्पः॥ दशदानांतर्गत रौप्यदानं करिष्ये॥ पूर्ववत् ब्राह्मणवरणं॥ प्रीतिर्यतः पितॄणां च
विष्णुशंकरयोः सदा॥ शिवनेत्रोद्भवं रूप्यमतः शांतिं प्रयच्छ मे॥ इदं रजतं रुद्रदैवतं अ
मुकशर्मणे ब्राह्म०॥ ददे॥ दानसांगतासिद्ध्यर्थं० इमां दक्षिणां तु०॥ प्रददे॥ अथ लव
णदानं॥ पूर्ववत् संकल्पः॥ दशदानांतर्गत लवणदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणवर
णं॥ यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना॥ शंभोः प्रीतिकरं नित्यमतः शांतिं
प्रयच्छ मे॥ इदं लवणं यमदैवतं यमदूतानां प्रीत्यै अमुक० ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्र
ददे॥ दानसांग० इमां दक्षि० ददे॥ इति दशदानानि॥ अथ सप्तधान्यदानं॥ व्रीहियवा
गोधूमामुद्गमाषाः प्रियंगवः॥ तिलाश्च रुचिभिः प्रोक्ताः सप्तधान्यमिति स्मृतं॥ अथ
व्रीहिदानं॥ पूर्ववत् संकल्पः॥ सप्तधान्यांतर्गत व्रीहिदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणाव ४१
रणं॥ ब्रह्मणा निर्मिताः पूर्वं व्रीहयो यज्ञसाधनाः॥ अनेन व्रीहिदानेन मम संतु मनो

रथाः॥ इदं व्रीहिदानं प्रजापतिदैवतं अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यं० ददे॥ दानसांगतासि
द्ध्यर्थं इमां दक्षिणां तु० प्रददे॥ अथ यवदानं॥ सप्तधान्यांतर्गत यवदानमहं क०ष्ये॥ तदंग
ब्राह्मणवरणं॥ यवाः शुद्धाः सदा शुद्धा यज्ञे देवविधिसंस्थिताः॥ दानेनानेन वै यस्मात्स्मां
तिरस्तु सदा मम॥ इमान् यवान् प्रजापतिदैवतान् अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय० दे०॥ दान
सांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां तु० प्रददे॥ अथ गोधूमदानं॥ सप्तधान्यांतर्गत गोधूमदा
नं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणवरणं॥ धान्यचूडामणिर्जंबूद्वीपे गोधूमसंज्ञिकाः॥ पुष्टिवर्द्ध
नसौख्यानामतः शांतिं प्रयच्छ मे॥ इमान् गोधूमान् प्रजापतिदैवतान् अमुकशर्म० प्रददे
॥ दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां प्रददे॥ अथ मुद्गदानं॥ सप्तधान्यांतर्गत मुद्गदानं क
रिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणवरणं॥ धान्यानामुत्तमा मुद्गा देवानां प्रीतिदायकाः॥ अतस्तेषां प्र
दानेन विष्णुलोके महीयते॥ इमान् मुद्गान् प्रजापतिदैवतान्॥ अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय
तुभ्यमहं संप्रददे॥ दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां तु० ददे०॥ अथ माषदानं॥ पूर्वोक्त सं
कल्पः॥ सप्तधान्यांतर्गत माषदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणवरणं करिष्ये॥ ये चिदे दृहिता

र्थाय विष्णोर्देहसमुद्भवाः ॥ पितृतृप्तिकरा माषाः प्रयच्छंतु शुभांगतिं ॥ इमान्माषान् पितृ
देवतान् अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्र०दे ॥ एतद्दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षि
णां० संप्रददे ॥ अथ प्रियंगवदाने ॥ पूर्वोक्तसंकल्पः ॥ सप्तधान्यांतर्गत प्रियंगवदानं करि
ष्ये ॥ तदंग ब्राह्मणवरणं करिष्ये ॥ प्रियंगवः सदा श्रेष्ठाः कृषीवलप्रीतिदायकाः ॥ अतस्ते
षां प्रदानेन कृषिलोके महीयते ॥ इमान् प्रियंगवान् कृषीवलप्रीतिदायकाः ॥ अतस्ते
षां प्रदानेन दैवतान् अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥ दानसांगतासिध्यर्थं
इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥ अथ तिलदाने ॥ पूर्वोक्तसंकल्पः ॥ सप्तधान्यांतर्गत तिल
दानं करिष्ये ॥ तदंग ब्राह्मणवरणं करिष्ये ॥ तिलाः श्वेतास्तिलाः कृष्णास्तिला गोमूत्रसंभ
वा ॥ ते मे हरंतु पापानि शरीरेण कृतानि च ॥ इमांस्तिलान् सोमदैवतान् अमुकशर्म
णे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥
इति सप्तधान्यदानानि ॥ ॥ अथ लोहदाने ॥ पूर्वोक्तसंकल्पः ॥ यमायुधानां प्रीत्यै लोहदानं
करिष्ये ॥ तदंग ब्राह्मणवरणं करिष्ये ॥ यस्मादायसकर्माणि तवाधीनानि नित्यशः ॥ लांगलाद्या ४२

युधादीनि अतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ इदं लोहं यमदैवतं यमायुधानां प्रीत्यै अमुकशर्मणे ब्राह्म
णाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥ अथ लव
णदाने ॥ पूर्वोक्तसंकल्पः ॥ यमदूतानां प्रीत्यै ब्राह्मणाय लवणदानं करिष्ये ॥ तदंग
ब्राह्मणवरणं ॥ यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना ॥ शंभोः प्रीतिकरं नित्य
मतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ इदं लवणं यमदैवतं ब्राह्मणाय तुभ्य०ददे ॥ दानसांगतासिध्य
र्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं सं०प्रददे० ॥ अथ कार्पासदाने ॥ पूर्वोक्तसंकल्पः ॥ निराम
यसुखप्राप्त्यर्थं ब्राह्मणाय कार्पासदानमहं करिष्ये ॥ तदंग ब्राह्मणवरणं ॥ येनेदं त्रै
न प्रीयंते भूर्भुवः स्वरिति क्रमात् ॥ ब्रह्माद्या ऋषयः सर्वे शंकराद्या गणास्तथा ॥ इंद्राद्या
देवताः सर्वाः कार्पासेन न तु तेषकाः ॥ इदं कार्पासं सर्वदैवतं ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्र
ददे ॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥ अथ तैलदाने ॥ पूर्वोक्तसं
कल्पः ॥ तमनिवृत्यर्थं तैलदानं करिष्ये ॥ तदंग ब्राह्मणवरणं ॥ तैलं पुष्टिकरं नित्य
मायुष्यं पापनाशनं ॥ मंगलं हरं पुण्यमतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ इदं तैलं शनिदैवतं ब्रा

ह्मणायतु॰मद्दे॰ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां दे॥ अथ शय्यादानं॥ तत्र प्रयोगः॥
प्रथमः॥ सारदारुमयीं दृढां दंतपत्ररचितां हेमपट्टालंकृतां सोपस्कारां गंधधूपादि
वासितां शय्यां शुद्धे देशे संस्थाप्य॥ आचमनं प्राणायामं कालज्ञानं कृत्वा॥ कुशाक्षय
तिलजलान्यादाय अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य अप्सरोगणसेवितयुतविमानकरण
स्वर्गपुरगमनपूर्वकभूतसंप्लवपर्यंतकसुखस्वर्गवसतिकामः सोपस्करशय्या
दानं करिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ पुनरपि कुशाक्षयतिलजलान्यादाय अमुकगोत्रस्यामु
कप्रेतस्य स्वर्गकामः फलवस्त्रसमन्वितं कांचनपुरुषदानमहं करिष्ये॥ इति संक-
ल्प्यं कृत्वा॥ कांचनं पुरुषे अग्न्युत्तारणादिकं कृत्वा॥ ॐ भूर्भुवः स्वः कांचनपुरुष
इहागच्छ इह तिष्ठेति॥ शय्यायां कांचनपुरुषस्थापनं॥ तस्य मुच्छीर्षकप्रदेशे घृतपू
र्णकलशस्थापनं॥ तांबूलकुंकुमक्षोदकर्पूरागरुचंदनदीपिकोपानद्घृतचामरास
नभाजनसप्तधान्यानां च स्थापनं॥ तथा पादुकाद्रूयकरा करकापंचवर्णवितानस्थाप
नं॥ ततः॥ ॐ सोपस्करशय्यायै नमः॥ इति गंधादिपंचोपचारैः शय्यां संपूज्य॥ ॐ कांचनपु ६३

रुषाय नमः॥ इति कांचनपुरुषपूजनं॥ ततो द्विजदंपतीभ्यां मधुपर्कादिकं कृत्वा॥ ततो द्वि
जदंपत्योरलंकरणं॥ ततः स्वदक्षिणपाणिना दक्षिणपाण्यो द्विजदंपती गृहीत्वोत्थाय
शय्यायामुपवेशयेत्॥ सोपस्करशय्यां ददामीति द्विजकरे जलदानं॥ ददस्वइ
ति द्विजप्रत्युत्तरं कुशोदकेन शय्याप्रोक्षणं॥ ततः कुशाक्षयतिलजलान्यादाय अ
मुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य अप्सरोगणसेवितयुतविमानककरण स्वर्गपुरगमन
पूर्वकभूतसंप्लवपर्यंतनिरंतकसुखस्वर्गपुरवसतिकामः॥ इमां सोपस्करशय्यां
विष्णुदैवतां अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ इति कुशाक्षयतिलजलान्या
दाहस्ते क्षिप्त्वा॥ ब्राह्मणाः स्वस्ति स्वस्ति को दात् कामादि पठेत्॥ ततः शय्यादानप्रतिष्ठा
सिध्यर्थं इदं हिरण्यं अग्निदैवतं तुभ्यमहं संप्रददे॥ यद्ददं फलवस्त्रसमन्वितं कांचन
पुरुषं ददामीति द्विजकरे जलदानं॥ ददस्व इति प्रतिवचनं दानमंत्रः॥ यथा न कृष्ण
शयनं शून्यं सागरजातया॥ शय्या ममाप्यशून्यास्तु तथा जन्मनि जन्मनि॥ दत्वेदं तु
ल्य मम॥ प्रणिपत्य विसर्जयेत्॥ इति मृतशय्यादानं॥ अथ अन्नदानं॥ पूर्वोक्तसंकल्पः॥

क्षुधानिवृत्त्यर्थंब्राह्मणायअन्नदानंकरिष्ये॥तदंगब्राह्मणवरणं॥अन्नंप्रजापतिस्त्व
ष्टारुद्रश्चशशिभास्करौ॥वरुणश्चकृतादश्चतस्मात्पापंव्यपोहतु॥अन्नंब्रह्मयतःप्रो
क्तमन्नेप्राणाःप्रतिष्ठिताः॥अन्नाद्भूतानिजायन्तेजगदन्नेनवर्त्तते॥अन्नमेवयतोलक्ष्मी
रन्नमेवजनार्दनः॥तस्मादन्नप्रदानेनममसंतुमनोरथाः॥इदमन्नंप्रजापतिदैवत्यंब्रा
ह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददे॥दानसांगतासिद्ध्यर्थंइमांदक्षिणांददे॥अथअश्वदानानि
॥अथप्रयोगः॥दातानित्यकर्मानंतरंआचम्यप्राणानायम्यदेशकालावनुस्मृत्य॥
अपसव्यं॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्तमलोकावाप्तये॥हयरोमसं
ख्यासमवर्षसूर्यलोकनिवासार्थंश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थंहयदानंकरिष्ये॥इतिसं
कल्प्य॥अमुकगोत्रंअमुकप्रवरंअमुकशाखाध्यायिनं॥अमुकशर्माणंब्राह्मणं
अश्वदानार्थेत्वामहंवृणे॥यथाविभवंसंपूज्य॥ब्राह्मणंअश्वंचसंपूज्ययथाशक्त्याल
ङ्कृतंसुवर्णदक्षिणासहितंप्राङ्मुखउदङ्मुखविप्रकरेसलिलंकुशाजलमश्वदक्षिणाकर्णं
धृत्वामंत्रंपठेत॥उच्चैःश्रवास्त्वमश्वानांराजाविजयकारकः॥सर्ववाहनमस्तुभ्यंअतः ५४

शांतिंप्रयच्छमे॥१॥इत्यश्वंदत्वाप्रतिगृहीतादेवस्यत्वेतिमंत्रांतेवरुणायइमंअश्वंप
तिगृह्णामीतिप्रतिगृह्य॥दाताब्राह्मणेभ्योभूयसींदक्षिणांदत्वासुहृद्युतोभुंजीत॥
इतिअश्वदानं॥ ॥अथगजदानं॥आचम्यप्राणानायम्यदेशकालावनुस्मृत्य॥अपसव्यंगो
त्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तये॰ये॰निरामयसुखप्राप्त्यर्थंअमुकगोत्रंअमुकप्रवरंअ
मुकशाखाध्यायिनंअमुकशर्माणंगजदानंकरिष्ये॥इतिसंकल्प्य॥तदंगब्राह्मणवरणं
॥अमुकगोत्रंअमुकप्रवरंअमुकशाखाध्यायिनंअमुकशर्माणंब्राह्मणंगजदानार्थेत्वा
महंवृणे॥इतिवृत्वा॥मधुपर्कविधिनासंपूज्य॥ततोगजंसंपूज्ययेत॥पातुत्वावसवोरुद्रा
आदित्याःसमरुद्गणाः॥भर्त्तारंरक्षनागेंद्रस्वामिनंप्रतिपालय॥आवाप्नुहिजयंयुद्धेगम
नेस्वस्तिनोव्रजेत॥इतिमंत्रेणसंपूज्य॥स्वयंप्राङ्मुखोयुवानंरूपसंपन्नंकक्षारज्जुम
णिकांचनमालाराजतीस्तृणांतारांगणाभूषितंगजंप्राङ्मुखमवस्थाप्यदक्षिणाकरेणगज
लाक्षतपुष्पाण्यादायगजस्यदक्षिणदंतेगृहीत्वादानमंत्रंपठेत॥त्रिलोकनाथदेवेश
सर्वभूतदयानिधे॥गजदानेनतुष्टस्त्वंप्रयच्छममवांछितं॥इतिमंत्रपठनं॥उदङ्मुख

विप्रकरे प्रतिगृह्यतामिति वदेत् क्षिपेत् ॥ स च देवस्य त्वेति मंत्रपाठांते प्रतिगृह्णामीति ब्रूयात्
॥ शक्त्या सुवर्णमेव दक्षिणां दद्यात् ॥ प्रतिगृहीता दक्षिणां गृहीत्वा करेण प्रतिगजपृष्ठ
मारुह्य ॥ दाता कर्मेश्वरार्पणं कृत्वा विसर्जयेत् ॥ प्रतिगृहीता यजमानमाशीषूरत्वा
गजं गृहीत्वा गच्छेत् ॥ ततो दाता ब्राह्मणान् संपूज्य भूयसीं दत्वा यथाशक्ति ब्राह्मणान् सुवासि
नीभ्यो भोजनानि दत्वा प्रसन्नमना सुहृद्युतो भुंजीत ॥ इति गजदानानि समाप्तः ॥ ॥
अथ रथदानं ॥ देशकालौ स्मृत्वा ॥ अपसव्यं ॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वामुक्तये उ
त्तमलोकावाप्तये अर्कवर्णेन विमानेन देवसदनगमनार्थं अमुकगोत्रो मुकशर्माहं
ब्राह्मणाय गंत्रीदानं करिष्ये ॥ अमुकगोत्रोत्पन्न अमुकप्रवरान्वितं अमुकशर्मणे
ब्राह्मणाय गंत्रीदानार्थं त्वामहं वृणे ॥ वस्त्रालंकारैः ब्राह्मणाय संपूज्य ॥ स्वयं प्रा
ङ्मुखोपविश्य ॥ सदक्षिणाकरे जलाक्षतपुष्पाण्यादाय रथस्य धुरीं गृहीत्वा ॥
दानमंत्रं पठेत् ॥ गंत्रीमीमां प्रदास्यामि विश्वकर्माधिदेवतां ॥ दानेनानेन भगवा ४५
न्प्रीयतां मे परः पुमान् ॥ इमां गंत्रीं इंद्रदेवतां यथाशक्त्या सोपस्कारसहितां अ

मुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥ इति मंत्रेण विप्रहस्ते साक्षतपुष्पजलं क्षिपेत्
॥ दक्षिणां च दद्यात् ॥ विप्रस्करे देवस्य त्वेति मंत्रांते प्रतिगृह्णामि ॥ विप्रः प्रतिगृह्य उपर्युपविश्य
गच्छेत् ॥ दाता कर्मेश्वरार्पणं कृत्वा भूरिदक्षिणां दत्वा द्विजो गृह स्त्रीयात् ॥ गंत्रीदानफलं तु
चैव ॥ एवं प्रदाय विधिवद्गंत्रीं मंत्रेण मानवः ॥ विमानेनार्कवर्णेन देववद्दिवि मोदते ॥ इह लो
के भवेद्राजा बलवान् धर्मवत्सलः ॥ इति गंत्रीदानं ॥ अथ त्रिविकादानं ॥ अथ प्रयोगः ॥ देश
कालौ स्मृत्वा ॥ अपसव्यं ॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये ॥ ब्रह्महत्
त्यादि पंचमहापातकदोषपरिहारपितृमातृसपत्नीबंधुपक्षाणां नरकोद्धारणार्थं पितृ
सहितं विष्णुसायुज्यकामनया अमुकगोत्राय त्वा द्विजशर्मणे ब्राह्मणाय ॥ त्रिविकादानमहं
करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ तदंगब्राह्मणवरणं ॥ अमुकगोत्रं अमुकप्रवरं अमुकशर्माणं ब्राह्म
णं त्रिविकादानार्थं त्वामहं वृणे ॥ यथोक्तविधिना कलशस्थापनं कृत्वा तस्मिन् शंखचक्र
गदापद्मधरां हिरण्मयीं विष्णुप्रतिमामग्न्युत्तारणपूर्वकं संस्थाप्य यथोक्तविधिना षोडशो
पचारैः संपूज्य तत्संनिधौ त्रिविकामानीय संपूज्य ॥ इहामुत्र तत्त्राणां कुरु केशव मे प्रभो ॥

छत्रं चस्वीत येदन्नं ब्राह्मणाय मयार्पितं ॥ इति छत्रमानीय संस्थाप्य संपूज्य ॥ ब्राह्मणमाहूय
विधिवत्संपूज्य ॥ कर्णभूषणैर्वस्त्रादिभिर्भूषयित्वा उपानद्छुरिकाउपट्टकं चुकादिस्त्रा
आदर्शपात्रं कांस्यभाजनानि दत्वा वृषभं चतुष्टयं गावश्चस दक्षिणा देयाः ॥ ततो दाताच
म्य प्राणायामं कृत्वा देशकालकथनानंतरं आगुक्तसंकल्पब्रह्महत्यादिपंचमहापातक
दोषपरिहारपितृमातृस्वपत्नीबंधुयक्षाणां नरकोत्तारणार्थं पितृमहितं विष्णुसायुज्य
कामनाया अमुकशर्मणे ब्राह्मणाय यत्रि विकाराने तुभ्यमहं संप्रददे ॥ इति संकल्प मंत्रं पठे
त् ॥ देवदेव जगन्नाथ विश्वात्मादन्नयानया प्रभो निर्विकया देव प्रीतो भव जनार्दन ॥ प्रति
गृह्यतामिति विप्रहस्ते जलं क्षिपेत् ॥ विप्रस्तु देवस्य त्वेति मंत्रांते प्रतिगृह्णामीति ब्रूयात् ॥
ततो दाता ब्राह्मणाय प्रतिवर्षं यथं तं मन्नवाहकानां च निर्विकादि सर्वं संकल्पयेत् ॥ ततः
विष्णुतर्पणं कृत्वा ब्राह्मणादिभिः सह भुंजीत ॥ अथ महिषीदानं ॥ अथ प्रयोगः ॥ तत्र दाता
नित्यकर्मानंतरं स्वासने प्राङ्मुख उपविश्य पात्रम्य प्राणायाममंत्रयं कृत्वा देशकालकथनानंत
रं गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये यमपुरी तद्वाराब्राह्मणाय म ४६

हिषीदानं करिष्ये इति संकल्पः ॥ ब्राह्मणमाहूय रक्तचंदनगंध रक्तमाल्यमालादिभि
संपूज्य महिषीं च रक्तगंध रक्तकरवीरपुष्पमालादिभिः संपूज्य सिंदूरादिना रंजयित्वा
स्वयं प्राङ्मुखः महिषीं प्रथमप्रसूतां तरुणीं सुशीलां दोषवर्जितां सुवर्णशृंगीं सुव
र्णतिलकालंकृतां घंटाभरणभूषितां रक्तवस्त्रपरिधानां ताम्रदोहनपात्रसंयुतां पिण्या
कपीठकोपेतां प्राङ्मुखीमवस्थाप्य उदङ्मुखविप्रकरे संगृहीत्वा महिष्याः शृंगदेशे स्पृ
ष्ट्वा स्वदक्षिणकरे कुशतिलपुष्पजलं गृहीत्वा मंत्रं पठेत् ॥ इंद्रादिलोकपालानां धारा
जमहिषी शुभा ॥ महिषीदानमाहात्म्यात्साक्षमे सर्वकामदा ॥ धर्मराजस्य सहाय्ये यस्याः
पुत्रः प्रतिष्ठितः ॥ महिषासुरस्य जननी यासास्तु वरदा मम ॥ इति मंत्राभ्यां विप्रदक्षिणक
रतले सदक्षिणाकां दत्वा यथाशक्ति हिरण्यं दक्षिणां दत्वा प्रतिगृहीता देवस्य त्वेति मंत्रं
पठित्वा महिष्याः शृंगदेशं स्पृष्ट्वा प्रतिगृह्णामीति वदेत् ॥ ततो महिषीं प्रदक्षिणात्रयं
कृत्वा विसर्जयेत् ॥ पादौ प्रक्षाल्याचम्य ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दक्षिणां दत्वा तेभ्य आशि
षो गृहीत्वा प्रसन्नमना भुंजीत महिषीदानफलमाह यास्त्री ददाति महिषीं सा राजमहि

षीं भवेत्॥ महाराज पुमान् राजन् व्यासस्य वचनं यथा॥ इक्षुधेनुसमो राजन् महर्षि
नरदोऽब्रवीत्॥ स्विन्नान्नधेनुसमो व्यासः सर्वदानोत्तमं कविः॥ इति महिषीदानसमाप्तः
॥ अथ गृहदानं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तम
लोकावाप्तये सर्वपापक्षयानंतर सिद्धसंघपूजिताप्सरसःकरकलितचामरवीज्यमा
णत्वसहितसंभावितनरकपित्रादिपुरुषत्रातपुत्रपौत्रादिबंधुतारणपूर्वककल्पको
टिशतावधिनारायणसमीपक्षीरार्णवे निवासकामः॥ मन्मये तु॥ एकैकमन्वंतरगवच्छि
न्नप्रतिलोकपालपुरवासःकामः॥ ब्राह्मणाय गृहदानमहं करिष्ये॥ ततो कृतवास्तुकर्म
स्कारगृहमध्ये दक्षिणभागे सोपस्करां सदीपकां छितव॥ स्त्रैः संछिन्नां सुवर्णलक्ष्मीना
रायणप्रतिमान्वितां कृता ष्टदलपद्मे प्रष्ठति॥ ततिलानामुपरिन्नाम्नास्थाप्य॥ ब्राह्म
णवरणं कुर्यात्॥ अमुकगोत्रं अमुकप्रवरं अमुकशर्माणं ब्राह्मणं गृहदानार्थं त्वामहं
वृणे॥ ततोस्वगृह्योक्तविधिना मधुपर्केण ब्राह्मणमर्चयेत्॥ ततः सितांबरकुंडल ४७

हेमसूत्रसितंकेयूरकंकणाभरणाभिरामं सपत्नीकं ब्राह्मणं करे गृहीत्वा॥ मंगलघोषेण न
सह गृहं प्रवेशयेत्॥ तत्र मंत्रः॥ एह्येहि नारायण दिव्यरूप सर्वामरैर्वंदितपादपद्म॥ सुरा
दिकानंदकृतामधीश लक्ष्मीयुतस्त्वं हि गृहं गृहाण॥ नमः कौस्तुभनाथाय हिरण्यक
वचाय च॥ क्षीरोदार्णवसुप्ताय जगद्धात्रे नमोनमः॥ नमो हिरण्यगर्भाय विश्वगर्भाय वैन
मः॥ चराचरस्य जगतो गृहभूताय ते नमः॥ भूर्लोकप्रमुखा लोकास्तव देहे व्यवस्थिताः
॥ नंदंति यावत्कल्पांतं तथास्मिन् भुवने गृहे॥ वत्सप्रसादेन देवेश पुत्रपौत्रयुतो गृहे॥
पंचपत्नक्रियायुक्तो वसेदाचंद्रतारकं॥ ततस्तन्नाय्यायामुपविश्य प्राङ्मुखो देशका
लौ संकीर्त्य॥ अमुकगोत्रोऽमुकशर्माहं॥ अमुकगोत्रायाऽमुकवेदांतर्गतामुकशाखा
ध्यायिने उदङ्मुखोपविष्टायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय इदं पक्केष्टकादिरचितं यथाशक्ति
संपादितधान्यशाय्यावितानभाजनदीपिकागोदासीदासादिसर्वोपस्करणसंयुतं सर्व
पापक्षयानंतरं सिद्धसंघपूजिताप्सरसःकरकलितं चामरवीज्यमानत्वसहितसंभावि
तनरकपित्रादिपुरुषत्रातपुत्रपौत्रादिबंधुतारणपूर्वककल्पकोटिशतावधिनारायण

समीपक्षीरार्णवेनिवासकामः॥मन्त्रयेत्॥एकैकमन्वंतरावच्छिन्नप्रतिलोकपालपुरवा
सकामः॥तुभ्यंसंप्रददे॥ ॥इतिवदेत्॥ततःइदंगृहं गृहाणत्वंसर्वोपस्करसंयुतं॥तवावि
प्रप्रसादेनममास्त्वभीप्सितंगृहं॥मऊदं ममप्रसन्नार्थंगृहाणत्वंद्विजोत्तम॥प्रियतांमेजगद्धा
निर्वाणकरोहरीजनार्दन इतिपठेत्॥ततःकृतैतत्गृहदानप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थंसद्रव्यसुवर्णो
द्येहेकसुवर्णंतियथाशक्तिवदिमां॥मिदेदेवतंदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे इतिदद्यात्॥
ततःपादुकाछत्रादिदद्यात्॥संपन्नवाद्यसपन्नेसर्वोपस्करसंयुते॥सर्वसंपूर्णमेवास्तु
त्वत्प्रसाराद्विजोत्तम॥इतिप्रार्थ्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात्॥अथदासीदानं॥देशकालौ
स्मृत्वा॥अपसव्ये॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्तमलोकावाप्तयेस्वर्गेनिरा
मयसुखप्राप्त्यर्थंब्राह्मणायदासीदानंकरिष्ये॥तदंगब्राह्मणवरणं॥अमुकगोत्रंअ
मुकप्रवरंअमुकशर्माणंब्राह्मणंदासीदानार्थंत्वामहंवृणे॥यथाविभवानुसारेण
संपूज्य॥यथाशक्त्यालंकृतांदासींकेशेषुधृत्वा॥दानमंत्रंपठेत्॥इयंदासीमयातु
भ्यंप्रोवत्सप्रतिपादिता॥सदाकर्मकरीनोस्यायथेष्टंभद्रमश्नुते॥अद्यामुकगोत्रा

येत्सादि॥इमांदासींसुवर्णालंकृतांगंधपुष्पालंकृतांअक्षय्यसुखप्राप्तिकामः तुभ्यमहं
संप्रददे॥दासीदानसांगतासिद्ध्यर्थंइमांदक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे॥दाताकर्मेश्वरार्पणंकु
र्यात्॥अथशालग्रामदानं॥देशकालौस्मृत्वा॥गोत्रस्यअमुकप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तये
उत्तमलोकावाप्तयेब्राह्मणायशालग्राममूर्त्तिदानंकरिष्ये॥तदंगब्राह्मणवरणं॥अ
मुकगोत्रंअमुकप्रवरंअमुकशर्माणंब्राह्मणंशालग्रामदानार्थंत्वामहंवृणे॥ततः
स्वगृह्योक्तविधिनामधुपर्केणार्चयेत्॥शालग्राममूर्त्तीलायाश्वयोदद्याद्दानमुत्तमं
॥भूचक्रंतेनदत्तंचसशैलवनकाननं॥अथदानमंत्रः॥मदाकेशनिवासत्वंचक्रा
द्यैरुपशोभितं॥अस्यदेवस्यदानानुममसंतुमनोरथाः॥एतद्दानसांगतासिद्ध्यर्थंइमां
दक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे॥अथवस्त्रदानं॥देशकालौस्मृत्वाअपसव्ये॥गोत्रस्यअमु
कप्रेतस्यप्रेतत्वमुक्तयेउत्तमलोकावाप्तयेमातनिवारणार्थंब्राह्मणायवस्त्रदानंकरि
ष्ये॥तदंगब्राह्मणवरणं॥विप्रंसंपूज्यसूक्ष्मवस्त्रद्वयंदक्षिणासहितंविप्रहस्तेदद्यात्॥
दानमंत्रः॥शरण्यंसर्वलोकानांलज्जायारक्षणंपरं॥सुवेषाकारिवस्त्रंत्वंमतःशांतिप्रयच्छ

मे ॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्य० दे ॥ इति वस्त्रदानं ॥ अथ कपिला धेनुदानं ॥
देशकालौ स्मृत्वा ॥ अमुकगोत्र अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये ब्राह्म
णाय कपिला धेनुदानं करिष्ये ॥ तदंग ब्राह्मण वरणं ॥ ततः गां संपूज्य ॥ दानमंत्रः ॥
कपिले सर्वदेवानां पूजनीयासि रोहिणि ॥ तीर्थदेवमयी यस्मादतः शांतिं प्रयच्छ मे
॥ एतद्दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥ इति कपिला धेनुदानं ॥
अथ चतुर्दशउपदानानि ॥ अन्नं चोदकं चोपानहौ च कमंडलुं छत्रं वस्त्रं च तथाय
ष्टिं लोहदंडं तथाष्टमं ॥ अग्निष्टिकां च दीपं च तिलतांबूलमेव च ॥ चंदनं पुष्पदानं च
चोपदानं चतुर्दश ॥ अथ चतुर्दशउपदानांतर्गत ॥ ब्राह्मणाय अन्नदानं करिष्ये
॥ तदंग ब्राह्मण वरणं ॥ दानमंत्रस्तु पूर्ववत् ॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तु
भ्य० ॥ अथ उदकदानं ॥ चतुर्दशउपदानांतर्गत ब्राह्मणाय उदकदानं करिष्ये ॥ त
दंग ब्राह्मण वरणं ॥ दान मंत्रः ॥ जलाधिदैवदेवेशापश्चिमाशापते विभो ॥ उदरव्या
धिनाशाय जलदानेन तोषितः ॥ इदं जलं वरुणदैवतं ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे ॥

दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥ अथ उपानद्दानं ॥ देशकालौ स्मृ
त्वा ॥ अपसव्यं ॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये चतुर्दशउपदा
नांतर्गत ॥ ब्राह्मणाय उपानद्दानं करिष्ये ॥ तदंग ब्राह्मण वरणं पूर्ववत् ॥ मंत्रस्तु पू
र्ववत् ॥ दानसांगतासिध्य० इमां० प्रददे ॥ अथ कमंडलुदानं ॥ देशकालौ स्मृत्वा ॥ अप
सव्यं गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेत० वाप्तये ॥ चतुर्दशउपदानांतर्गत ब्राह्मणाय कमं
डलुदानं करिष्ये ॥ ब्राह्मणवरणं पूर्ववत् ॥ दानमंत्रस्तु पूर्ववत् ॥ दानसांगतासिध्य
र्थं इमां० महं संप्रददे ॥ अथ छत्रदानं ॥ देशकालौ स्मृत्वा ॥ अपसव्यं ॥ गोत्रस्य अ
मुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये चतुर्दशउपदानांतर्गत ब्राह्मणाय
छत्रदानं करिष्ये ॥ ब्राह्मणवरणं पूर्ववत् ॥ दानमंत्रस्तु पूर्ववत् ॥ दानसांगतासिध्य
र्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे ॥ अथ उपानदानं ॥ देशकालौ स्मृत्वा ॥ अपसव्यं ॥
गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये चतुर्दशउपदानांतर्गत ब्रा
ह्मणाय छत्रदानं करिष्ये ॥ ब्राह्मणवरणं पूर्ववत् ॥ दानमंत्रस्तु पूर्ववत् ॥ दानसांगता

सिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्य० ददे॥ वस्त्र दानं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमु
क प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये उत्तमलोकावाप्तये चतुर्दशउपदानांतर्गत॥ ब्राह्मणाय वस्त्रदा
नं करिष्ये॥ ब्राह्मणवरणं पूर्ववत॥ दानमंत्रस्तु पूर्ववत॥ दान सांगतासिध्यर्थं इमां द
क्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे॥ यष्टिदानं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुकप्रे
तस्य प्रेतत्व० वाप्तये॥ चतुर्दशउपदानांतर्गत ब्राह्मणाय यष्टिदानं करिष्ये॥ ब्राह्म
णवरणं पूर्ववत॥ दानमंत्रः॥ भीतानां त्राणं यष्टिर्गच्छतां निशि वा वने॥ अतस्त्वाः
प्रदानेन मम संतु मनोरथाः॥ इमां यष्टिं यमदेवतां ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ दान
सांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे॥ लोहदंड दानं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अ
पसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व० वाप्तये॥ चतुर्दशउपदानांतर्गत ब्राह्मणाय
लोहदंड दानं करिष्ये॥ ब्राह्मणवरणं॥ दानमंत्रः॥ धर्मराज नमस्तुभ्यं नमस्ते विश्वम
र्दन॥ लोहदंड प्रदानेन प्रीतो भव मम प्रभो॥ इमं लोहदंडं यमदेवतं ब्राह्मणाय तुभ्यम
हं संप्रददे॥ दान सांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे॥ अग्निपष्टिका दानं॥

देशकालौ स्मृत्वा॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व० वाप्तये॥ चतुर्दशउपदानांतर्गत
॥ ब्राह्मणाय अग्निपष्टिकादानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणवरणं॥ दानमंत्रः॥ हेमंत शि
शिरास्यां तु यष्टितं तु प्रवर्त्तते॥ तत्सर्वं नाशमायातु दानेनानेन सर्वदा॥ इमां अग्निपष्टि
अग्निदेवतां ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ दान सांगता० इमां० प्रददे॥ दीपदानं॥ देश
कालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व० वाप्तये॥ चतुर्दशउपदानांत
र्गत तमनिवृत्त्यर्थं ब्राह्मणाय दीपदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणवरणं पूर्ववत॥ दानमं
त्रः॥ कीटाः पतंगा मशकाश्च वृक्षा जले स्थले ए विचरंति जीवाः॥ दृष्ट्वा प्रदीपं न च जन्म
भागिनो भवंति नित्यं श्वपचा हि विप्राः॥ इमं दीपं विष्णुदेवतं ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे
॥ दान सांगता० इमां दक्षि० ददे॥ तिल दानं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अ
मुक प्रेतस्य प्रेतत्व० वाप्तये चतुर्दशउपदानांतर्गत ब्राह्मणाय तिलदानं करिष्ये॥ ब्रा
ह्मणवरणं पूर्ववत॥ दानमंत्रस्तु पूर्ववत॥ दान सांगता० इमां० ददे० तांबूल दानं॥ देश
कालौ स्मृत्वा॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुक प्रेतस्य प्रेतत्व० वाप्तये॥ चतुर्दशउपदानांतर्गत

ब्राह्मणाय तांबूलदानं करिष्ये॥ तदंगब्राह्मणवरणं॥ दानमंत्रः॥ तांबूलंश्च करं भद्रं ब्रह्मा
विष्णुशिवात्मकं। अस्य प्रदानात् ब्रह्माद्याः शिवदः कृष्ण पुष्कलं॥ पूरितं फलपूगेन नागवल्ली
दलान्वितं॥ चूर्णेन चूर्णपात्रेण कर्पूरविटकेन च॥ मधुगंधं डनदेयं गंधर्वाप्सरसां प्रियं
अनेन चनिरात कंत्वं त्वसांत कुरु भूमान॥ इमं तांबूलं लक्ष्मीदैवतं ब्राह्मणां तुभ्यमहं सं
॰दे॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां॰ प्रददे॥ अथ चंदनदानं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्ये
गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तम॰ लये चतुर्दशाउपदानांतर्गत ब्राह्मणाय चं
दनदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणावरणं॥ तत्र मंत्रः॥ अनुलेपनं गंधानां प्रदानेन हि
माधवः॥ न कदाचिन्मनोदाहं देहे वादाहमश्नुते॥ गंधपुष्पप्रदानेन लोकमप्सरसां
व्रजेत्॥ इदं चंदनं विष्णुदैवतं ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ दानसांग॰ इमां दक्षिणां
॰ददे॥ अथ पुष्पदानं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ गोत्र॰ अमुकप्रेतस्य॰ उत्तम॰ ये॥ चतुर्द
शाउपदानांतर्गत ब्राह्मणाय पुष्पदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणावरणं॥ तत्र मंत्रः॥ ५१
मनोगत्वाहृदयते यस्मात् छियं चापि ददाति यः॥ तस्मात्सुमनसो दास्ये प्रीतो भव जना

र्दनः॥ इमानि पुष्पाणि विष्णुदैवतानि ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ दानसांगतासि॰ इमा
नि पुष्पाणि विष्णुदैवतानि ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ दानसांगतासि॰ इमां दक्षि॰ ददे॥
अथ ऋणधेनुदानं॥ देशकालौ स्मृत्वा॥ अपसव्ये॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्व॰ वाप्त
ये॥ ऋणत्रयविमोक्षार्थं ब्राह्मणाय ऋणधेनुदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणावरणं॥ पू
र्वोक्तगोपूजनं॥ तिलकुशजलमादाय गोपुच्छं धृत्वा मंत्रेण ब्राह्मणाय दद्यात्॥ तत्र मंत्रः
॥ स्वधर्मद्विसामयिकं सप्तजन्मार्जितं ऋणं॥ तत्सर्वं मुक्तिमायातु गां मे के दत्तो मम॥
देवमनुष्यपितॄणां ऋणत्रयविमोचनं॥ इहलोके पुयत्किंचिन्नदर्णस्यो पशांतये॥ इ
मां ऋणधेनुसंज्ञिकां गां रुद्रदैवतां यथाशक्त्यालंकृतां ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे
॥ दानसांगतासिध्यर्थं इमां दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे॥ अथ पापधेनुदानं॥ देशकालौ
स्मृत्वा॥ अपसव्ये॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य॰ उत्तम॰ लये॰ सप्तजन्मार्जितपापक्षयद्वा
रा ब्राह्मणाय पापक्षयधेनुदानं करिष्ये॥ तदंग ब्राह्मणावरणं॥ पूर्वोक्तगोपूजनं॥ ति
लकुशजलमादाय गोपुच्छं धृत्वा मंत्रेण ब्राह्मणाय दद्यात्॥ तत्र मंत्रः॥ आजन्मोपा

र्जितं पापं मनोवाक्कायकर्मभिः॥ तत्सर्वं नाशमायातु गोप्रदानेन केशव॥ इमां पापधेनुसं
ज्ञिकां गां विष्णुदेवतां ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे॥ दानसांगतासिद्ध्यर्थं इमां दक्षिणां ०द
दे०॥ पिंडविसर्जनं पूर्ववत्॥ अनेन महैकोद्दिष्टश्राद्धेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु
॥ मासिकश्राद्धे योग्यताप्राप्तिरस्तु॥ अथ सप्तव्रतोक्तद्वादशकुंभदानं॥ त्रयो
दशेति देवजानीकारः॥ तच्चैवं॥ आदौ विष्णुसंपूज्याचम्य॥ प्राणानायम्य देशका
लौ स्मृत्वा कुंभान् स्वपुरतः स्थाप्य॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य क्षुत्तृषोपशांत्यर्थं ना
नाभक्ष्यसहितं कुंभदानमहं करिष्ये॥ इति संकल्प्य पुनः कुशतिलजलान्यादाय इमे कुं
भा वरुणदेवता नानानामभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दास्यमाना अमुकगोत्रामुकप्रेत उपति
ष्ठतामिति सांगं कृत्वा एभिः सभक्ष्यकुंभदानैः अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य क्षुत्तृषो
पशांतिरस्तु॥ प्रेतत्वविमुक्तिरस्त्विति प्रार्थयेत्॥ अथ षोडशश्राद्धानि॥ तत्र या
ज्ञवल्क्यः गुणानथो॥ मृताहनि तु कर्तव्यं प्रतिमासं तु वत्सरं॥ प्रति संवत्सरं चैवं माद्यमे
कादशेहनीति॥ आद्यमेकादशेहनीति ग्रौचोपगमानंतरद्विसोपलक्षणपरं॥ सपि ५२

डीकरणात्पूर्वं कुर्याद्वृद्धानि षोडश तेति गारुडे॥ मुख्यं श्राद्धं मासिमासि अपर्याप्तावृतुंप्र
ति॥ द्वादशाण्ड्रे नवाभोज्या एकादे द्वादशोथवा॥ अपर्याप्तौ असामर्थ्ये मासद्वये तद्गण
क्षो द्वादशसु दिनेषु तत्राप्यशक्तौ एकस्मिन्नेव दिने॥ सर्वपक्षे सपिंडनात्पूर्वमेव
॥ सपिंडीकरणादूर्ध्वं न दद्यात् प्रतिमासिकमिति निषेधात्॥ ऊर्ध्वं चेत् सार्वयोग॥ अथा
द्यविधिना दद्यादित्यर्थः॥ नोदकुंभस्यापकर्षः॥ तत्र याज्ञवल्क्यः॥ अर्वाक् सपिंडी
करणं यस्य संवत्सराद्भवेत्॥ यस्याप्यन्नं सोदकुंभं दद्यात्संवत्सरे द्विजे इति गौत
मः॥ अदैवं पार्वणं श्राद्धं सोदकुंभमधर्मकं॥ कुर्यात्सांवत्सरिकं तुट्टास्संकल्प्य
विधिनान्वहमिति॥ अधर्मकं नियमरहितमिति॥ यद्येकस्मिन्नहनि मासिका
नि तदामुकगोत्रस्यामुकमासि यसंबंधि एकोद्दिष्टश्राद्धमहं करिष्ये इति संक
ल्प्य कृत्वा एकोद्दिष्टवत्सर्वं कुर्यात्॥ ततो द्वितीयमेवं क्रमेण॥ अथवा देश
कालौ स्मृत्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतत्वनिवृत्त्योत्तमलोकप्राप्त्यर्थं॥ आद्यमासिकं॥ १॥ ऊनमा
सिक २ द्वितीयमासिकं॥ ३॥ त्रैपक्षिकं॥ ४॥ तृतीयमासिकं ५ चतुर्थमासिकं॥ ६ पंचममासि

क॥७॥षष्ठमासिक॥८॥ऊनषाण्मासिक॥९॥सप्तममासिक॥१०॥अष्टममासिक॥११॥नवम
मासिक॥१२॥दशममासिक॥१३॥एकादशमासिक॥१४॥द्वादशमासिक॥१५॥ऊनाब्दिको
॥१६॥तानि षोडशश्राद्धानि आकृष्यमाणानि सपिंडीकरणाधिकारसिध्यर्थं एकोदिष्ट
विधिना शुक्ते तेनाहं करिष्ये इति संकल्प॥यदि मरणादारभ्य द्वादशमासमध्ये कश्चि
दधिकस्तदा ऊनमासिकं द्विवारं कार्यं॥एवं सप्तदशश्राद्धानि भवंति॥एकोदिष्टवत्सर्वाणि
कारयेत्॥ततः षोडशब्राह्मणानाहूय तेषां श्मश्रुकर्माभ्यंगादि कारयित्वा कृतमाध्याह्नि
कः षोडशपाकान्निष्पाद्य॥अत्राकौदनमात्रभेदः कृत्वा श्राद्धमुपक्रमेत्॥ब्राह्मणाभा
वे कुशबटून् स्थापयेत्॥अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये उत्तमलोकावाप्तये
आद्यमासिके द्वितीयमासिके इत्यादि षोडशस्थाने युष्मत्पदं दत्वा॥अथवा सर्वेषां सद्वण
कृतेनैकक्षणं दद्यात्॥तत्र प्रयोगः॥अमुकगोत्रस्य अमुक०वाप्तये आद्यमासिकादि ऊना
ब्दिकश्राद्धेषु क्षणः उपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये आद्यमासिका
दि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु पाद्यानुपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये आद्यमासि ५३

कादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु आसनान्युपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये आद्यमासि
कादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु अर्घाः उपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये आद्यमा
सिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु अन्नान्युपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये आद्यमा
सिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु गंधाः उपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये आद्यमासि
कादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु अक्षताः॥उपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्व०वा
प्तये आद्यमासिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु धूपदीपादि सर्वोपचाराः उपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गो
त्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये आद्यमासिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु दर्भासनान्युपतिष्ठतां॥उपति
ष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रेत०वाप्तये॥षोडशश्राद्धेषु अवनेजनान्युपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥
गोत्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये॥आद्यमासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां उपतिष्ठतु॥गोत्र
स्य अमुकप्रे०वाप्तये॥ऊनमासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुक
प्रे०वाप्तये द्वितीयमासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रे०वा
प्तये॥त्रैपक्षिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥उपतिष्ठतु॥गोत्रस्य अमुकप्रे०वाप्तये॥च

तुर्थमासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ पंचम
मासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु। गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये षाण्मासिकश्रा
द्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ ऊनषाण्मासिकश्रा
द्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ सप्तममासिकश्रा
द्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्व० वा स्मये॥ अष्टम
मासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ नव
ममासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ दश
ममासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठतां॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ एका
दशमासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ द्वा
दशमासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ ऊ
नाब्दिकमासिकश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥
आद्यमासिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु प्रस्रवनेजनान्युपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु॥ गोत्रस्य अ ५५

मुकप्रे० वा स्मये॥ आद्यमासिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु अन्नं उपतिष्ठतां उपतिष्ठंतु॥ गोत्र
स्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ आद्यमासिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु गंधाः उपतिष्ठतां॥ गोत्रस्य अमु
कप्रे० वा स्मये॥ आद्यमासिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु अक्षताः उपतिष्ठतां॥ उपतिष्ठंतु॥ गो
त्रस्य अमुकप्रे० वा स्मये॥ आद्यमासिकादि ऊनाब्दिकश्राद्धेषु धूपदीपादि सर्वोपचाराः उ
पतिष्ठंतां॥ उपतिष्ठंतु॥ अनेन षोडशपिंडदानेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु सपिंडीश्राद्ध
अधिकारोस्तु॥ अनादिनि०॥ अथ सपिंडीकरणं॥ तच्चानेककालत्वेपि काले द्वादशाहे
एव कार्यं॥ अस्थिरत्वाच्छरीरस्य॥ तत्र प्रयोगः॥ पूर्वेद्युः कालकामसंज्ञिक विश्वेदेवार्थं द्वौ वि
प्रौ॥ प्रेतस्यैवाः॥ यैः सदृश पिंडनं तेषां त्रयः॥ असंभवे एको सर्वत्र एकैकमिति त्रयः॥ निमंत्र
णादिकर्तुः तेषां च ब्रह्मचर्यं॥ अपरेद्युर्ब्राह्मणानां नमस्कर्मांगं इत्यादि कारयित्वा कृतमध्या
ह्निकादिर्देशकालौ संकीर्त्य अमुकगोत्रस्य अमुकशर्मणः प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्त्या पितृलो
कप्राप्त्यर्थं अमुकगोत्रैरमुकशर्मभिः वसुरुद्रादित्यस्वरूपैः स्वपितृपितामहप्रपितामहैः
सह सपिंडीकरणाख्यं तादाह्वादशाहे पार्वणैकोद्दिष्टविधिना करिष्य इति संकल्प्य॥ मातुः सपिं
डीकरणे अमुकगोत्रायाः अमुकदायाश्च स्वमातुरस्मत्पितामही प्रपितामही वृद्धप्रपितामह

द्वौमिरिति विशेषः॥ एवं श्राद्धादिसपिंडने ज्ञेयं॥ सव्यं॥ कालकामसंज्ञिकविश्वेदेवस्थाने
क्षणं दत्वा भवद्भिः प्रसादः कर्त्तव्यः॥ अपसव्यं॥ प्रेतस्थाने क्षणः उपतिष्ठतु॥ प्रेतस्य पितुः स्थाने
क्षणं दत्वा भवद्भिः प्रसादः कर्त्तव्यः॥ प्रेतस्य पितामहस्थाने क्षणं दत्वा भवद्भिः प्रसादः कर्त्तव्यः
॥ प्रेतस्य प्रपितामहस्थाने क्षणं दत्वा भवद्भिः प्रसादः कर्त्तव्यः॥ सव्यं॥ प्रार्थना॥ समस्तसंप
त्समवाप्तिहेतवः समुत्थितापत्कुलधूमकेतवः॥ अपारसंसारसमुद्रसेतवः पुनंतु मां ब्रा
ह्मणपादपांसवः॥ आपद्घनध्वांतसहस्रभानवः॰ भवद्भिः पितृकार्यं च संपाद्यं मे प्रसीदंतु॥
सपिंडीश्राद्धांगभूतं मंडलपूजनमहं करिष्ये॥ अथ मंडलत्रयं कुर्यात्॥ उत्तरे वैश्वदेवमं
डलं चतुष्कोणं॥ तद्दक्षिणे प्रेतमंडलं त्रिकोणं॥ मंडलदेवताभ्यो अर्घं नमः॥ मंडलदेवता
भ्यो गंधं नमः॥ मंडलदेवताभ्यो अक्षतपुष्पं नमः॥ मंडलदेवताभ्यो अन्नं नमः॥ मंडलदेवता
भ्यो गंधं नमः॥ मंडलदेवताभ्यो अक्षतपुष्पं नमः॥ मंडलदेवताभ्यो नमो नमः॥ देवपाद्यस्था
ने अन्नं नमः॥ देवपाद्यस्थाने गंधं नमः॥ देवपाद्यस्थाने अक्षतपुष्पं नमः॥ देवपाद्यस्थाने नमो
नमः॥ अपसव्यं॥ प्रेतपाद्यस्थाने तीमो नमः॥ प्रेतपितृपितामहप्रपितामहपाद्यस्थाने अ ५५

अन्नं नमः॥ प्रेतपाद्यस्थाने गंधं नमः॥ प्रेतपाद्यस्थाने अक्षतपुष्पं नमः॥ प्रेतपाद्यस्थाने न
मो नमः॥ प्रेतपितृपितामहप्रपितामहपाद्यस्थाने अन्नं नमः॥ प्रेतपितृपितामहप्रपिताम
हपाद्यस्थाने गंधं नमः॥ प्रेतपितृपितामहप्रपितामहपाद्यस्थाने अक्षतपुष्पं नमः॥ प्रेत
पितृपितामहप्रपितामहपाद्यस्थाने नमः॥ सव्यं॥ देवाः आगतं सुस्वागतं देवाः भूर्भुवः स्वः
इदं वः पाद्यं सुपाद्यं॥ शन्नोदेवीरभीष्टये॰॥ तुनः॥ देवेभ्यो अन्नं॥ स्वन्नं॥ देवेभ्यो गंधाः सु
गंधाः॥ देवेभ्यो अक्षतपुष्पं सु अक्षतपुष्पं॥ सहस्रशीर्षा॰ पुरुषः॥ कालकामसंज्ञिकाः विश्वेदे
वाः एष वः पाद्यार्घ्यः संपद्यतां अस्तु॥ अर्घ्यः॥ स्वर्घ्यः पादार्घ्यः॥ अपसव्यं॥ गोत्रस्य अमुकप्रे
ताय एष ते अर्घ्यः संपद्यतां अस्त्वर्घ्यः॥ प्रेतपितृपितामहप्रपितामहाः॥ आगं सुस्वाग
तं॥ पितरः भूर्भुवः स्वः इदं वः पाद्यं सुपाद्यं॥ शन्नोदेवी॰॥ तुनः॥ पितृभ्यो अन्नं॥ स्वन्नं॥
पितृभ्यो गंधाः सुगंधाः॥ पितृभ्यो अक्षतपुष्पं स्वक्षतपुष्पं॥ पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा॰ शुं
धध्वं॥ अमुकगोत्र प्रेतपितृपितामहप्रपितामहाः एष वः पादार्घः संपद्यतां॥ अस्तु पा
दार्घः॥ सव्यं वंदनं॥ आपः शिवा॰ भेषजं॥ दर्भपवित्रत्यागः॥ कालकामसंज्ञिकानां विश्वे

षां देवानां भूर्भुवः स्वः स्वाधं सुखमास्महे॥ अपसव्यं॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य स्वा
धं सुखमास्महे॥ प्रेतस्य पितृपितामहप्रपितामहाः स्वाधं सुखमास्महे॥ सव्यं॥ प्रथमं
प्रेतस्य तूष्णीं तिलोदकं कृत्वा॥ गंधाक्षत पुष्पप्रक्षेपः॥ द्वितीयं तिलोदकं कृत्वा॥ पु
नंतु मा पितरः सोम्याः॥ पुनंतु मे तिनवभिः॥ कुशमूले स्थितो ब्रह्मा कुशमध्ये जनार्दन
:पितॄणां दत्तमक्षयं॥ तिलोसि सोमदेवत्यो॰ स्वाहा॥ यवोसि सवया॰ स्वदनमसि॥ गंध
पुष्पतूष्णीं॥ पुष्करा घानि तीर्थानि॰ म्येनरः शुचिः॥ तिला रक्षंतु असुरान्॥ अपसव्यं॥ द
र्भाः रक्षंतु राक्षसान्॥ पंक्तिं वैश्रो॰ रक्षकः॥ निदध्मि सर्वं॰ सर्वे प्राचीनावीतिनि विबंध
नं॥ तिलकुशानादाय॥ सव्यं॥ आचमनं प्राणायामं पवित्रधारणं प्रयोगः॥ अद्यपूर्वो
च्चरि॰ तिथौ॥ अपसव्यं॥ अमुकगोत्रस्य अमुकशर्मणः प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्त्या पितृलो
कप्राप्त्यर्थं अमुकगोत्रैरमुकशर्मभिः वसुरुद्रादित्यस्वरूपैः स्वपितृपितामहप्रपिताम
हैः सह सपिंडीकरणमूलाद्याद्यं श्राद्धे पार्वणविश्वेदेवाः पूर्वकं अर्घ्यपिंडसहितं पु
ष्पेत अनुज्ञया श्राद्धमहं करिष्ये॥ ॐ कुरुष्व॥ श्राद्धभूमौ गयां ध्यात्वा॰॥ ॐ प्रवर्त्ततु॥ ५६

सव्यं देवताभ्यश्च॥ अपसव्यं पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव न
मो नमः॥ अग्निष्वात्ताः पितृग॰ स्वधा॥ रक्षोघ्नं तपिशाचे॰ सर्वतश्चो॰ वायुभूत॰ यदृष्टं॰ पि
तृपंजरं॥ अक्षय्यं तद्भवेच्छ्राद्धं पितृभिः परिरक्षतु॥ अस्तकाल॰॥ नक्तंनो देवी॰ यदह्वा॰
यद्दिवा॰ यद्विजा ग्रह्य॰॥ श्रुत्वा दृष्ट्वा॰ अस्तकविधिवत्॥ सव्यं गायत्री मंत्रः॥ अपसव्यं पा
कप्रोक्षणं॥ सव्यं॥ कालकामसंज्ञिकानां विश्वेषां देवानां भूर्भुवः स्वः इदमासनं सुखासनं
आसितां धर्मोसि आपः॥ देवेक्षणः क्रियतां॰॥ सुविष्टरः॥ अपसव्यं॥ अमुकगो॰ अमुक
प्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये॥ उत्तमलोकवासये॥ सपिंडीकरणश्राद्धे आसनमुपतिष्ठतु॥ अ
मुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य पितुः अमुकशर्मणः वसुरूपस्य इदमासनं सुखासनं आ॰ पि
तृक्षणः क्रियतां॰ सुविष्टरः॥ गोत्रस्य प्रेतस्य पितामहस्य अमुकशर्मणः रुद्ररूपस्य इदमा
सनं सुखासनं आसितां॰॥ सुविष्टरः॥ गोत्रस्य प्रपितामहस्य अमुकशर्मणः आदित्यरूप
स्य इदमासनं सुखासनं आसितां धर्मोसि आपः॰ सुविष्टरः सव्यं॥ कालकामसंज्ञिकान्
विश्वान् देवान् भवत्सु आवाहयिष्ये॥ ॐ आवाह्य॥ विश्वेदेवास आ॰ गतन॥ विश्वेदेवा॰

दयर्घ्यं०॥आगच्छंतु०भवंतुते॥ॐभवामः॥अपसव्यं॥गोत्रं प्रेतपितरं अमुकशर्माणं भवत्सु
आवाहयिष्ये॥ॐआवाह्य॥उशंतस्त्वा०त्रवे॥गोत्रं प्रेतपितामहं अमुकशर्माणं भवत्सु आ
वाहयिष्ये॥ॐआवाह्य॥उशंतस्त्वानि०वे॥प्रगोत्रं प्रेतप्रपितामहं अमुकशर्माणं भवत्सु
आवाहयिष्ये॥ॐआवाह्य॥उशंतस्त्वा०त्रवे॥आयंतुनः॥०त्वस्मान्॥देवपितृपात्राणि
पूर्णं अर्घ्यं विधिवत्॥अस्कविधिवत्॥पवित्रां तद्धिते ह्येकैकस्मिन् पा:आसिंचति॥
शंनोदेवी०॥इतिजलप्रक्षेपः॥तूष्णीं प्रेतपात्रे एकं पवित्रं निधाय॥तस्मीजलेन पूरये
त्॥गंधपुष्पैः प्रच्छाद्य॥सव्यं॥देवपात्रे संपन्ने॥सुसंपन्ने॥अपसव्यं॥प्रेतपितृपाणि सं
पन्नानि॥सुसंपन्नानि॥ततः प्रेतार्घ्यपात्रं हस्तेन गृहीत्वा दक्षिण प्रेत ब्राह्मणपादहस्ते पवि
त्रं निधाय तूष्णीं॥गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतस्य सपिंडीकरणश्राद्धे अर्घ्यमुपतिष्ठतु॥इति प्रेतब्रा
ह्मणहस्ते अर्घ्यपात्रस्थं जलं चतुर्थांशं निक्षिप्य तदर्घ्यपात्रं हस्तेन गृहीत्वा प्रेतपितुर
र्घ्यपात्रे पासंयोजयेत्॥गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमुक्तये प्रेतार्घ्यपात्रस्थं तोयांशं
जलं गोत्रस्य प्रेतपितुः अमुकशर्मणः अर्घ्यपात्रे पासद संयोजयिष्ये॥संयोजयेति प्र ५७

तिवचनं॥येसमानाःसमनसःपित०तां॥येनसमानाःसमनसोजीवा०समा०॥अनेनसंयो
जनेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु॥पुनः प्रेतपितामहार्घ्यपात्रं हस्तेन गृहीत्वा गोत्रस्य प्रेतस्य अ
मुकशर्मणः अर्घ्यपात्रस्थं हुती यांशं जलं गोत्रस्य प्रेतपितामहस्य अमुकशर्मणः अर्घ्यपात्रे
सह संयोजयिष्ये॥संयोजयामिती प्रतिवचनं॥येसमानाःसम०येसमानाः जीवा०समा॥पु
नः॥गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतार्घ्यपात्रस्थं जलं गोत्रस्य प्रेतपितामहस्य अमुकशर्मणः अर्घ्यपात्रे
पासह संयोजयिष्ये॥संयोजयामि॥येसमानाःसम०येसमाना०जीवा०समा०॥अनेनसं
योजनेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु॥उत्तमलोकावाप्तिरस्तु॥सव्यं॥ततोदेवेभ्यः अर्घ्यं द
द्यात्॥ॐदेवेभ्योनमः॥देवेभ्योनमः॥ॐयादिव्याआप०भवंतु॥कालकामसंज्ञिकाः विश्वे
देवाः एषवोर्घ्यः संपद्यतां अस्त्वर्घः अपसव्यं॥प्रेतपितृपितामहप्रपितामहेभ्योनमः॥
ॐयादिव्या०भवंतु॥गोत्रप्रेतपितः अमुकशर्मन् वसुरूप एषतेर्घ्यः संपद्यतां॥अस्त्व
र्घः॥ॐयादिव्या०गोत्र प्रेतपितामह अमुकशर्मन् रुद्ररूप एषतेर्घ्यः संपद्यतां॥अस्त्व
र्घः॥ॐयादिव्या०गोत्र प्रेतप्रपितामह अमुकशर्मन् आदित्यरूप एषतेर्घ्यः संपद्यतां

अस्त्वर्घः॥ प्रथमे पात्रे सर्वे स्वकासमवन्तं। पपितृभ्यः स्थानमसी। तिलपुञ्जं पात्रे निदधाति॥
अत्र गंध पुष्प धूप दीप वाससांच प्रदानं॥ स्थानमसि अन्नं नमः॥ स्थानमसी गंधं नमः॥
स्थानमसी अक्षत्सुष्पं नमः॥ स्थानमसी नमोनमः॥ सव्यंवृद्नं॥ आपः शिवाः शिवतमा
॥जं॥ अन्नावसरे गंधादिदानं॥ देवेभ्यो अन्नं॥ सुअन्नः॥ देवे॥ गंधाः सुगंधाः॥ देवेभ्यो
अक्षत्सुष्पं॥ स्वक्षत्सुष्पं॥ तिलमा० यवमा० फलार्थपू० विलेपनार्थगं० धारणार्थयि०
किंचित्द्दिरण्यं॥ अयंवासः सर्वो० न्नः॥ कालकामसंज्ञिकाः विश्वेदेवाः॥ इदमनु
लेपनं॥ एता० स्वाहासंपद्यंतां न मम॥ एषधूपः स्वधूपः॥ इदं वो ज्योतिः॥ सुज्योतिः॥
अपसव्ये॥ पित्र्याद्यर्चनं करिष्ये॥ ॐ कुरुष्व॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वमु
०ये॥ अन्नमुपतिष्ठतु॥ गंधउपतिष्ठतु॥ अक्षतपुष्पउपतिष्ठतु॥ धूपनप०दी०प उ०फ
लतांबूलउप०॥ दक्षिणाउ०सर्वोपचारा उपतिष्ठंतां॥ उपतिष्ठंतु॥ पितृभ्यो अन्नं॥
सुअन्नं॥ पितृभ्यो गंधाः॥ सुगंधाः॥ पितृभ्यो अक्ष० तिलमा० यवमा० फलार्थपूगीफ
लं॥ विलेपनार्थं०॥ धारणार्थं० किंचित्द्दिरण्यं॥ अयंवासः स०॥ अमुकगोत्रोः प्र ५८

तपितृपितामहप्रपितामहाः अमुकशर्मणः वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः इदमनुलेपनं ए
नावत्सुमः एषधूपः इदं वो ज्योतिः सुज्योतिः स्वधासंपद्यतां न मम एषधूपः स्व
धूपः॥ इदं वो ज्योतिः सुज्योतिः॥ सव्यं॥ यस्यस्मृत्या० तमच्युतं॥ अच्युताय गया
ये गदाधराय विष्णवे नमः॥ तिलकोहूरस्थापात्रासादनं करिष्ये॥ ॐ कुरुष्व॥ देवपि
तृ ब्राह्मणानां भोजनस्थाने मंडलानि चतुरस्रवर्तुलानि यथाक्रमं कृत्वा॥ देवपि
तृमध्ये प्रेतपात्रस्थाने त्रिकोणमंडलं कृत्वा पत्रावलीस्थापनं॥ अपसव्यं॥ पृथु
मादक्षिणावर्त्ताहि०॥ सव्यं॥ यथा चक्रधरो विष्णु० केशवः॥ परिसमृतानि परि
स०विवेनूः॥ करशुद्धिः॥ येतीर्थानि मन्त्र०मसि॥ सव्यं देवानां करशुद्धिः येती
र्थानि०मसि॥ अपसव्यं॥ पितृपात्रे अग्नौकरणं॥ उद्धृत्य घृताक्तं मन्त्रं पृच्छति॥
अग्नौकरणं करिष्ये इति कुरुष्वेत्यनुज्ञातः॥ गायत्री मंत्रेण प्रोक्षणं॥ मधुवाता इ
ति त्रिचं जपित्वा॥ मधुमधुमधु॥ मवदन्नुत्तयाविष्णु०ष्ये॥ ॐ कुरुष्व॥ ॐ अग्नयेक
व्यवाहनाय स्वाहा॥ इदमग्नये न मम॥ ॐ सोमाय पितृमते स्वाहा॥ इदं सोमाय

पितृ०॥सव्यं॥उदकोपस्पर्शः॥ॐमूर्द्धानं दिवो अरतिं० ॐमूर्द्धानंवि०कृतन्नोधस्त्वापात्र अते
॥ऽग्नेषं देवाय दातव्यं पितृभ्यस्तदनंतरं॥ॐपृथिवीतेपात्रं०देवादस्य रक्षस्व॥अंगुष्ठमंत्रेवगा
ह्य॥अपसव्यं॥ॐपृथिवितेपात्रं०स्वधाऽदंविष्णुर्विचक्रमे०प्रेतपितरः कव्यं रक्षस्व॥अं
गुष्ठमंत्रेवगाह्य॥अपहताऽसिति लभ्विकीर्य॥ॐअपहता असु०॥सव्यं उदकोपस्पर्शः
॥तुभ्यं स्विष्टमन्नं दद्यात्॥ततो देवपात्रेऽन्नं भवेद्यत तथैव प्रेतपात्रे अन्नं मांसादिकं च पय
रिवेषपत्तदनंतरं प्रेतपितृपितृपात्रपरिवेषणं कृत्वा आज्यपितृ पूर्वं दत्वान्न संकल्पं कुर्या
त्॥कामकामसंज्ञिकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यः एतद्वो अन्नं दत्तं दास्य० अमृतरूपेण स्वाहा
संपद्यतां॥अपसव्यं॥गोत्रेभ्यः प्रेतपितृपितामहप्रपितामहेभ्यः एतद्वो अन्नं दत्तं दास्य
०अमृतरूपेण स्वाहा संपद्यतां॥सव्यं॥ये देवासो दिव्ये०ध्वं॥नमो देवेभ्यः प्रियतां॥अप
सव्यं॥यच्चेह पितरो येच०स्वधापितृभ्यः॥सव्यं॥ब्रह्मार्पणं ब्रह्महवि०तन्नः ब्रह्मार्पणा
मस्तु॥अपसव्यं॥गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्व मुक्तये॥अद्येह दत्तोद्य निसंपिंडीकरणश्राद्धे
इदमन्नं सोपस्करं प्रेतायतवोपतिष्ठतां॥प्रेतस्वधितं॥सुस्वधितं॥पितृपूर्वं आपोशा ५८

दत्वा॥एको विष्णुर्महद्भूतं॥अनेन ब्राह्मणभोजनेन प्रेतपितृस्वरूपि जनार्दन वासुदेवः प्रिय
तां न मम॥सव्यं॥ईशानेन विष्णु०कालकामसंज्ञिकाः विश्वेदेवा अमृतं कुरुत॥अपसव्यं॥प्रे
तपितृपितामहप्रपितामहाः॥अमृतं जुषध्वं॥अन्नहीनं०॥सव्यं॥अपेक्षितं या० प्रेत॥
अश्नन्तु जपेत्॥गायत्री॥तस्मान् ज्ञात्वा अन्नं विकीर्यं सकृत्सकृद् योद०पूर्ववद् गायत्री०
मधुवाता०मधुमधुमधु॥कालकामसंज्ञिकाः विश्वेदेवाः तृप्तास्थः तृप्ताः स्म॥अपसव्यं॥
प्रेतपितृपितामहप्रपितामहाः तृप्तास्थः तृप्तास्मः॥शेषमन्नं किं क्रियतां पितृः सहयो अस्
तां॥ततो प्रेतपरिशिष्टान्नेन जंबीराकार प्रेतपिंडं कृत्वा॥गोत्रस्य०उत्तमलोकवास
ये सपिंडीकरणश्राद्धे पिंडस्य अधः दर्भासनमुपतिष्ठतु॥अवनेजनमुपतिष्ठतु॥उप
तिष्ठतु॥अवनेजनमुपति०गोत्रस्य०प्रेत०सपिंडीकरणश्राद्धे एष पिंडस्तवोपतिष्ठतां॥
उपतिष्ठतु॥उत्तरतः॥अपहताऽसुरा रेखाकरणं॥रेखायामवने ज्य॥गोत्र प्रेतपितः अ
मुकशर्मन्॥अवनेनिक्ष्व॥गोत्र प्रेतपितामह अमुकशर्मन्॥अवनेनिक्ष्व॥गोत्र प्रेतप्र
पितामह अमुकशर्मन्॥अवनेनिक्ष्व॥ततो देवपितृपात्रपरिविष्टशेषान्नेन नारिके

द्धप्रमाणपिंडत्रयं कृत्वा ॥ एकपिंडमादाय गोत्र प्रेत पितः अमुकशर्मन् वसुरूप एतत्तेन्नं
स्वधा ॥ इदंगोत्राय प्रेतपित्रे अयं पिंड स्वधा नमः ॥ गोत्र प्रेत पितामह अमुकशर्मन् रुद्र
रूप एतत्तेन्नं स्वधा इदं प्रेत पितामहाय अयं पिंड स्वधा नमः ॥ गोत्र प्रेत प्रपितामह अमुक
शर्मन् ॥ आदित्यरूप एतत्तेन्नं स्वधा इदं गोत्राय प्रेत प्रपितामहाय अयं पिंड स्वधा नमः ॥
ततो दर्भमयीं रज्जु हस्तद्वयेन गृहीत्वा मधुना आर्द्री कृत्य विष्णुस्मरणपूर्वकं नयारज्ज्वा
प्रेतपिंडं त्रिधा छेदयेत ॥ ततः प्रेतपिंड प्रथमशकलं दक्षिणहस्ते न गृहीत्वा वामहस्ते
निधाय प्रेत पितृ पिंडं दक्षिण हस्ते गृहीत्वा अमुकगोत्रस्य अमुक प्रेतस्य पिंड प्रथमशक
लं अमुकशर्मणः प्रेतपितुः पिंडेन सह संयोजयिष्ये ॥ संयोजयेति ब्राह्मणैः प्रतिवच
नं दद्यात् ॥ ये समानाः समनसः पितरो यमराज्ये ॥ तेषां लोकं स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्प
तां ॥ ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः तेषां श्रीर्मयि कल्पतामस्मिं लोके शता
नं समाः ॥ अनेन संयोजनेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु वसुलोकावाप्तिरस्तु ॥ पुनः
स्तथैव द्वितीय शकलं गृहीत्वा गोत्रस्य प्रेतस्य पिंड द्वितीय शकलं गोत्रस्य प्रेतपिताम ६०

हस्य अमुकशर्मणः पिंडेन सह संयोजयिष्ये ॥ संयोजयेति प्रतिवचनं ॥ ये समानाः अ
नेन संयोजनेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु ॥ रुद्रलोकावाप्तिरस्तु ॥ पुनस्तथैव तृतीयशक
लं गृहीत्वा गोत्रस्य प्रेतस्य पिंड तृतीय शकलं गोत्रस्य प्रेतस्य अमुकशर्मणः प्रपितामह
स्य पिंडेन सह संयोजयिष्ये ॥ संयोजयेति प्रतिवचनं ॥ अनेन संयोजनेन प्रेतस्य प्रेत
त्वनिवृत्तिरस्तु ॥ आदित्यलोकावाप्तिरस्तु ॥ अतः परं प्रेतशब्द निवृत्तिः ॥ तदनंतरं पु
नः सकृदाच्छिन्नान् दर्भान् गृहीत्वा अपहता इति रेखाकरणं ॥ रेखायां अवनेजनं ॥
गोत्र यजमानस्य पिता अमुकशर्मन् अवनेनिक्ष्व ॥ एवं पितामहस्य तथैव प्रपितामह
स्य ॥ ततो देशकालौ संकीर्त्य ॥ अपसव्यं ॥ प्रेतलोकात् पितृलोकप्राप्त्यर्थं पाथेयश्रा
द्धं करिष्ये ॥ पूर्ववत् रेखाकरणं ॥ अवनेजनं च ॥ पाथेयश्राद्धे अयं पिंड स्वधा नमः ॥ ए
वं प्रयोगः ॥ ततः प्रत्यवनेजनादि सर्वं शेषं समानं ॥ ॥ इति प्रेतक्रियासमाप्तम् ॥ ॥ दानकांड
शके १७८८ प्रभवे वटपत्तने लिखापितं पुस्तकं जडियानां दानकांडस्य पुस्तकं ग्रंथ ५००
दाहोदकान्नदानादि सपिंडीकरणं तथा प्रेतक्रिया न जाता चेत् कथं शुध्यंति गोत्रिणः

दान. इति ऋष्यशृंगः देशांतरे मृतः कश्चिद्यदि तिष्ठेत्सगोत्रजः सोपि कुर्याद्दशाहांतं स
पिंडीकरणं विना यदा बुद्धिपूर्वकं बलात्कारेण व्याघ्रचंडालादिना मारितानां दुर्गति
६२ र्भवत्येव आत्मघातदोषश्च बुद्धिपूर्वकमरणाभावात् तेषामाशौचं भवत्येव तदुक्तं
अथ कश्चित्प्रमादेन म्रियेताग्न्युदकादिभिः तस्याशौचं विधातव्यं कर्तव्या चोदकक्रि
या पतितानामपि मरणे आत्मत्यागिवदाशौचं भवति नैव चंडालैरथवा चौरैर्निहतो व्यापि कुत्र
चित् तस्य दाहादिकं कार्यं तस्मान्न पतितस्तु सः प्रमादमरणे त्रिरात्रमाशौचमिति गौडाः श्रु
तित्वादयः दशाहमिति दाक्षिणात्याः चौर्येणानिहते धेनुं वैरिणा निहते वृषमित्यादि दान
पुरःसरा निष्कृतिरिति कमलाकर निर्णयकारः॥ यदा तीर्थक्षेत्रप्रयागकाश्यादौ मृ
तोपि सपिंडीकरणं विना सगोत्रेण संबंधिना वा दाहादिक्रियाः कार्याः केरळकोंक
पुत्रै णादिदेशे औरसादिपुत्रेषु सत्सु तैरेव सपिंडीकरणं कार्यमिति दिक्॥ ॥